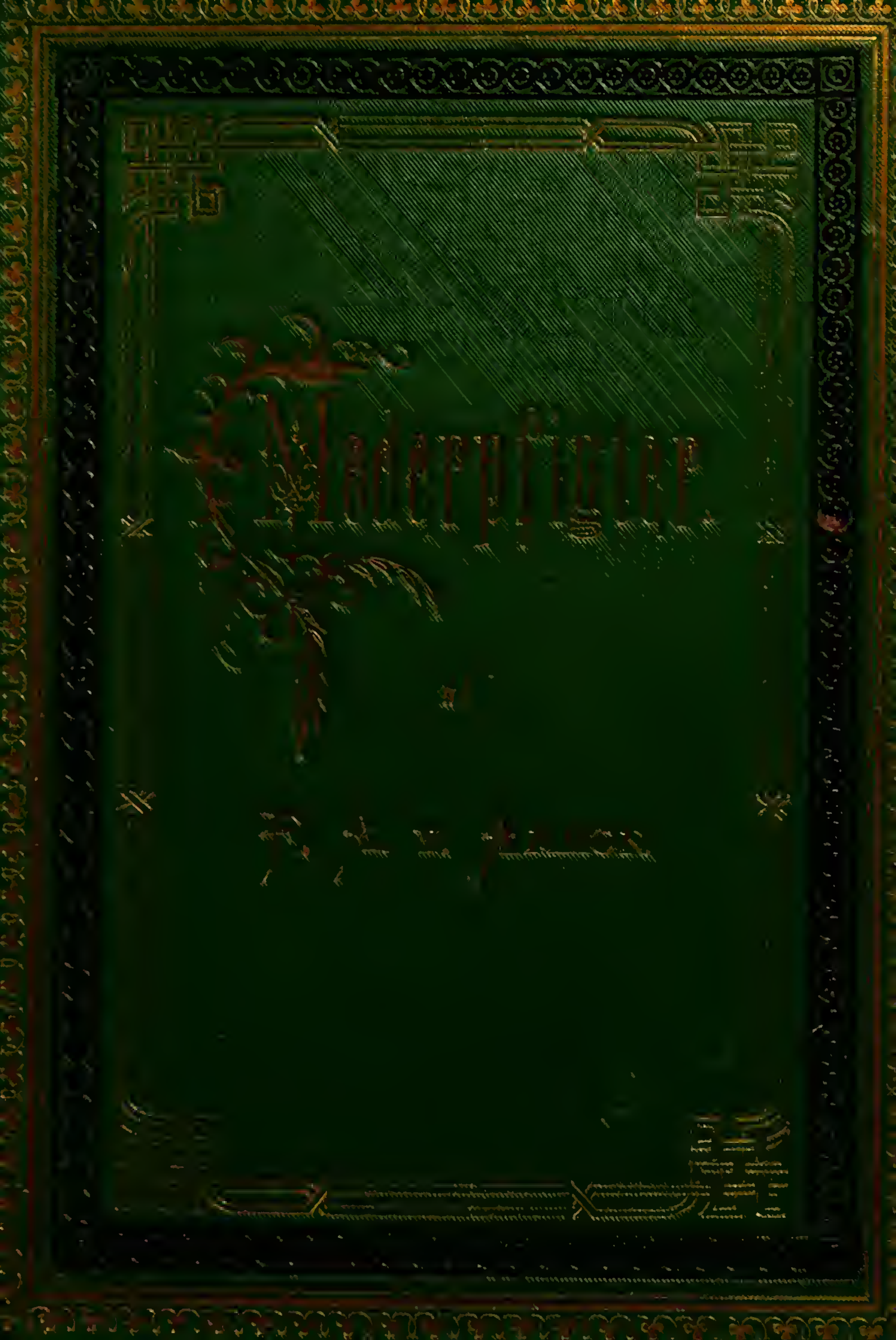

De første Moderpligter

og den første

Børnepleie.

Veiledning for unge Hustruer og Mødre,

af

Dr. Friedrich August v. Ammon.

Efter Originalens syttende Oplag.

Med et Forord af

Dr. Schønberg,

Professor.

2det Oplag.

Kristiania.

Forlagt af Alb. Cammermeyer.

1881.

Trykt hos A. W. Brøgger.

Mennesket er i alle Aldre udsat for skadelige Indflydelser, som sætte dets Sundhed og Liv i Fare og som det er Maalet for Sundhedspleien, saavel den offentlige som den private, at forebygge og bekjæmpe. Men i ingen Alder er en omhyggelig Jagttagelse af de Pligter, hvorpaa Sundheden og Livet har Krav, af større Betydning end i det Tidsrum, som begynder med Fosterets første Tilbliven og indbefatter den spæde Barnealder, og heller ikke i noget Tidsrum er Mennesket mere hjælpeløs afhængigt af sine Omgivelser. De første Moderpligter paalægge derfor et Ansvar, hvis Overtagelse vistnok bør falde let, fordi Opfyldelsen af Moderens første Pligter i Regelen tillige er Moderens første Glæder, men som dog ofte ikke sker tilstrækkelig Fyldest, ikke af Mangel paa Villie, men af Mangel paa Evne eller paa Kundskab og Veiledning. Hvor ofte indtræder desuden ikke Tilfælde, som fylde det unge Moderhjerte med Bekymring og Uro, men som en bedre Indsigt vilde have kunnet forebygge, og hvor vigtig er ikke en kyndig Barnepleie for Bevarelsen af et sundt Afkom og af Familielivets Lykke.

Derfor bør altid en Bog, som giver Mødre, især de unge og uerfarne, Undervisning og veiledende Raad i de mange Anliggender, som denne betydningsfulde Stilling medfører, kunne gjøre Regning paa en talrig og opmærksom Læsekreds, og derfor vil den Bog, som her i Oversættelse bydes norske Læserinder (Die ersten Mutterpflichten und die erste Kinderpflege von Dr. F. A. v. Ammon 17de Auflage. Leipzig 1873) udfylde et Savn i Folkets Læsning. At Bogen har i Tyskland vedligeholdt sin Anseelse gjennem sytten Oplag, hvoraf de senere efter Forfatterens Død ere besørgede af Professor og Overlæge ved Fødselsanstalten i Dresden Dr. Grenser, og nu sidste Oplag af dennes Efterfølger Prof. Dr. F. Winckel, maa indeholde tilstrækkelig Borgen for at den er skikket til at opfylde sin Bestemmelse.

Oversættelsen er under Professor Winges Veiledning givet en for norske Læserinders Tarv afpasset Form.

Dr. **Schønberg,**
Professor.

Indholdsfortegnelse.

Indledning.

Første Kapitel.

Svangerskabet.

Andet Kapitel.

Forløsningen.

Tredie Kapitel.

Barselsfengen.

Fjerde Kapitel.

Den diegivende Moder og Pattebarnet.

Side.

Femte Kapitel.

Ammen.

Sjette Kapitel.

Barnets Ernæring under Moder- og Ammebryst.

Syvende Kapitel.

Barnets Pleie fra Fødselen af og indtil Tændernes Frembrud.

Side.

Ottende Kapitel.

Tændernes Frembrud og Barnets Afvænning.

Niende Kapitel.

Vaccinationen eller Indpodning af Kopper som Beskyttelsesmiddel mod Børnekopper.

Indledning.

Ved Indtrædelsen i Ægteskabet begynder for Kvinden hendes Livs vigtigste Tidsafsnit. Eden ved Altret slutter den Pagt, der tilsigter moralsk Fremgang og physisk Formerelse. Naar Blufærdighed og Skik hidtil forbød hende at løfte det over hendes Kjøns Bestemmelse kastede Slør, saa maa nu den unge Hustru til sit eget Bedste søge at forskaffe sig Kjendskab hertil. Kun derved sættes hun istand til grundig at forberede sig paa Opfyldelsen af de Pligter, der paahvile hende som Moder. Kvinden er skabt for at blive en tro Hustru og en omhyggelig Moder. For at opfylde denne sidste Bestemmelse har Naturen tildelt den kvindelige Sjæl vidunderlige Egenskaber og det kvindelige Legeme en tilsvarende Evne, 1) til at undfange, 2) til at ernære det befrugtede Æg, 3) til at bringe det udviklet til Verden

istand til at føre et selvstændigt Liv, 4) at give det fødte Barn den første Næring gjennem Brysterne, 5) til at pleie og beskytte Diebarnet og 6) endelig at give det opvoxende Barn den første Opdragelse.

En grundig Prøvelse af disse vigtige Gjenstande vil føre til en nøiagtig Fremstilling af de første Moderpligter og til en nærmere Beskrivelse af den første Børnepleie. Man maa ikke vente i dette Skrift at finde anatomiske Bestemmelser, chemiske Betragtninger, Anvisninger til lægevidenskabelig Behandling eller Recepter. Forfatterens Hensigt er, ved de i de følgende tolv Afsnit opstillede udførlige, gjennem en lang Virksomhed indvundne Erfaringer at belære den unge Hustru, hvorledes hun, ved en efter prøvede Grundsætninger indrettet Levemaade, kan bevare sig for Sygdom saavel under Svangerskabet som i Barselsengen; hvorledes hun kan befordre den naturlige Udvikling og en lykkelig Fødsel af det i hendes Skjød hvilende Foster, og hvorledes hun paa den hensigtsmæssigste Maade kan befordre sit Barns Trivsel i de første Leveaar. Den af mine Læser-

inder, som i denne Hensigt raadfører sig med denne Bog, vil deri finde mangen Belærelse, hvis samvittighedsfulde Befølgelse turde bidrage meget til Opfyldelsen af hendes nærmeste og skjønneste Forhaabninger.

Første Kapitel.

Svangerskabet.

„Betænk at en tro Moders Liv ofte er en Række af Bekymringer, Besværligheder og Opofrelser, men betænk ogsaa, at Du skal blive Medskaberen af et nyt Væsen, som engang skal kalde Dig Moder". Unzer.

Ligefra den Tid, hvor den unge Hustru ved Ægteskabets Baand knyttes til sin Mand, paahviler der hende den Pligt, at have en fordoblet Opmærksomhed paa sin Sundhed. Thi dersom Undfangelsens Velsignelse bliver hende til Del, maa hendes Omsorg ikke længere være indskrænket til hendes eget og hendes Mands Velbefindende, men hun er ogsaa forpligtet til at pleie den Spire, hun bærer i sit Skjød, og som hun skal give den nødvendige Udvikling.

En ny hidtil ukjendt Følelse af Kvindens Bestemmelse, en anende Bevægelse i Sjælen giver

den første glade Formodning om hendes nye Tilstand og fylder det unge Moderhjerte med de skjønneste Forhaabninger, til hvilke dog snart knytter sig foruroligende Tvivl. Den unge Hustru vilde gjerne have Vished om sin Tilstand; hun ønsker grundig Belærelse i et Anliggende, ved hvilket hun skal opfylde sin Bestemmelse. Men ingen Læge formaar at give hende ubedragelige Kjendetegn, der sætter Svangerskabet i de første Dage, Uger eller Maaneder udenfor al Tvivl. Han maa henvise den unge Hustru til rolig Afventen og til Taalmodighed. Hvad herom kan siges er omtrent Følgende: Ildebefindende, Kvalme, Brækninger, især om Morgenen ved Opvaagnelsen, en forbigaaende Gysning, der afveksler med Hede, Forandringer i Ansigtsfarven, Tandpine, forøget Irritabilitet af Nerverne, Tilbøielighed til mørke Tanker og til Graad, Modbydelighed for de Spiser, der før var hendes Livretter, saasom Kjød, Smør, Kaffe, Lyst paa forunderlige Spiser, dette ere Mærker, som give Formodning, men en utvivlsom Sikkerhed om et forhaandenværende Svangerskab formaa de ikke at give.

Med større Bestemthed kan man formode et saadant, naar Reglerne udeblive en eller flere Gange, navnlig om de forhen altid viste sig regelmæssig, eller naar de indtræde i paafaldende liden Mængde, naar Legemet i Partiet om Hofterne og Underlivet bliver fyldigere, naar Brystvorterne blive større, naar deres og Vorteringens Farve viser sig mørkere, og dennes smaa Kirtler forstørres, naar de blaa Aarer paa Brysterne og disse selv svulme op; men selv disse Kjendetegn kunne ikke forskaffe nogen Vished om en svanger Tilstand. Forefindes mange af disse Tegn eller alle, saa er Sandsynligheden meget stor; men af Tilstedeværelsen af et eller andet af disse Kjendemærker kan ingen sikker Slutning drages.

Et sikrere Haab vækkes hos den unge Hustru, naar hun opdager Fosterets Bevægelser i sit Underliv. Disse Bevægelser lade sig sædvanlig først mærke mellem 17de og 20de Uge af Svangerskabet, og i Begyndelsen kun som en svag Banken eller svage Trækninger i Underlivet, men efterhaanden fremtræde de tydeligere, stærkere og hyppigere. Der forekommer imidlertid i denne Hen-

seende mange Skuffelser, især hos Kvinder, der inderligt længes efter at blive svanger, idet Bevægelser i Tarmene, Vinde, krampagtige Trækninger i Bugmusklerne, Pulseren af Blodkar i Underlivet og deslige ikke sjelden holdes for Fosterbevægelser. Bevægelser i Underlivet ere derfor kun da sikre Tegn paa Svangerskab, naar de tydelig erkjendes som Fosterbevægelser af en øvet Haand, som undersøger Underlivet.

Svangerskabet er en Udviklingstilstand af det kvindelige Legeme, forberedt ved Menstruationen, der virker til Modningen og Afløsningen af det i Æggestokken indesluttede Æg, fremkaldt ved Samleiet og den derved bevirkede Befrugtelse, og betinget ved Væxten af det fra Æggestokken til Livmoderen overgaaede Æg, der er bestemt til Udviklingen af et nyt menneskeligt Væsen. Svangerskabet omfatter Tidsrummet fra Undfangelsen til Fødselen, der sædvanlig medtager 40 Uger. Denne Tilstand er ingen Sygdom, som mange Koner tro. Ligesom alle legemlige Udviklingstilstande paa Grund af den forøgede Virksomhed af Ernæringsnerverne og Karsystemet lettelig over-

gaa i sygelige Tilstande, saa er dette ogsaa Tilfældet med Svangerskabet. Ved de mangfoldige Forandringer, der foregaa med det kvindelige Legeme efter Undfangelsen, kan dette ikke være anderledes; thi Udviklingen af et befrugtet Æg i Livmoderen til et levende, fuldstændig udviklet Barnelegeme frembringer et forandret Liv i den moderlige Organismes Virksomhed, men nærmest i dette Organ. Den maanedlige Blodafsondring, Reglerne, ophører nu, eller om den endnu undtagelsesvis viser sig nogle Gange, er dens Mængde aftagende.

Underlivet bliver ved en forøget Tilstrømning af Safter og ved Livmoderens og Æggets Forstørrelse fyldigere; det befrugtede Æg, som fra Æggestokken vandrer over i Livmoderen, virker først paa denne, vækker her en forøget Livsvirksomhed, hvorved det hele Organ bliver blodrigere og tiltager i Omfang fra Dag til Dag. Ogsaa Livmoderens Vægge tage til i Tykkelse, idet der udvikler sig talrige nye, stærkt fyldte Blodkar, Nerver og Kjødfibre. Naturen indskrænker under dette den øvrige Livsvirksomhed i det

kvindelige Legeme og samler sig ligesom i Livmoderen, indtil Fostrets Udvikling er fuldendt og dette modent til Fødsel. Livmoderen som forhen neppe havde Størrelse af en middels stor noget fladtrykt Pære, antager en rundere Form og voxer saa stærkt, at den allerede i de første 8—10 Uger efterhaanden udfylder Bækkenhulheden. I Livmoderens Indre danner sig de Hinder, i hvilke Fostret hviler, og den saakaldte Moderkage, samt den i Hinderne indeholdte Vædske, det saakaldte Frugtvand. At de nærliggende Organers Virksomhed kan lide ved denne betydelige Omdannelse af Livmoderen, er naturligt; der opstaar saaledes ikke sjelden Forstoppelse og en hyppig Trang til at lade Vandet. Der optræder endvidere Kvalme og Brækninger i Begyndelsen af Svangerskabet; Hoved- og Tandpine og mange andre smaa Onder. Nervesystemet, Organet for Sjælsvirksomheden, Sandselivet, Bevægelsesevnen og Ernæringen, blive efter Undfangelsen nemlig stærkt angrebet og herved opstaa mange Besværligheder og Smerter, som i Særdeleshed ere ubehagelige i Svangerskabets første Tid. Fremdeles foran-

dres Blodet i sine Blandingsforhold for at kunne tilføre det voxende Foster og den stedse i Størrelse tiltagende Livmoder de fornødne Dannelsesstoffe; herved forklares ogsaa tilstrækkelig andre Tilfælder, som: urolig Søvn, ængstende Drømme, Blodtilstrømninger og Hjerteklap. Men alle disse Fremtoninger ere ikke virkelig sygelige og gaa over uden Skade, naar ikke utidig Lægevirksomhed eller overdrevne ved falsk Føleri forværrede Bekymringer hos den unge Hustru eller hendes Omgivelser forhindre Naturen i sikkert og lykkeligt at fuldende det paabegyndte Værk.

Exempler fra Landet, hvor svangre Kvinder ikke sjelden forrette de almindelige tunge Arbeider i Huset og Marken med Munterhed og Lethed, beviser noksom, at Svangerskabet ikke er nogen sygelig Tilstand uagtet de opstaaede Forandringer i Nervesystemet og Blodet, trods Udvidelsen af Underlivets Vægge og det forandrede Leie af dets Indvolde, trods Indskrænkningen af Rummet for Lungerne og Hjertet og trods den Byrde som Hoftebenene, Bugmusklerne og Fodderne maa bære.

Svangerskabet kan dog ved de forandrede Tilstande i det kvindelige Legeme foranledige mange Sygdomme. Dette er især Tilfældet ved det første Svangerskab; paa Grund af det ungdommelige Legemes større Stramhed, kommer her lettere et Tryk paa vigtige Organer. Den unge Hustru maa derfor skjenke sin hele Levemaade en streng Opmærksomhed. Dette fører os til Betragtningen af de Svangres diætetiske Forhold. De Svangres Levemaade er imidlertid i det Væsentlige ikke forskjellig fra den, alle Mennesker bør iagttage, der tage fornuftig Hensyn til sin Sundhed, eller med andre Ord: den Svangre kan i Almindelighed bibeholde sin forhen førte Levemaade, dersom hun befandt sig vel derved, men hun maa kun afpasse den efter sin nuværende Tilstand.

De diætetiske Forholdsregler for den Svangre gjælder saavel Sjælen som Legemet. Disse to staa indbyrdes i den inderligste Vexelvirkning og begge kunne derfor udøve en skadelig Indflydelse paa hinanden.

Vi ville begynde med Legemets Diætetik. Her

paakræve følgende Gjenstande vor Opmærksomhed: Næringsmidler, Klædning, Bevægelse og Hvile, Nydelse af fri Luft og Renlighed.

De Svangre have for det meste en let Fordøielse, hos nogle forbedres endog de forhen svage Fordøielseskræfter. Men derfor maa ikke den Svangre tro, at hun ustraffet kan overlæsse sig med Spiser, eller at hendes nuværende Tilstand sikrer hende mod de slemme Følger af en ofte gjentagen Overlæsselse af Maven eller Uregelmæssigheder i Spisen og Drikken. Tvertimod! Svangre Kvinder, som spise mere, end de kunne fordøie, skade sin egen Sundhed og Fostrets Trivsel. Den første Regel er derfor ogsaa nu: vær maadeholden. Hvad Spisernes Beskaffenhed angaar, kan man i Almindelighed kun give det Raad at nyde let fordøielige, ikke for meget nærende eller Nerverne og Blodet ophidsende Spiser eller Drikke, men at vælge en let, middels nærende Diæt. Baade Kjød og Plantespiser maa nydes. At vælge blot den ene af disse Sorter til sin Næring, som undertiden sker, er ikke raadeligt. Uden virkelig Aarsag maa derfor ingen

Svanger forlade sin tilvante Kost; men føler hun mod visse Spiser en vis Modbydelighed, bør hun undgaa saadanne. Skulde der indfinde sig Lyst til usædvanlige Spise- eller Drikkevarer, der ere anerkjendte som skadelige eller ere uspiselige, saa er det bedst saa snart som muligt at undertrykke denne sygelige Tilbøielighed ved egen Vilje. Fostret i Moderens Liv kan, trods alle Indsigelser og Fabler af kloge Koner ikke have nogen Skade deraf.

Spiser, som tør nydes af Svangre, ere følgende: alle Kjødsorter, Vildt, Fisk med Undtagelse af de fede Sorter som Aal, Lax o. s. v.; af Grønsager bør de, der ere tungt fordøielige eller som blæse op, saasom Ærter, hvide Bønner og de sværere Kaalarter helst undgaaes; ogsaa bør man undgaa saadanne, der ere urindrivende, som Silleri, Petersille, Asparges, især i Begyndelsen af Svangerskabet. Derimod anbefales: Ris, Hvedegryn, Semonillegryn, Sago, endvidere Spinat, Gulerødder, gode Potetes, Pastinaker, Blomkaal, grønne Bønner, unge Ærter og Stuvinger af friske og tørrede Frugter; af moden

Frugt tør man nyde: Moreller, Bringebær, Vindruer, Figener, Jordbær, Æbler og Pærer, men i ringe Mængde; de haarde Skal og Kjerner maa tages bort. Haardt, tørret og saltet Kjød, fede Melspiser, fede Kager, men især friskt grovt Brød ere skadeligt for den Svangre. De, som under Svangerskabet lide af Kvalme og Brækninger, og hos hvilke maa forudsættes en mere eller mindre svækket Fordøielse, bør nyde lette Spiser og forbedre sit Onde ved at spise lidet men oftere. Erfaringen vil efterhaanden lære hende at kjende de Næringsmidler, der forøge hendes Tilbøielighed til Brækning, og som hun derfor bør undgaa. Fede Spiser ville her især komme i Betragtning. Hos Svangre optræder ogsaa en ubehagelig Halsbrynde (Haubit) ikke sjelden efter Nydelsen af fede og sure Spiser.

„Naar det var muligt", siger Unzer, en fortræffelig Skribent i denne Materie, „at forordne for Svangre en for Alle passende Drik, da maatte det være Vand, fordi Naturen har bestemt det til Næringsmiddel for alle Dyr og Planter, og fordi det derhos har den mindst mulige medicinske

Virkning.“ Rigtigheden af denne Udtalelse er indlysende.

Den Svangre, som før kun drak Vand, bør ogsaa nu vedblive dermed; det bliver altid den naturligste og sundeste Drik. Den, som er vandt til tyndt Øl, bør ikke ophøre dermed. Nervesvage Koner have undertiden godt af et Glas Hvidvin, enten ren eller opblandet med Vand, men dette maa ske med Forsigtighed; thi naar Moderen drikker Vin, drikker Fosteret med. Kaffe og The, hvortil nu engang Mennesket er tilvant, kan ligeledes fremdeles nydes; dog maa begge være rene og gode og ikke nydes for stærke eller for hyppigt, da ellers let foraarsages Blodtilstrømninger, som kan give Anledning til Abort. Men de ere mindre skadelige end de ophidsende Surrogater, som Moden sætter i Stedet for Kaffe og The. Chocolade uden Kryderier eller Cacao tilberedt tynd med Vand eller Melk er tilladt, men Spirituosa som Punsch, varm Biskop, Cardinal og deslige maa forbydes.

Hovedhensigten med enhver Klædedragt er Beskyttelse mod den ydre Temperatur, Varme og

Kulde; alt øvrigt er Biting. Kvindernes altid vexlende Dragter opfylde ofte ikke denne Hovedbetingelse; de skade tvertimod ofte. Men naar nu en Svanger overhovedet ikke bør være klædt som en ung Pige, bør hun endnu mindre tillade sig Brugen af skadelige Modedragter. Forstørrelsen af Væxten af Underlivet udfordrer, især i de sidste Maaneder af Svangerskabet, særegne Hensyn. Saasnart den unge Kone kan formode et Svangerskab, er det hendes første Pligt ikke at sammenpresse Underlivet og Brystet ved Snørliv, da derved ikke alene Indvoldenes Bevægelser og Forretninger generes, men ogsaa Aandedrættet og Blodomløbet hemmes, hvorved kan opstaa Ængstelser, ja selv Besvimelser. Jernblanchetter ere især skadelige formedelst Trykket paa Fostret og enkelte Dele af Legemet. Dertil kommer endnu den skadelige Virkning, som trange Klæder have paa Brysterne, der hindres i sin Udvikling; denne bestaar i en ved den forøgede Tilstrømning af Safter betinget Opblødning, en Udvidning af Blodkarrene, en Forstørrelse af den til Melkeafsondringen bestemte Kjertelsubstants og Udførsels-

gange og en stærkere Fremtræden af Brystvorterne. Den fortsatte Sammenpresning af disse Dele ved trange Klæder hævner sig næsten altid ved mangelfuldt udviklede Bryster og Brystvorter eller ved Brystbylder og lignende under Barselsengen. Ligesaa skadeligt er det at gaa med blottede Skuldre, Nakke og Bryst.

At bære et blødt simpelt tilskaaret Liv under Klæderne, som bedækker det hele Underliv, hvorved dette ikke alene holdes jevnt varmt, men ogsaa støttes, anbefaler sig af sig selv. Et godt forarbeidet elastisk Corset, løst sammenbundet, kan ogsaa tillades, naar man er vant dertil.

Fremdeles er det Pligt at indrette Legemets øvrige Beklædning saaledes, at der ikke lægges nogen Hindring for Udvidelse. Denne Hensigt opnaaes i Almindelighed ved hensigtsmæssige Underbenklæder af lette Lærreds eller Bomuldsstoffe; under den sidste Halvdel af Svangerskabet maa det dog anbefales, især Koner, der forhen have født, at bære et Livbind, hvorom de bør søge en Læges eller en Jordemoders Bistand. Et saadant Livbind understøtter den svangre Livmoder,

forhindrer Hængemave og feilagtigt Fosterleie og letter den Svangre i hendes Bevægelser. Det forstaar sig af sig selv, at alle faste Snøringer omhyggelig bør undgaaes.

Man maa fremdeles advare imod Klædninger, som ikke slutte indtil Hofterne, men holdes ud fra Legemet ved vide stive Underskjørter. Den lykkeligvis af Mode gaaede Crinoline var et skadeligere Klædningsstykke end Fortidens Fiskebensskjørter.

En Fødselshjælper i Stokholm, Cederschiöld, angiver som Aarsag til mange Sygdomme hos Svangre følgende Klædningsstykker: Snørlivet, Crinolinen og de korte Kaaber. Han har ikke Uret. Hvor let kunde ikke Kvinderne ved en varmere Klædedragt under Svangerskabet afværge Ildebefindende og Sygdom, men den barnagtige Fornøielse at følge Moden bringer dem til at glemme alle Hensyn; man fryser, bliver syg og dør maaske ogsaa for Modens Skyld.

Endnu tiltrænger den Svangres Fodbeklædning en nærmere Omtale; den bør bestaa i bekvemme, rummelige og dog tætsluttende Sko eller

Støvler med ikke for høie Hæle; de maa holde Foden varm og beskyttet mod Fugtighed. Den Svangre maa give Afkald paa at vise en liden Fod, der ikke staar i noget Forhold til Legemets vorende Tyngde, og som gjør hendes Gang usikker. Den faste Knytten af Strømpebaandet, navnlig tæt under Knæet, der saa let standser Blodets Omløb og foraarsager Aareknuder paa Benene, maa strengt forbydes.

Hovedbedækningen ligesom Haarets Pleie er for enhver Kone en vigtig Sag. Det øvrige Legemes Velbefindende afhænger ikke sjelden heraf, og de mest haardnakkede Smerter i Hoved, Tænder, Øine og Øren har ofte hos Kvinder sin Grund i, at Haarbundens Nerver irriteres ved den idelige Oprulling, Krøllen eller Fletning af Haaret. Den berømte M.me de Sévigné fortæller i sine Breve til sin Datter, at i Paris kostede engang en meget yndet Haarpynt (høi Opfletning) mangen en Kvinde hele Rækker af Tænder, en Erfaring, som ikke sjelden gjentager sig i vore Dage. Dersom den her omhandlede Gjenstand er af saa stor Vigtighed for enhver Kvinde i Almindelighed, saa

indser man, at den under Svangerskabet faar end større Betydning. Imod Slutningen af dette er det tilraadeligt ikke at flette Haaret fast, ikke at krølle eller oprulle det, men kun at kjæmme det forsigtigt og binde det løst op. Dertil er det hensigtsmæssigt at holde Hovedet varmt, hvortil anbefales lette Kapper. Undertiden at rense Hovedet ved lunkne Badskninger med Sæbevand kan anbefales. Man hindrer derved et for stærkt Affald af Haarene under Barselsengen. Dog maa denne Vaskning ikke foretages for ofte, og maa Haaret derefter omhyggeligt tørres, for at Forkjølelse kan undgaaes.

Det bedste Middel til at holde Legemet og Sjælen frisk er daglig men passelig Motion. De fleste unge Hustruer føle under sit første Svangerskab en betydelig Slaphed i Legemet forbundet med Søvnighed og ere derfor stadig mest tilbøielige til Hvile og Uvirksomhed. Derfor sove de ofte flere Timer om Dagen eller hengive sig til et Slags halvvaagent Drømmeri, der er endnu skadeligere end en lang Søvn. Uanseet, at Uvirksomhed ofte er Kilden til Utilfredshed og huslig

Ufred, opstaar ogsaa af denne Feil en Række Besværligheder for den Svangre selv, der begynder med Mismod, derpaa snart følgende legemligt Ildebefindende og ikke sjelden tilsidst en ulykkelig Nedkomst. Den unge Husmoder bør derfor under sit Svangerskab ikke forsømme de lettere huslige Sysler; denne Beskjæftigelse er den egentlige Bevægelse for hende; herved holdes Legemet kraftigt og Sjælen munter. Men hun maa heller ikke forsømme at styrke Legemet ved Motion i fri Luft; hun bør derfor gaa en lille Tur flere Gange om Dagen. At kjøre i en bekvem, stø Vogn er vel bedre end Stillesidden, men kan ikke erstatte Spadsering; thi Benenes Bevægelse befordrer bedst Blodets Omløb, Afsondringen af dets Safter og det Forbrugtes Udskillelse af Legemet. Imidlertid maa enhver Svanger afholde sig fra alle stærkere og raskere Bevægelser, som Dans, Løb, Springen, f. Ex. ud af Vognen, at gaa hurtig i Trapperne, at bære eller løfte Børn eller andre tunge Legemer, at bøie sig dybt ned, at sidde paa Huk, at raabe, synge eller le stærkt, at løfte Armene høit, at kjøre raskt paa knudrede

Veie, at ride, at trække ud og skyde til tunge Komodeskuffer, hænge op Gardiner og lignende. Hvor mangen en ung Moder har ikke skadet det Foster, som hun bar under sit Hjerte, ved Skjødesløshed i denne Henseende! Tillige maa vi paa det Alvorligste advare imod Brugen af Symaskiner, der drives med Foden.

Ligesom Bevægelse og Hvile maa staa i det rette Forhold til hinanden, for at Legemet skal holde sig friskt, saa maa ogsaa Søvn og Vaagen afvexle i bestemt Forhold. Den Svangre, der hidtil har været vant til huslig Virksomhed, maa bibeholde den samme Levemaade; den derimod, som ved eget Valg eller tvungen af sin Stilling eller Forholdene har været nødt til at gjøre Dag til Nat og Nat til Dag, maa ophøre med at underkaste sig denne unaturlige, Sundheden efterhaanden undergravende Mode. Den vordende Moder bør ophøre med Nydelsen af alle Glæder, som ere skadelige for hendes Foster; hun bør bringe dette Offer, som kun Forfængeligheden og Egenkjærligheden kan vægre sig ved, men som den forstandige Overveielse, Moderkjærligheden og den

sande Religiøsitet maa kræve. Hvile og Gjenvindelse af Kræfter tilhører Natten, Dagen Beskjæftigelse og Virksomhed. Søvn om Dagen foraarsager en stor Mængde Onder; Nattevaagen hævner sig ved Ildebefindende og aandeligt Mismod om Dagen. Hvad kan vel blive Følgen af at tilbringe halve Nætter paa Baller, hvor maaske en dydig Kvindes lyseste Forhaabninger bortdanses paa en eneste Nat! Uagtet den Svangre som anført har stor Tilbøielighed til Søvn, og Trangen dertil virkelig er større end ellers, maa dog advares imod at sove for længe og for hyppigt. Nogen bestemt Tid for Søvnen kan imidlertid ikke fastsættes; over 8 Timer bør den i hvert Tilfælde ikke vare. Man maa endvidere erindre, at hverken for kolde eller for varme Værelser eller tykke Dundyner ere tilraadelige. Krølhaarsmadratser og en passelig varm Bedækning er bedst for Sundheden i Almindelighed og altsaa ogsaa for den Svangre.

Renlighed, denne for det kvindelige Kjøn saa uundværlige Ting, fortjener her en nærmere Omtale. Hovedsagen er oftere gjentagne Vaskninger;

varme Bade paa 26—28° R. kan først anbefales i de sidste Uger af Svangerskabet. Naar det overhovedet er ønskeligt, at enhver ung Hustru i velsignede Omstændigheder betror en erfaren Læge Opsynet med sit legemlige Vel, saa maa i ethvert Tilfælde varme Bade ikke paabegyndes uden Lægens Tilladelse, da de i de første Maaneder af Svangerskabet let kunde bevirke Abort. Fodbad bør aldrig benyttes, men Fødderne kun vaskes og strax tørres omhyggelig.

Koner, der ere vante til kolde Vaskninger, kunne ogsaa fortsætte med disse under Svangerskabet; derimod er det ikke raadeligt at begynde med saadanne, naar denne Tilstand er indtraadt. En særdeles stor Opmærksomhed maa den unge Kone skjænke Renholdelsen af Kjønsdelene. For bekvemt og mindst to Gange om Dagen at kunne gjøre dette, bør en Bidet (Siddebadsindretning) ikke mangle i nogen ung Hustrus Soveværelse. Denne høist simple og hensigtsmæssige Indretning bør blive ligesaa uundværlig hos os som i England, Frankrig og Tyskland.

Endelig maa der ved daglig Udluftning af

Sove= og Dagligværelset sørges for god ren Luft i den Svangres Bolig. Dette er aldeles nødvendigt, da svangre Kvinder i indesluttede Rum, i Særdeleshed hvor Luften er fordærvet ved mange Menneskers Samvær, f. Ex. Theatre, Concertsale, stærkt besøgte Kirker o. s. v., lettelig falde i Afmagt; derfor bør de ogsaa undgaa saadanne Steder.

Ved en samvittighedsfuld Befølgelse af de her for Legemet givne diætetiske Regler, opfylder den Svangre kun Halvdelen af sine Pligter mod sig selv, thi ogsaa Sjælen vil have sin Pleie. Ligesom ofte en eneste Storm kan ødelægge den skjønneste Haves Frugter, saa forstyrrer ofte et eneste heftigt Udbrud af en eller anden Lidenskab en ung Hustrus længe nærede Forhaabninger! Ro i Sjæl og Sind og en glad Fortrøstning, forbunden med urokkelig Tillid til Gud, ere Klenodier, som man maa ønske enhver ung Hustru i Besiddelse af. Man maa ikke indvende, at Sjælens og Sindets Ro vanskelig kan bevares hos er ung Kone i velsignede Omstændigheder netop formedelst hendes Tilstand. Her er Følgende at

erindre. Virkelig tilstedeværende sjælelige Misstemninger, der ere fremkaldte ved Overgangen fra den jomfruelige til den moderlige Tilstand, fordre den mildeste Bedømmelse og det kjærlighedsfuldeste Hensyn fra hendes Omgivelser og navnlig fra hendes Mands Side. Man maa ikke glemme, at ved Svangerskabet let indtræder Tilbagevirkninger paa Sjælelivet, der ytre sig paa mangfoldige Maader. Disse maa Manden, Slægtningerne og Omgivelserne skjænke al skyldig Opmærksomhed. Men det er ogsaa den unge Hustrus Pligt at beherske sig selv med al sin Viljekraft og ikke modstandsløs at hengive sig til falske Følelser. Hun maa frigjøre sig fra den taabelige Indbildning om et Hyrdeliv her paa Jorden eller om Nydelsen af en Række af uforstyrrede Glædesdage, hvilket efter Forsynets Bestemmelse ikke kan blive noget Menneske tildel, der for Livet forbinder sig med et andet Væsen.

Dersom den unge Kone ikke indser dette, saa se vi snart, at al Ligevægt i hendes Sind forsvinder, medens hun snart bliver mæt af de dyrkjøbte Adspredelser; hun bliver utaalmodig ved

de mindste Besværligheder, ufordragelig mod mange, ofte mod alle Mennesker, upaalidelig og ustadig i Handlinger, Ord, Geberder og Dusker; ved et kunstlet Væsen se vi hende ødelægge mange om ikke alle de Glæder, med hvilke Himlen har velsignet Ægteskabet. Men hvorledes kan vel Fosteret uforstyrret voxe og trives under et Hjerte, hvor den ene Storm af Lidenskaber afløser den anden? Ak, Angeren kommer for sent, naar efter et lidenskabeligt Udbrud en for tidlig Nedkomst grusomt har ødelagt den nærmeste Fremtids Forhaabninger, naar langvarig herved fremkaldt Sygelighed forstyrrer Ægteskabets Lykke i de første Aar og undergraver den unge Hustrus Sundhed for lang Tid.

Alle Lidenskaber have en skadelig Indflydelse paa Legemet; Vrede, Sorg, Frygt, Skræk, Had, Misundelse, Skinsyge og Længsel foraarsager let Blodtilstrømninger, Feber, Nervetilfælde og en Mængde andre sygelige Tilstande. Heftige Sindsbevægelser hos Moderen have endog ikke sjelden foraarsaget Fosterets Død.

Maatte dog alle mine Læserinder kun føle

Kjærlighed, Glæde og Haab, i det høieste kun Bekymring, Mishag og Miedlidenhed. Maatte ingen ved Lidenskaber undergrave sin Sundhed og Tilfredshed og udslukke Livet hos det i hendes Skjød spirende Foster. Maatte dog enhver Moder betænke, at sand rolig Kvindelighed er det fuldkomneste Træk af Skabningens Skjønhed, og hvor meget denne bliver vansiret ved Lidenskabernes heftige Udbrud. Maatte dog ingen ung Kone glemme, at hun i Særdeleshed ved Udbrud af Vrede fraskriver sig ethvert Krav paa den Agtelse og Skaansomhed, som ellers Manden saa gjerne yder sin Hustru.

Men ogsaa det mere og mere tiltagende Fjoleri, Hang til sværmeriske, forskruede, usande og derfor fremhyklede Følelser, til Opdigtelse af Aarsager til Græmmelse og Sørgmodighed, til falsk Ængstelighed for den nærmeste Fremtid, det er endnu vegtige Punkter, som forlange en Forklaring, og for hvilke den unge Kone maa vogte sig meget. At undgaa alle Aarsager til Græmmelse og Sorg staar ikke i menneskelig Magt; men trods sig at opsøge disse og ligesom rette deres Braad

mod sig selv er en utilgivelig Forseelse. Desværre er dette ofte Tilfældet, især naar allerede engang den unge Hustrus Forhaabninger have været tilintetgjorte, og naar herved Sygdom i Legemet og Misstemning i Sjælen har indsneget sig. Den forsagte Higen efter at faa Børn, som ofte udarter til rastløs Angst, dræber da ofte Fosteret i Moderens Liv. Det mindste Uheld, som ellers vilde være passeret uden Skade, bliver nu ved den tilstedeværende Angst farligere i sine Følger. Selvbeherskelse, Overbevisningen om at vor Skjebne styres af en høiere Haand, Bevidstheden om ikke at have gjort sig skyldig i nogen Forseelse af ond Vilje, Betragtningen af andre Kvinder, hvis Forhaabninger ogsaa ofte have været skuffede, men dog tilsidst opfyldtes; Tanken om, at Higen og Angst ophidser Blodet og svækker Nerverne; behagelige Adspredelser i Venners Selskab eller i den altid opløftende og beroligende Natur; — det er de bedste Midler imod saadan Forsagthed og saadanne Bekymringer. Enhver ung Moder maa beflitte sig paa ved et godt Humør, Ro og Oprømthed under Svanger=

skabet at forskaffe sit Barn et freidigt Sind for det jordiske Liv.

Men mange, der uden Bekymring burde imødese den lykkelige Udgang af deres Svangerskab, fortabe sig ikke sjelden i en indbildt Frygts Labyrinth. Den ene tror at have forseet sig, den anden ser i den mindste usædvanlige Fornemmelse en Fare for sin Nedkomst og sin Sundhed, for sit eget og Barnets Liv.

Bortfjern derfor, unge Læserinde, disse mørke Billeder fra din Sjæl! Svangerskabet er ingen Sygdom; det er en naturlig, legemlig Udviklingstilstand, fremkaldt ved Undfangelsen; du opfylder derved Kvindens Bestemmelse, at blive Medskaber af et Væsen, som er dig ligt. De fleste ulykkelige Barselsenge, som du kjender, have i Regelen sin Aarsag i den Svangres ufornuftige Levemaade eller ogsaa i Sammenstødet af flere uheldige Omstændigheder, der ikke kunne afvendes af nogen menneskelig Magt, og hvis Offer hine Kvinder vilde være blevne, selv om de ikke vare svangre. I Maternité, den store Fødselsstiftelse i Paris, i dette Elendighedens Asyl,

hvorhen de mange Ulykkelige flygte, som maa skjule sin Tilstand, og som ikke kunne finde nogen Plads imellem Venner og Bekjendte, hvor de kunne hvile sit Hoved, som ofte ere angrebne af Sygdomme foraarsagede af et udsvævende Liv, hvis vedvarende Græmmelse og Bekymring for det Allernødvendigste til Livets Ophold nager paa Hjertet; — i dette Ulykkens Hjemsted foregik af 15,652 Fødsler det store Antal af 15,380 paa naturlig Maade og kun 272 af disse Fødsler udkrævede kunstig Hjælp. Men hvilken Beroligelse maa du ikke kunne hente af denne Kjendsgjerning, naar du betænker, at i de Forhold, i hvilke du lever, staar enhver Bekvemmelighed og enhver Hjælp til din Raadighed, medens alle skadelige Indflydelser fjernes, saa du har de største Grunde til at haabe det gunstigste Udfald af dit Svangerskab!

Taabelig er ogsaa den Kummer og Angst, der bestaar i, at den unge Kone frygter for, at et eller andet modtaget ubehageligt Indtryk skal have en skadelig Indflydelse paa Dannelsen af Fostret. Saa ubekræftet ved Kjendsgjerninger

en saadan Indflydelse er, saa har den dog fundet en vidt udbredt Tro. Har en eller anden Kone den Ulykke at føde et Barn, der har Naturfeil, saa mangler det aldrig paa Fortællinger om usædvanlige Begivenheder, f. Ex. Synet af et sjeldent Dyr og deslige, der ved sin skrækkende Indflydelse har foraarsaget Ulykken.

Aarsagerne til Udviklingen af de saakaldte Misfostre i Moderliv ligger meget dybere; den maa søges i en sygelig eller i sin naturlige Udvikling hindret Dannelsesproces, og ikke i den skadelige Indflydelse af et enkelt Tilfælde. Endnu har man ikke iagttaget nogen bestemt Kjendsgjerning, som ufejlbarlig beviser, at ubehagelige Indtryk paa Moderen under Svangerskabet har havt nogen skadelig Indflydelse paa Udviklingen af det ufødte Foster, og alle Mødre, som igjennem mange Maaneder af deres Svangerskab have plaget sig selv med den Indbildning, at de skulde føde et vanskabt Barn, have følt sig beskjæmmede, naar de til Slutning forløstes med et velskabt friskt Barn.

Unge Koner maa man give det Raad at

forjage disse Forestillinger, der give dem en Lighed med enkelte ulykkelige Mennesker, der paa Grund af en stadig Frygt for Døden give Afkald paa alle Livets Glæder. Ogsaa de nyeste Forskninger paa dette Felt af Lægevidenskaben have godtgjort, at den saakaldte Forseelse aldrig har kunnet ansees som en tilstrækkelig Aarsag til Dannelsesfeil ved Barnets Legeme.

Endelig er den Mening falsk, at enhver saakaldt Lyst eller et heftigt Forlangende efter en vis Nydelse nødvendig maa tages Hensyn til, fordi i modsat Tilfælde let kunde forvoldes Skade for Moderen eller Barnet. Denne Anskuelse virker høist fordærvelig, og er, især hos unge Koner, ofte en Spore til Egenraadighed eller Egensind. Det er derfor en Pligt for de Personer, der omgive den unge Moder, at hindre Tilfredsstillelsen af deslige skadelige Lyster.

Naar et roligt Sind er en væsentlig Fordring for Fostrets Trivsel og for en lykkelig Nedkomst, saa er det den unge Hustrus Opgave at tilegne sig dette Gode. Og har ikke alle mine Læserinder Midlerne dertil i Hænderne? Kjærlig-

hed, eget Valg eller det visselig velmente Ønske af Forældre og Slægtninger, harført hende til en Ægtemand, med hvem hun nu Haand i Haand skal dele dette Livs Glæder og Sorger. Et Pant paa dette Forbund, ved hvis Fødsel en ny Verden af Glæde skal aabne sig, bærer hun jo i sit Skjød; hendes Husstand, som i hende ser den raadende Genius for Ro, Orden og Tilfredshed, aabner en vid Mark for hendes legemlige og aandelige Virksomhed. Tanken paa den forestaaende Fødsel af et Barn udfordrer en Mængde huslige Forberedelser, hvis Udførelse opliver Sindet og skaffer hende Beskjæftigelse. Vilde det ikke under saadanne Omstændigheder kunne kaldes Utaknemmelighed, naar hun lod Mismod, Sorg og Ustadighed faa Herredømme i Sjælen istedetfor Tilfredshed, Ro og Glæde, og naar hun istedetfor at have Tillid til sit Svangerskabs lykkelige Tilendebringelse ved Fødselen af et sundt Barn, lader sig forurolige ved Tanken om alle mulige Ulykker? Men for at undgaa dette, maa den unge Hustru beflitte sig paa et venligt Sind, Oprømthed og en sand Fromhed. Disse moralske

Egenskaber ere ligesaa nødvendige for Fostrets Trivsel som for Bevarelse af hendes Livslykke. Men hertil udfordres, at hun arbeider paa sin egen Udvikling, ved rolig Eftertanke af sine nye Pligter, ved Ordningen af de daglige Forretninger, ved alvorlig Læsning og ved til rette Tid at løfte Sjælen til Gud.

Desværre er en sand Aandsdannelse ikke almindelig, thi den opvoxende kvindelige Slægt nyder ingen praktisk Opdragelse. Sjælen afrettes til en hel Del Flitterstas og falsk Glimmer, en Dressur, som ved den nylig vakte Mani at lære en Mængde fremmede Sprog endnu har tiltaget i Omfang; men Sjælen næres ikke med det Værdifulde, med Historiens og Literaturens større Billeder. Saa mange unge Pigers Hoveder forblive derfor tomme, og naar de træde ind i Ægteskabet, ere de ikke altid i Stand til at udfylde sin Plads til egen og andres Lykke. Vilde det da ikke være skjønt, naar den unge Hustru formaaede sin Mand til at veilede hende til en videre Uddannelse, ligesom han er hendes Veileder i Livet. Vilde ikke de Timer, som ellers hengaa i Kjed-

somhed eller i aandsfortærende Adspredelse, værdigere anvendes, naar Manden villig rettede paa, hvad Fortiden havde forsømt hos hans Hustru? Mon ikke Husligheden derved erholdt et fastere Grundlag? Hvem vil ikke sige Ja og Amen til dette? Thi naar to Mennesker ere saa fast knyttede til hinanden som ved Ægteskabets Baand, saa fremstaar der hos dannede Aander en naturlig Trang til ved fælles Erkjendelse og Beundring af det Skjønne og Gode at gjøre Baandet end stærkere. Vist er det, at Kvinder ikke blive mindre kvindelige ved at optage i sig de store Forfatteres sunde Tanker istedetfor Dagens elendige Romanliteratur, og naar de istedetfor at mætte sig med den nyeste Byslabbers fordærvelige Gift, skaffe sig Underretning om, hvorledes det ser ud paa Guds skjønne Jord nær og fjern, eller paa hvilken Maade dette eller hint Menneske har forstaaet at benytte sit Liv.

Ved disse Betragtninger, som vi næsten ordret have laant af Immermann, vil enhver af mine Læserinder selv føle, hvorledes denne al-

mindelige Mangel paa Dannelse kun kan afhjælpes ved fortsat Virksomhed.

Husmoderen bør ogsaa beflitte sig paa saavidt muligt at indføre Skjønhed og Regelmæssighed i sit Hus; dette virker paa en vidunderlig Maade saavel sjælelig som legemlig og har aabenbart en velgjørende Indflydelse igjennem Moderen paa det i hendes Skjød hvilende Foster. Allerede hos de gamle Folkeslag brugte man at fremstille smukke Malerier og skjønne Kunstverker for den svangre Kvinde, for at hun ved den stadige Beskuelse af disse skulde føde smukke Børn. De troede paa det Skjønnes dannende Indflydelse paa Fosteret gjennem det moderlige Gemyt.

Vi komme derpaa til følgende Spørgsmaal: skal en ung svanger Kvinde bruge Medicin eller ikke? Friske Koner, der for første Gang ere i velsignede Omstændigheder, bør vistnok afholde sig saameget som muligt fra Lægemidler, men de bør alligevel omhyggelig sørge for Afføringen og Urinladningen. Disse maa være regelmæssige, ɔ: Stolgangen bør foregaa mindst en Gang i Døgnet, og Urinudtømmelsen flere Gange og i tilbørlig

Mængde. Men det er en Vildfarelse at tro, at Svangerskabet nødvendiggjør stærkere Udtømmelser end sædvanlig. Ved den forhen omtalte Diæt regulerer Stolgangen sig næsten bestandig selv; hvis ikke, saa bør hendes Kost gjøres mindre tør og noget mere kraftig med Tillæg af syrlige kogte Frugter og Grønsager, og naar ogsaa dette er forgjæves, bør hun skride til Brugen af lunkne Vandklysterer. Helst bør den Svangre betro sig til Lægen, thi han alene formaar at bestemme, hvad der i saadanne Tilfælde er at gjøre.

Medens der hidtil kun var Tale om Diæten i Almindelighed, hovedsagelig i de første 6 til 7 Maaneder, saa maa vi nu gaa over til alle de nærmere Forberedelser, som bidrage til en lykkelig Nedkomst, heldig Barselseng og god Ernæring af det Barn, som skal fødes til Verden; de falde i Tiden af Svangerskabets sidste to Maaneder, ere af ikke ringe Betydning, og af deres samvittighedsfulde Udførelse afhænger ofte Barselkonens Sundhed og Barnets Trivsel.

Et af de vigtigste Spørgsmaal, som den Svangre i denne Tid maa stille sig selv, er dette:

om hun kan give sit Barn Die, og ikke, om hun vil give det Die? I vore Dage er Børnenes Ernæring ved Ammer kommet meget i Mode. Mange Mødre, der ere fortræffeligt skikkede til sine Børns Opfostring, og som leve i Forhold, hvor intet hindrer Opfyldelsen af denne hellige Moderpligt, sky den Møie, der er forbunden med Diegivningen, eller de tro at skade sin legemlige Skjønheden derved, eller frygte maaske ogsaa det Offer, som de maa bringe ved at undvære sine daglige Fornøielser eller Nydelsen af forskjellig Mad og Drikke! Den Moder, som tænker saaledes, fortjener ikke Navnet af Moder. En Vismand i den graa Oldtid har sagt: Kun hun er en sand Moder, der selv ernærer sit Barn, og Grækeren Plutarch udtaler sig paa følgende Maade i en af sine moralske Afhandlinger „Om Børns Opdragelse": „Naturen selv lærer Moderen, at hun selv skal ernære, hvad hun har bragt til Verden. Thi netop derfor har ethvert fødende Dyr faaet Melken til Næring. Hendes Kjærlighed og Glæde i Barnet vil derved blive større og større." Forhaabentlig tænke alle mine unge

Læserinder saaledes, forhaabentlig ere de alle besjælede af det Ønske, at række det Barn, som de endnu bære under sit Hjerte, sit eget Bryst som en Kilde til et sundt Liv.

Men om de ogsaa virkelig kunne dette, og om deres Bryster og Legeme ere skikkede til at berede den for Barnets Væxt nødvendige Næring i tilstrækkelig Mængde og igjennem længere Tid, det er et Spørgsmaal, som maa nærmere undersøges. Der gives Tilfælde, hvor Mødre aldrig bør forsøge selv at give sine Børn Die, da de derved vilde sætte sin egen og Barnets Sundhed paa Spil. Det er Lægens Sag at afgjøre dette vigtige Punkt, da han alene kan dømme, om Brystkjertlerne under Svangerskabet have udviklet sig saaledes, at de ere skikkede til at afsondre en sund Melk. Der gives Koner, der gjennemgaa Svangerskabet uforstyrret og i Overensstemmelse med Naturen, men hvis Brystkjertler ere aldeles uskikkede til at give Die; ikke at tale om mange endnu dybere liggende Aarsager. Svagelige, blodfattige, nervesvage Koner, endvidere saadanne, der have Anlæg til tærende Sygdomme, til Lunge-

svindsot, Kjertler eller Hududslet, eller som lide af Sygdomme i Bensystemet, konstitutionel Syphilis, chronisk Rheumatisme og Gigt (Podagra), eller som hjemsøges af epileptiske Anfald, Blodstyrtninger, endelig Mødre, hvis Sind let lader sig bringe i Oprør, og som lide af en høi Grad af Pirrelighed; Koner, der leve i Forhold, som medføre selskabelige Pligter, der ikke kunne tilsidesættes, endelig Mødre, som forøvrigt befinde sig vel, men hvis Bryster have en feilagtig Bygning; disse bør ikke befatte sig med at give Die, da dette dog kun vilde være et Prøvestykke, som de snart maatte ophøre med, og som vilde skade deres egen Sundhed uden at gavne deres Barn.

Kvinder, hvis Charakter er blid om end livlig, hvis Legeme er sundt og friskt, hvis Bryster ere velbyggede, hvis Livsforhold ikke ere trykkede af nogen Convenients, saadanne Hustruer maa anse det for sin første Pligt selv at give sit Barn Die. Det Barn, som hun har baaret og ufrivillig givet Næring indtil Fødselen, bør hun ogsaa fremdeles opføde; thi den tjenligste Næring kan Barnet kun erholde af sin egen sunde Moders

Bryst. Naturligheden imellem Moder og Barn er det hemmelige men stærke Baand, som ogsaa efter Fødselen fængsler Barnet til Moderens Bryst. Det har man følt til alle Tider. Derfor er ogsaa Billedet af en diegivende Moder et Symbol paa Urkjærligheden, Caritas, d. e. Symbolet paa den reneste, ædleste, selvforglemmende Kjærlighed, Moderkjærligheden.

Naturen har ved den forskjelligartede Beskaffenhed af Modermelken i de første Dage og de følgende Uger og Maaneder efter Nedkomsten paa en saa vidunderlig Maade sørget for det nyføddes som for det tilvoxende Barns Fornødenheder, at, naar Moderen uden gyldig Grund negter Barnet de første Næringssafter af sit Bryst, begaar hun saa at sige en Synd imod sit Barn, som ikke sjelden har tilfølge en Række Sygdomstilstande baade hos hende selv og hos Barnet. Ve det Moderhjerte, som ikke finder Glæde i Opfyldelsen af denne vigtige Pligt, ve den Moder, som ikke føler sig tifold belønnet for sine Besværligheder ved Synet af det uskyldige Barn, der smiler efter Nydelsen og synlig trives og voxer

ved hendes Bryst! Hvad er skjønnere, end Synet af en lykkelig Moder? Kjærlighed, Sædelighed og sand Børnekjærlighed er Kvindens Liv! „Derfor“, siger en aandrig Læge i vor Tid, „har Naturen stillet Kvindens svulmende Barm, denne kostelige Livskilde, saa stærkt i Forgrunden og plantet den saa nær Hjertet, fordi den ligesom skal udspringe af dette og blive Kilden til den inderligste Moderkjærlighed“.

Enhver Pligtopfyldelse bærer Lønnen i sig selv, medens enhver Forsømmelse vil straffe sig selv. Saaledes ogsaa her! Ingen frisk Moder kan unddrage sig for denne hellige Pligt uden at skade sig selv. Undfangelsen, Svangerskabet, Nedkomsten, Melkeafsondringen og den deraf betingede Diegivning, det er de fire vigtigste Afsnit i Kvindens Liv. At ødelægge denne Kjæde af nøiagtig sammenhængende Led ved unaturligt at sprænge det ene, kan ikke være andet end at stride imod Naturen. Menstruationen, denne Forberedelse til Undfangelsen, ophører, naar denne er skeet. Naturen benytter det saaledes forandrede Blod til Ernæring af det Foster, som ud-

vikler sig i Livmoderen, indtil Fødselen indtræder; naar Barnet er født, gaar Blodet til Brysterne, hvorved Melken afsondres. Nu er det Melkekjertlerne, disse med Livmoderen i den inderligste Vexelvirkning staaende Organer, som begynde at opfylde sin naturlige Bestemmelse; Livmoderen og de øvrige Kjønsorganer maa nu levnes Tid at hvile ud for at gjenvinde den tabte Styrke og forberede sig til den paa ny indtrædende Menstruation og hermed til Muligheden af ny Undfangelse. Men dersom nu en Moder tror efter Behag at kunne afkorte denne Række af nøie forbundne Livsprocesser, dersom hun efter Nedkomsten ikke understøtter den af Naturen tilsigtede Tilstrømning af Safter til Brysterne, men vel endog ved voldsomme Midler standser denne og derved berøver Barnet dets naturligste og sundeste Næring, — kan da dette ske hos en sund og kraftig Moder uden Skade for hendes Sundhed? Visselig ikke, og naar det løber heldigt af, saa er det en Undtagelse og ikke Regelen.

Naar nu de første Besværligheder ved at

lægge Barnet til det for Diegivningen færdige Bryst ere overvundne, og naar Moderen ved Blidhed, Taalmodighed og Ømhed forstaar at finde sig i en diegivende Hustrus Dagsorden og Levemaade, da venter hende ogsaa de skjønneste og reneste Glæder. Mange Kvinder befinde sig aldrig bedre, end naar de give Die; de se i denne Tid bedre ud, ere livligere og gladere, deres Legemsformer erholde en skjønnere Afrunding, og deres Kinder smykkes af den friskeste Rødme.

Ikke saa med den Moder, der af Letsind og uden gyldig Grund unddrager Barnet Nydelsen af sin egen Melk. Dog nok herom.

Dersom ifølge det her anførte enhver frisk og sund til Diegivning vel organiseret og forøvrigt af ydre Forhold i denne Henseende uhindret Moder selv bør give sit Barn Die, saa fremgaar ogsaa Nødvendigheden af allerede før Nedkomsten at forberede Brysterne til Melkens uhindrede Afsondring. Dersom ikke dette sker, saa er gjerne Følgen, at der indtræder Saarhed og Betændelse i Brystvorterne eller i selve Brystkjertlerne, hvilket desværre forekommer meget hyppigt. Den

unge Moder lægger i dette Tilfælde det nyfødte Barn med det bedste Forsæt til sit Bryst; men da Brystvorterne ikke ere forberedte til Diegivning, blive de snart saare, Brystet hovner, de opsvulmede Melkekanaler forhindre Melkens Udstrømning, hvorved foraarsages Smerte og Betændelse. Er det kommen saavidt, saa er det umuligt at give Barnet Die uden at foraarsage Moderen store Lidelser, og ofte vil Barnet ikke die ved det syge Bryst; naar nu Nervesystemet angribes, opstaar Feber, og man har en langvarig Betændelse med dens Følger. For at undgaa dette er det bydende nødvendigt, at enhver ung Kone fra Svangerskabets 6te Maaned med Omhyggelighed steller med sit Bryst og forbereder det til Diegivning paa følgende Maade.

Brystet maa ikke være bedækket af nogetsomhelst trangt Klædningsstykke; det maa have uindskrænket Rum for den nu indtrædende Forstørrelse og den stærkere Udvikling af Brystvorterne. Dette Hensyn er nødvendigt, da Melkekarrene ved at svulme op mere og mere forberede sig til Melkens Affondring og allerede i denne Tid ikke

sjelden udskille en melkeagtig Vædske igjennem Brystvorternes Udførselskanaler. Dersom nu Svangre ved tætsluttende stramme Klædningsstykker hindre Melkekjertlernes nødvendige Udvikling, eller om de forkjøles ved for tynd Beklædning, saa lægges derved maaske allerede nu Grunden til Forstoppelser af Melkekarrene. Derfor er det nyttigt itide at gjøre Brysterne og Axelhulerne smidige ved daglige Vaskninger med lunkent Sæbevand. I Svangerskabets sidste to Maaneder og navnlig naar dette indtræffer om Sommeren, har Forfatteren, efterat have anvendt varme Vaskninger i den kolde Aarstid, fundet en forsigtig Vaskning med koldt Vand Morgen og Aften at være et fortræffeligt Forberedelsesmiddel til Diegivning for unge Koner. Det sker bedst ved, at man udpresser en Svamp, som man har dyppet i kuldslaaet Vand, flere Gange over Brystet, saa at Vandet langsomt flyder ned i et Fad, som holdes nedenunder. Derefter aftørres med et blødt Linnedstykke.

Hvad Brystvorterne angaar, saa retter Forberedelserne til deres Brug sig efter deres Be-

skaffenhed. Dersom de ligge meget dybt, og dersom de ere meget smaa, hvilket ikke sjelden er en Følge af, at de fra Barndommen af og endnu under Svangerskabet have været hindrede i sin fri Udvikling ved trange Klæder, bør man i de sidste 4 til 6 Uger af Svangerskabet daglig flere Gange trække dem op, hvilket kan ske ved hensigtsmæssige Sugeglas eller simplest ved et nyt Pibehoved af Ler; det er ogsaa gavnligt oftere at trække dem frem og tøie dem ved Hjælp af Fingrene, hvilket især bør gjøres i Begyndelsen. Herved faa Brystvorterne den til Diegivning passende Form og Størrelse. Ere Vorterne bløde og meget følsomme, saa er det tilraadeligt flere Gange daglig at befugte den altfor fine Hud med Brændevin, Rødvin eller Egebarkthe; derved styrkes Huden og gjøres mindre følsom for ydre Indflydelser og specielt for Barnets Patning. Dersom man omkring Brystvorterne opdager et Udslet eller dersom der, hvad ofte indtræffer, har dannet sig en Slags Skorpe paa Brystvorterne, maa de renses med lunkent Sæbevand og derpaa daglig vaskes med en The af Kamilleblomster

eller lignende. Derved fjernes Udslettet eller Skorpen, og den saare Hud læges og styrkes. Dersom Brystvorterne ere haarde og sprøde, hvilket dog sjelden er Tilfældet, saa er det nødvendigt at rette paa dette ved opbløddende Midler, f. Ex. fedtagtige Stoffe. Her kan fremfor alt andet anbefales en Blanding af Spermacet, renset Svinefedt, Vox og Rosenvand, som under Navn af „cold cream" kan faaes paa alle Apotheker og som ikke burde mangle i nogen Barsel- eller Børnestue.

Det var ønskeligt, om de unge Mødre vilde lægge sig de her givne Regler paa Hjerte og med Udholdenhed bringe dem i Udførelse. Gid de aldrig maatte trættes ved at udføre dem under en Læges Veiledning og gid de aldrig, hvad desværre ofte sker, maa lade det bero med en god Vilje eller en Paabegyndelse. Saa ubetydeligt meget heraf kan synes, saa vigtige ere de for Barselsengens lykkelige Tilendebringelse og for Barnets og Moderens videre Trivsel og Sundhed.

Jo nærmere nu Fødselens Tid stunder til, desto mere maa den Svangre holde sig borte

fra store Selskaber, Skuespil og overhovedet fra alle saadanne Sammenkomster, hvor saameget indvirker paa Sjælen og Legemet, der kan have skadelige Følger. Maadehold i alle physiske Nydelser og Rolighed i Sindet er en Hovedregel for svangre Kvinder.

Tilsidst maa man anbefale de unge Hustruer at have stadig Opmærksomhed paa sin Fordøielse, den daglige Stolgang og Urinladningen imod Slutningen af Svangerskabet. Den mindste Afvigelse fra Naturens almindelige Gang i disse Forretninger, bør betroes til Lægen, forat denne itide kan standse Ondet. Den Svangre maa vel vogte sig for al Slags Kvaksalveri og Selvkurering! Overhovedet vil enhver ung Kone gjøre Ret i under det første Svangerskab, selv om dette forløber ganske regelmæssig, at raadspørge sin Læge. Han alene vil kunne bistaa hende med det rette Raad og den rette Daad; han alene vil kunne være hende behjælpelig i Valget af den Jordemoder, i hvis Hænder hun maa betro sig under Fødselens Smerter, og endelig i Forberedelsen til Nedkomsten og Barselsengen. Der-

for maa ikke en Svanger vælge sig en Jordemoder blot efter Anbefaling af denne eller hin Veninde, der tror sig vis. Kun Lægerne kan bedømme hendes Dygtighed eller Udygtighed, og naar man ved, hvilken stor Indflydelse disse Kvinders tekniske og moralske Forhold kan have, saavel til Lettelse af Fødselen som til dennes lykkelige Tilendebringelse, indsees let, med hvilken Varsomhed man maa gaa frem ved Valget af en Jordemoder. Saalænge ikke Damer af Dannelse paatage sig Jordemoderforretningerne, noget der ofte sker i Udlandet, men hos os er sjeldent, maa Valget af en Jordemoder til Bistand under Fødselen ske ved en Læges Hjælp.

Naar man har valgt en Jordemoder, er det godt, at denne indfinder sig 4 til 6 Uger før Nedkomsten, dels for at man kan lære hende at kjende, dels for at aftale det Fornødne med Hensyn til det Lintøi, der bruges under Fødselen og i Barselsengen, om det hensigtsmæssigste Leie for Fødselen, om Anskaffelsen af vandtætte Stoffe til Beskyttelse af Madratserne og deslige. Ved denne Leilighed bør ogsaa Jordemoderen undersøge Bryst-

vorterne, forat de forhen beskrevne Forberedelser i ethvert Fald kan blive trufne.

Efter disse Forberedelser kan den unge Hustru rolig imødese Nedkomstens Time, thi den bedste Betryggelse for en lykkelig Nedkomst bliver altid et forstandigt roligt Sind og fast Tillid til Gud og til de Midler, der tilbydes af Fornuften, den sande Erfaring samt af den stadigt fremadskridende Lægevidenskab. Ved et roligt Sind sættes hun istand til at oppebie Fødselens Time med Taalmodighed og fri for al Frygt, saaledes at hun altid haaber det Bedste og i det rette Øieblik tilkalder Sagkyndiges Hjælp, der i Regelen altid krones med et lykkeligt Udfald.

Førend dette Afsnit kan afsluttes, er det nødvendigt, efter i korte Træk at have skildret Svangerskabets naturlige Gang, endnu at anføre, hvad der afviger herfra, for at den vordende Moder ogsaa kan erholde Kjendskab til de almindeligste under Svangerskabet forekommende virkelige Sygdomme, der udkræve Lægens Hjælp. Thi hurtig Hjælp er nødvendig i denne Tilstand og er næsten aldrig uden Nytte, medens Skjødes-

løshed eller for lang Opsættelse som oftest kan paavises som Aarsager til de Ulykker, der ramme Kvinderne under Svangerskabet.

Smerter i Underlivet, der ikke vil ophøre, Blodafgang fra Kjønsdelene, Diarrhe, fornemlig paa Tider, hvor epidemiske Sygdomme herske, som Blodgang, Kolerine og Kolera, Urinstandsning, Forstoppelse, Gulsot, heftig Hoste, Feberanfald ere alvorlige Onder, der ufravigeligt bør foranledige den Svangre til at tilkalde Lægen.

Med Hensyn til den Tid, der medgaar til et Svangerskab, har man fundet, at det normale Svangerskab medtager ifra 263 Dage til 300 Dage; i Middeltal skulde altsaa medgaa 280 Dage eller 40 Uger. Men Tiden lader sig ikke bestemt angive hverken paa Ugen eller Dagen. Ingen, selv ikke den dygtigste Læge kan, om end alle bekjendte Hjælpemidler stode til hans Raadighed, med Bestemthed angive den Dag, paa hvilken Forløsningen skal finde Sted, og Feiltagelser paa 8 a 14 Dage vil stadigt forekomme. Fødselen selv pleier som oftest at indtræffe i de Dage, i hvilke den maanedlige Renselse vilde

være indtraadt, dersom ikke noget Svangerskab havde været forhaanden, men dette er dog heller ikke altid Tilfældet.

Svangerskabets Afslutning er Forløsningen, hvorved det af det befrugtede Æg udviklede og i Livmoderen ernærede og færdigdannede Barn udstødes af det moderlige Skjød for siden at føre et selvstændigt Liv.

Da det maa være magtpaaliggende for enhver ung Kone at vide, naar hun kan vente sin Nedkomst, for derefter at træffe sine huslige Foranstaltninger, tilføie vi her nogle Punkter til Bestemmelse af Svangerskabets Varighed.

Den rette Fødselstermin beregnes efter Undfangelsen eller den sidste Indtrædelse af det Maanedlige og efter Følelsen af de første Bevægelser af Fostret.

Beregningen efter Undfangelsen er sjelden mulig, da vi ovenfor (Pag. 53) have seet, at der ingen ubedragelige Kjendetegn gives, og at kun meget faa Kvinder have nogen Følelse af den hos dem foregaaede Undfangelse. Dersom dette var Tilfældet, saa kunde man simpelthen regne 9

Maaneder fremad fra Dagen, hvor Undfangelsen skulde være foregaaet; naar saaledes for Ex. Undfangelsen var foregaaet paa den 1ste Marts, kunde man vente Nedkomsten i Begyndelsen af December samme Aar.

Tidsberegningen efter Menstruationen er langt mere paalidelig, især hvis denne forhen altid pleiede at være regelmæssig. I denne Henseende maa den Dag nøiagtig bemærkes, paa hvilken det Maanedlige indtraadte for sidste Gang. Fra denne Dag regner man 3 Maaneder tilbage, og lægges nu dertil 7 Dage, saa er den paa denne Maade fundne Dag den, paa hvilken man med Sandsynlighed kan vente Nedkomsten; for Ex. det Maanedlige er indtruffet sidste Gang den 10de Februar, senere slet ikke eller idetmindste kun 1 a 2 Gange i paafaldende ringe Mængde; man regner nu 3 Maaneder tilbage fra 10de Februar, hvilket er 10de November og lægger hertil 7 Dage, saa erholder man den 17de November som den Dag, omkring hvilken Nedkomsten kan ventes.

Men dersom Reglerne forhen altid indtraadte

uregelmæssigt eller dersom deres sidste Dag ikke erindres, har man kun til Udgangspunkt for Beregningen den Dag, hvor Fostres Bevægelser for første Gang føles i Underlivet som svage bankende Bevægelser. Da disse i Regelen føles for første Gang i den 18de Svangerskabsuge, regner man derfra og til Fødselen 22 Uger, hvorved man tilsammen erholder Svangerskabets 40 Uger.

De opgivne Beregninger erholder desto større Sandsynlighed, naar de stemme overens med hverandre, d. e. naar man erholder omtrent den samme Dag for Nedkomsten, hvad enten man regner efter det Maanedliges Ophør eller efter Fornemmelsen af de første Fosterbevægelser.

Ved meget langt fremrykket Svagerskab kan man ogsaa lægge Mærke til Underlivets Nedsynkning, da Livmoderen sædvanlig 4 Uger før Nedkomsten begynder at synke.

Endelig har man til Bestemmelsen af Svangerskabets Varighed endnu Lægens eller en erfaren Jordemoders Undersøgelse.

Til Slutning gjentage vi, at Nedkomsten ikke

binder sig nøiagtig til Dagen, og at man ved de anførte Beregninger kun tilnærmelsesvis men ikke nøiagtig kan bestemme Nedkomstens Tid.

2det Kapitel.

Forløsningen.

Gud har i Smerten givet os en tro Vogter for vor Sundhed.
Haller.

Endelig nærmer sig det saa længe ventede Øieblik! Svangerskabets 40 Uger, hvilke for en ung Moders Utaalmodighed er saa lang en Tid, gaa til Ende. Snart skal du, lykkelige Moder, trykke det med Længsel ventede Barn til dit henrykte Hjerte! Men endnu staa de sidste vigtige Forberedelser til Forløsningen tilbage, og disse ere Valget og Indretningen af Barselstuen og Anskaffelsen af de Gjenstande, som bruges under Fødselen. Barselstuen maa være rummelig, høi og ikke fugtig, om Sommeren helst ikke være ud

sat for Middags- eller Aftensolen, og maa i den kolde Aarstid være forsynet med en god Ovn, der ikke ryger. Hvis man har Anledning til at benytte to sammenhængende Værelser til dette Brug, saa opnaaes herved store Fordele, saaledes Vedligeholdelsen af en frisk Luft, der ikke er opfyldt af skadelige Uddunstninger; de forskaffe Barselkonen en mere uforstyrret Ro, og de gjør det ogsaa muligt at vedligeholde den for Barselkonen mest passende Temperatur. Barselstuens Temperatur skal være 15 til 16° R. Alle af en saadan Bekvemmelighed flydende Fordele, komme ikke alene Barselkonen men ogsaa det nyfødte Barn tilgode. Den, der kjender de Onder, der hos de lavere Samfundsklasser skyldes den slette Indretning af Barselstuen, som ofte er Børnenes Tumleplads og ikke sjelden tillige Mandens Arbeidsværelse, vil bedst forstaa at skatte en rummelig, luftig og tør Barselstue. Lykkelig den, som kan vælge efter disse Hensyn.

Mangen ung Moder ønsker under Nedkomsten at have en Veninde ved sin Side. Dersom en saadan selv er Moder, kan hun være til Nytte;

uerfarne Veninder maa derimod holdes borte fra et Sted, hvor der udfordres Ro, Mod og Alvor. Kun det høiſt nødvendige Perſonale bør taales i Barſelſtuen. Til dette hører iſær Baagekonen, ſom nogen Tid før Fødſelen bør være i Barſelkonens Nærhed for at vænne ſig til Huſets Lokaliteter og Sædvaner og yde hurtig Hjælp til rette Tid. Fremdeles bør itide ſørges for Anſkaffelſen af det fornødne Lærred, Voxdug eller andre vandtætte Stoffe, der ſkal tjene ſom Underlag under Fødſelen og til Bevarelſe af Sengklæderne, ſamt af Linned for den Fødende og det fornødne Barnetøi. Saaſnart nu Fødſelen virkelig har taget ſin Begyndelſe, maa fremdeles ſørges for at varmt og koldt Vand i behørig Mængde, lidt mild Olie eller Fedt, Sæbe, Haandklæder og Vaſkevandsfad altid ſtaa til Raadighed. Ogſaa bør en Flaſke almindelig Edikke og et lille Badekar ſtaa i Beredſkab, for at man efter Forløsningen ikke ſkal nødes til at ſende Bud eller ſøge efter noget.

Forſkjellige Tegn pleie at gaa foran Fødſelen, d. e. den Akt, ved hvilken Livmoderen udſtø=

der Barnet med dets omgivende Hinder, Fostervandet samt Moderkagen. Livmoderen, som indtil den 37te Uge af Svangerskabet, bestandig var steget opad, sænker sig, som vi have seet, i de sidste 4 Uger, hvorved den hidtil meget opfyldte Hjertegrube bliver friere og Huden dersteds slappere. Ansigtstrækkene erholde undertiden et noget forandret Udseende, og hos mange Koner kan man heraf temmelig bestemt forudsige Fødselens Nærmelse. Den naturlige Følge af Livmoderens Nedsynken er et Tryk, som føles ved Partiet om Hofterne. Den herved indskrænkede Urinblære maa oftere tømmes, og Forstoppelse opstaar heller ikke sjelden ved Livmoderens Tryk paa Endetarmen, hvilke Onder kan fjernes ved lunkne Lavements. At gaa omkring bliver nu mere besværligt. Alt dette er imidlertid kun Forløbere for Fødselen. Det sikreste Tegn paa den forestaaende Forløsning er de saakaldte Veer, d. e. Smerter, der udgaa fra Korsryggen og Hofterne og trække sig fremad og nedad og have sin Aarsag i Livmoderens Sammentrækninger, hvorfor ogsaa Underlivet hvergang spændes og bliver haardere.

De ere i Begyndelsen svage og optræde med lange Mellemrum, men efterhaanden blive de stærkere og hyppigere.

Om det end ikke kan benægtes, at Forløsningen er forbunden med Smerte, saa bør man dog ikke glemme, at den er en med Naturen overensstemmende men ingenlunde sygelig Akt. Disse fortvarige Smerter have sin naturlige Grund i Trykninger, Stramninger og Sammentrækninger af nerverige Bløddele; de tjene til Udstødelse af Fosteret med dets Hinder; men Smerten glemmes snart ved Glæden over det nyfødte Barn. Den hellige Skrift siger ligesaa skjønt som sandt: „Kvinden, naar hun føder, haver Bedrøvelse, fordi hendes Time er kommen; men naar hun haver født Barnet, kommer hun ikke mere den Trængsel ihu for Glæde over, at et Menneske er født til Verden.“ Disse smertelige Fornemmelser ere imidlertid ogsaa nødvendige Ledsagere af Fødselen, thi smertefrie Fødsler forudsætte en Slaphed hos de til Fødselen nødvendige Organer, der kan have den skadeligste Indflydelse paa det kvindelige Legeme. Disse Smerter gjøre fremdeles

ingen Skade paa Sundheden. Derfor bør den unge Kone uden Frygt afvente den Time, som om end efter mange alvorlige Øieblik med Guds Hjælp vil give hende en rig Erstatning.

De første, svage Veer, de saakaldte Plukveer eller Kyndere — saaledes kaldes disse første Veer almindelig af Jordemødrene, — have en meget forskjellig Varighed. Derpaa følger kraftigere Sammentrækninger, de saakaldte forberedende Veer, som efterhaanden udvide Livmoderens Aabning, og hvortil medgaa 8—12 Timer og endnu længere Tid uden Skade for Moder eller Barn. Derpaa trænge de saakaldte Æggehinder, som udgjøre Fosterets og det samme omgivende Frugtvands Hylle, frem gjennem den aabnede Modermund, briste, „Vandet gaar," som man siger, og flyder bort med en mere eller mindre susende Lyd. Veerne, der nu blive heftigere, strække sig fra Korsryggen til Knæerne; Konen kan ikke længer gaa omkring eller holde sig opreist, men maa med hver Indtrædelse af Veerne søge et fast Støttepunkt. Disse indfinde sig hvert 3die til 5te Minut og vedvare kortere eller længere Tid.

Barnets Hoved drives nu bestandig længere frem gjennem den udvidede Modermund. Livmoderens Sammentrækninger blive kraftigere; den hele Muskelkraft tages tilhjælp for at udstøde Fosterets mere og mere fremtrængende Hoved og Legeme; Naturen tvinger den Fødende til at holde Aandedrættet, trykke Mellemgulvet ned og anstrenge Bugmusklerne, hvorved hun understøtter Veerne eller Livmoderens Sammentrækning — den saakaldte Bugpresse, hvorfor ogsaa Veerne nu kaldes Presseveer eller Driveveer. Aandedrættet bliver nu hyppigere, Kinderne røde, der frembryder en stærk Sved, den Fødende anvender alle Kræfter, hun udstøder lydelige Klageskrig, hendes Ben skjelve, den ene Ve følger paa den anden, Hovedets Fremrykken i Moderskeden og dets Fremtræden i de ydre Kjønsdele foraarsager en forøget Presning; endnu nogle Øieblik og et Skrig af Barnet forkynder dets Fødsel.

Efter Smerternes Ophør indtræder hos den Fødende en almindelig Afmattelse. Efter faa Minutter eller undertiden først efter $1/4$ eller $1/2$ Time udstødes under Afgang af noget Blod

Moderkagen af den sig altid mere og mere sammentrækkende Livmoder tilligemed Resten af Navlesnoren og de nu tomme Æggehinder: den saakaldte Efterbyrd. Nu er Fødselen endt.

Efter denne Skildring kan en ung Hustru gjøre sig en omtrentlig Forestilling om Fødselshandlingen. Hun vil lade det være sig magtpaaliggende under det Alvorlige i hendes Tilstand, der af sig selv fører til prøvende Eftertanke og til en af Religionen baaren Stemning, ligesaalidt at lytte til letsindige Talemaader som til gyselige Beskrivelser af de forestaaende Smerter; hun vil med en urokkelig Tillid til Gud anse, hvad der forestaar hende, som en Bestemmelse, der kun med Kamp kan opfyldes, og fra hvilken hun maa bestræbe sig for at udgaa med et forædlet og styrket Sind. De Fremskridt, som Lægevidenskaben har gjort i alle Retninger og saaledes ogsaa i Fødselshjælpen, tilbyder forøvrigt modløse og nervesvage Kvinder i Chloroform et Middel, der gjør Fødselen mindre smertefuld, men over hvis Anvendelse kun Lægen kan tage Bestemmelse. Hos os har Brugen af Chloroform

endnu ikke vundet saamegen Indgang som f. Ex. i England, hvor den berømte Fødselslæge Simpson i Edinburgh ved sin Autoritet har virket for en hyppig Anvendelse af dette Middel, og hvor selv Landets høie Moder ved sine Forløsninger har benyttet sig af dette Middel. Men ogsaa hos os har man i de sidste Aar ved smertefulde og kunstige Forløsninger anvendt Chloroform, og det kan ventes, at Brugen deraf vil blive mer og mer almindelig. Paa Barnet virker Anvendelsen af Chloroform ikke skadeligt.

Saasnart der under den Tid, i hvilken man venter Nedkomsten, indtræder de saakaldte forberedende Veer, det er, regelmæssige, periodiske Smerter i Underlivet og Korsryggen, som trække sig fremad og nedad, maa man strax sende Bud efter Jordemoderen. Indtil denne ankommer, giver det nogen Lettelse at gaa omkring og af og til sætte sig ned; Naturen selv nøder dertil. Jordemoderen vil efter anstillet Undersøgelse bestemme, om de Smerter, som føles, ere virkelige Veer, eller om de udspringe af andre Aarsager. Naar Modermunden begynder at udvide sig, alt=

saa Fødselen indledes, maa Jordemoderen sørge for Anordningen af et Leie paa en bekvem Sofa eller i Sengen; thi Forløsningen foregaar sikkert nok paa den letteste, naturligste og uskadeligste Maade for Moder og Barn, naar den Fødende ligger. Det er et stort Fremskridt, at man har afskaffet de saakaldte Fødselsstole. Med Hensyn til den Fødendes Leie, saa maa hun her følge de Raad, der gives hende af Jordemoderen.

Naar den Fødende paa Grund af de tiltagende Veer ikke kan gaa mere omkring, naar Modermunden aabner sig mer og mer, og de med Fostervand opfyldte Hinder trænge sig saaledes frem, at de true med at briste, og der saaledes forestaar et Afløb af en Del af Fostervandet, da maa Jordemoderen raade hende til at begive sig til sit Fødselsleie, som bedst indrettes paa hendes almindelige Seng. Er Fødselen saavidt fremskreden, at Barnets Hoved begynder at trænge frem gjennem den udvidede Moderskede, da maa den Fødende med sin Tilhjælp understøtte Naturen, d. e. befordre Fostrets Uddrivelse ved efterhaanden at presse nedad. Man kalder

dette at bearbeide Veerne. Denne Trykken nedad, som kan sammenlignes med den, som anvendes ved Stolgangen, tør dog kun vedvare under Veerne, maa begynde med disse, bør forøges til en vis Styrke, saa en Stund vedligeholdes, hvorpaa den atter maa standses samtidig med Veen. Udenfor Veernes Tid vilde denne Pressen kun gjøre Skade og foraarsage fortidlig Udmattelse hos den Fødende. Nærmer endelig Fødselen sig sin Ende, d. e. kommer Barnehovedet frem igjennem Skeden til de ydre Fødselsdele, da maa den Fødende, hvor stærk end Trangen til Presning er, afholde sig fra enhver Trykken og Pressen; hun maa rolig beholde sin Stilling paa Ryggen eller Siden og trække Laarene, som helst holdes nogenlunde tæt sammen, nærmere op mod Underlivet, medens Jordemoderen med sin Haand kraftig understøtter Mellemkjødet (Skrævet). Denne Forsigtighed er nødvendig, forat ikke Barnehovedet skal trænge for hastigt ud igjennem de ydre Dele, da ellers let Mellemkjødet beskadiges. Jo langsommere det passerer, desto bedre for de ydre Fødselsdele.

Den Fødendes Klædning maa hverken være trang eller for varm; helst bør den bestaa af den almindelige Natdragt. Langt Hovedhaar bør ved Fødselens Begyndelse udkjæmmes glat og bindes sammen for at undgaa, at det under Barselsengen skal sammenfiltres og falde af.

Den Drik, hvormed den Fødende tør tilfredsstille sin ofte stærke Tørst, bør være kjølende men ikke kold. Skadeligt virker hidsende Theer af Kamilleblomster o. desl. Rent kuldslaaet Vand, lidt Sukkervand, kan nydes uden Skade.

Ønsker den Fødende at spise noget, kan hun faa en Kop Melk, svag The eller Kaffe med Kavring eller ogsaa tynd Bouillon og andre lette Supper.

Dersom den Fødende med Taalmodighed og Fatning bærer sine Smerter, er derved meget vundet; thi intet er skadeligere end denne utaalmodige Venten paa Fødselens Tilendebringelse, intet er skadeligere for Legeme og Sjæl end disse gjentagne Veklager og Bønner om, at Fødselen snart maatte være endt. Utaalmodighed har almindelig mange skadelige Følger; den opvækker

Frygt hos Omgivelserne, den forleder Jordemoderen til at gjøre Indgreb, der let kunne skade den Fødende; den foraarsager ogsaa Udtømmelse af Kræfterne og Modløshed; Uroen, der bringer den Fødende til at kaste sig hid og did paa Fødselsleiet, forsinker kun Fødselens Fremgang.

Naar Barnet er født, staar det endnu ved Navlestrengen i Forbindelse med den i Livmoderen tilbageværende Moderkage. Den Nyfødte maa derfor skilles fra denne, ved at Jordemoderen underbinder og afklipper Navlesnoren. Det nyfødte Barn, som saa pludselig er bleven udsat for den ydre Lufts Paavirkning, efter hidtil at have levet i en fuldkommen jevn Temperatur i Moderens Liv, maa naturligvis behandles med stor Forsigtighed. Her bør følgende iagttages:

Det paaligger Jordemoderen strax at beskytte den Nyfødte ved et Haandklæde eller lign., derpaa, efterat ogsaa Efterbyrden er udstødt, at bringe Barnet i et lunkent Bad, iføre det en passende Klædning og lægge det til Ro; det pleier da strax at sove ind. Til Badet bruges enten blot Vand eller ogsaa tilsættes noget Melk,

en halv til en hel Pot; det maa have en Temperatur af 28° R., d. e. omtrent Blodvarmens; man bestemmer Varmegraden ved et Thermometer, eller i Mangel heraf, ved at holde Albuen nede i Vandet; thi naar Vandet da synes behageligt, hverken for varmt eller for koldt, vil det i Regelen være 28°. Barnets Hoved maa naturligvis holdes frit over Vandet; man afvasker med en fin Svamp hele Legemets Overflade og saaledes, at der ikke kommer Vand i Øinene, lader det ligge i Badet 5 a 6 Minutter, indtil det ostagtige Belæg paa Huden, som Barnet bringer med til Verden, er afløst, tager det derpaa op af Badet, bedækker det med et opvarmet Klæde og tørrer det langsomt og omhyggeligt og uden at trykke. I de fleste Tilfælde er ikke det første Bad tilstækkeligt til at borttage hint ostagtige Belæg fra Barnets Hud, men hvad der bliver siddende, forsvinder gjerne efter det andet eller tredie Bad.

Under denne første Pleie af Barnet, bør Moderen blive rolig liggende i sin Seng og overlade Jordemoderen at undersøge Blodafgan-

gen og Livmoderens Sammentrækning og Formindskelse. Der maa nu drages Omsorg for, at Barselkonen renses.

Den Forløstes Omklædning og Skiftning af Linned maa foretages med Forsigtighed og ikke for snart. Er ogsaa dette udført, bør hun overlade sig til Hvile og Søvn, som nu i Almindelighed snart indfinder sig. Men der maa ogsaa sørges for, at Barselkonen virkelig kan komme til Ro; deltagende Besøgende bør derfor holdes borte, og al Samtale i Soveværelset ophøre.

Førstefødende bør, som før omtalt, helst consulere en erfaren Fødselslæge før Fødselen og stille sig under dennes Opsyn; thi uanseet at det personlige Bekjendtskab borttager meget af den Angst, man gjerne forbinder med Tanken om „Fødselshjælp", vil hans Tilstedeværelse ogsaa være af Vigtighed, dels for at forebygge og dels for hurtig at raade Bod paa enhver truende Fare. I mange Lande befølger man derfor den nyttige Regel, stedse at tilkalde en Fødselslæge under Forløsningen, selv om man har skaffet sig den dygtigste Jordemoder.

Tredie Kapitel.

Barselsengen.

Saasnart den Forløste opvaagner fra sin første Søvn, som aldrig maa forstyrres af Omgivelserne, er hendes første Forlangende gjerne efter Lædskelse eller Næring. Den bedste Mad og Drik, man kan give Barselkonen, er tynd Byg- eller Havresuppe eller Melkeblande. Andet bør hun helst ikke nyde de første Par Dage; vil hun have noget at tygge, er Kavringer det bedste. Efter denne Tid eller fra den 3die eller 4de Dag, kan hun, hvis hun har Madlyst, nyde Kjødsuppe af Kalv eller Høns eller ogsaa af ikke fedt Oxekjød med Jevning af Gryn, Semonille, Nudler, Sago o. s. v., Øllebrød, lidt Æggeblomme, nogle Smørrebrød, og fra den 9de Dag kan hun gjerne vende tilbage til sin tilvante Diæt. Faste Kjødspiser, selv de lettest fordøielige, bør undgaaes i de første 5 a 6 Dage; Grønsager og kogt Frugt kan først tillades i den 2den Uge efter Fødselen. Denne Regulering af Diæten kan

synes pedantisk streng og at være fremgaaet af overdreven Ængstelighed; men saa er ikke Tilfældet. Den største Strenghed med Hensyn til Kosten er bedre end utidig Eftergivenhed; den er en vigtig Pligt for Barselkonens Omgivelser, som sjelden ustraffet kan forsømmes. Hvorvidt noget bør gjøres, hvis ikke Afføring kommer paa 3die Dag af sig selv, maa overlades til Lægens eller Jordemoderens Skjøn. Barselkonen bør i de første Dage benytte Stikbækken; den fortidlige Brug af Natstolen kan foraarsage skadelige Sænkninger og andre Forandringer af Skedens og Livmoderens Leie.

Næsten i alle Lande er det blevet en fast Lov, at Barselkonen holder Sengen i 9 Dage. Dette er en ligesaa nødvendig som heldbringende Regel og har sin Grund i Barselsengens Natur. Ved Moderkagens Afløsning bliver Livmoderens Indre paa en Maade til et Saar, som afsondrer Blod og Blodvand, og som behøver nogle Uger for at læges. Saasnart dette er skeet, ophører Blødningen og paafølges af en Slimafsondring, der vedvarer længere eller kortere Tid. Denne

Barselrenselse har en eiendommelig Lugt. Dersom Barselkonen giver Die, pleier den vedvare 3—4 Uger; i modsat Fald standser den gjerne ikke før om længere Tid. Den er temmelig rigelig og maa nøie overvogtes; thi i denne Periode foregaar der vigtige Forandringer med Livmoderen, som fremfor Alting fordrer Ro og Hvile. Tillige er Renlighed nødvendig; de ydre Dele maa flittigt vaskes med lunkent Vand, Stiklagen og Lagener byttes. Under Vaskningen maa iagttages Forsigtighed, enhver Forkjølelse bør undgaaes. Den daglige Vaskning af Delene fortsættes, saalænge man bemærker Spor af Barselrenselsen. Den samvittighedsfulde Læge undersøger i de første Dage ved hvert Besøg Barselkonens Underliv, for strax at kunne iagttage enhver muligvis indtrædende sygelig Forandring i Organerne og overbevise sig om, at Livmoderens Formindskelse foregaar uforstyrret.

Vi maa endnu gjøre den unge Moder opmærksom paa et Punkt, for at hun ikke unødig skal ængstes, men paa den anden Side til rette Tid sørge for sit legemlige Vel. Forhen, Pag.

67, er allerede anført, at Mellemkjødet ikke sjelden beskadiges ved Hovedets Gjennemgang; dette sker sædvanlig i den første Barselseng, ofte selv om intet var forsømt, der kunde hindre en Beskadigelse. Indskrænker nu denne sig kun til en Del af Mellemkjødet og hovedsagelig til Huden, opstaar deraf ingen skadelige Følger. Barselkonen vil kun føle en ringe Smerte der i de første Timer efter Forløsningen og nogen Svie under Urinladningen. Saarets Rand overhudes efterhaanden, og naar Konen holder sig ganske rolig, gror Saaret endog ganske eller for en Del sammen. Denne Naturens Bestræbelse kan Barselkonen understøtte betydeligt, ved at hun de første 9 Dage ligger ganske rolig i Sengen og især ved stadig at holde Laarene tæt sammen; thi adskilles disse om ogsaa kun for et Øieblik, f. Ex. ved at det ene Laar trækkes op, medens det andet strækkes, saa adskilles med det samme Saarets Rand, og en Sammengroning bliver umulig. Koner, som ligge urolige med Laarene i Søvne, bør derfor ligge med et bredt Bind om Knæerne for at holde Laarene sammen. Af samme Grund maa

man ved den daglige Vaskning af Skamdelene undgaa at tørre med Svampen imellem Saarets Rande, men kun løst trykke den af paa dem. Hvis derimod Mellemkjødsaaret strækker sig længere bagtil og dybere ind, eller hvor den hele Bro imellem Skeden og Endetarmen er spaltet, der er en Sammengroning umulig uden Kunstens Hjælp; Spalten holder sig aaben ligetil Endetarmen; Skeden faar Tilbøielighed til at sænke sig; Vinde og Afføring kan ikke holdes tilbage, og saadanne Koner ere derfor meget at beklage. Da nu Jordemødrene ofte fortie disse Indrifter i Mellemkjødet, fordi de frygte Bebreidelser derfor, saa bør den unge Barselkone, dersom hun efter Forløsningen føler heftige Smerter i Endetarmen og Mellemkjødet samt en Fornemmelse af, at Alting her gaber, forlange, at en Læge undersøger hendes Tilstand. Bliver Saaret allerede i de første Timer efter Fødselen kunstmæssig igjensyet, kan nemlig Saaret gro sammen uden at efterlade mindste skadelige Følger.

I Barselsengen er Huden i betydelig Virksomhed og sædvanlig allerede strax efter Forløs-

ningen frembryder en varm velgjørende Sved, som siden vedvarer og især i de første 7 Dage af Barselsengen pleier at være meget rigelig. Den tjener tilligemed Barselrenselsen til at bringe Legemet tilbage i den naturlige Tilstand, det havde før Svangerskabet. Disse to Naturvirksomheder, Sveden og Renselsen, maa derfor omhyggelig vaages over, og dette er Barselkonens første Pligt; derfor maa hun ligge i Sengen. Dersom ikke dette sker, dersom de forstyrres ved for tidlig Opstaaen eller ved Uro, vil skadelige Følger neppe udeblive. Hvert Aar ser man unge og kraftige Mødre dø som Følge af Uforsigtighed i Barselsengen; desværre blive disse sørgelige Exempler ikke tilbørlig paaagtede; man skynder sig altid formeget.

Forat Barselsengen skal gaa godt, maa Barselkonen endvidere tænke paa sin egen Ro og fordre Stilhed i sin Nærhed. I denne Henseende bør hun regne paa sin Mands Understøttelse, for hvis Autoritet heller ikke Barselstuen maa unddrages. Barselkonen bør undgaa Alt, som kan saare hendes Følelse eller opvække hendes Liden-

skaber. Men dette sker desværre ikke, naar strax efter Nedkomsten Slægtninge og Veninder faa fri Adgang og saa under Paaskud af Deltagelse bestorme den endnu svage Barselkone dels med Spørgsmaal om Forløsningens Smerter m. m. eller med Nyheder og Sladder; det sker heller ikke, naar Husholdningsanliggender drøftes i Barselstuen, eller naar den nu meget irritable Barselkone bringes i Oprør ved hadske Bemærkninger; dette sker ikke, naar de tilstedeværende Personer ved ubetydelige Tilfælde stikke Hovederne sammen og behandle enhver Smaating med en høitidelig og ængstende Hemmelighedsfuldhed; det sker endelig ikke, naar Barselkonen i den ubetydeligste Smertefornemmelse eller i hvert noksaa lidet Uheld ser en stor Fare. Hun bør indse, at kun ved Rolighed og Besindighed vil alt gaa efter Ønske, hun erindre, at det kvindelige Legeme aldrig er saa modtageligt for Paavirkninger saavel af aandelig som legemlig Natur som under Barselsengen.

Allerede engang er omtalt den saakaldte Melkefeber. Ligesom alle andre Afsondringer, foregaar

ogsaa Melkens i Kjertelceller der faa sin Næring fra Blodet. Denne Melkeafsondring kan kun foregaa normalt, naar Melkekjertlerne ere udbannede og kun efter Nedkomsten.

Den første Melkeafsondring er ikke nødvendig ledsaget af Feber. Om det end ikke kan nægtes, at denne vigtige Afsondring ofte indtræder under stærke Frysninger og Hedefornemmelser, saa er det dog ikke nogen Naturlov, og Barselsengen derfor ikke nødvendig nogen Sygdom. Indtræder Feber paa den 2den, 3die eller 5te Dag, saa er dette Noget, som udkræver Lægens Behandling. Man maa her ikke stole paa Jordemoderen, som kan raade til en fordærvelig Sorgløshed, hvis hun tror sig nedsat i det almindelige Omdømme ved Tilkaldelse af Lægen. Barselkonen bør undgaa enhver Anledning til Forkjølelse, som indtræder desto lettere og kan blive desto farligere, jo mere tilbøielig Huden er til Uddunstning; men man bør heller ikke tillade for høi Temperatur i Barselstuen eller ved store Fjerdyner søge at fremkalde for stærk Hudvirksomhed; en stærk Svedning, der udmatter Legemet og efterlader et Udslet paa

Huden, er gjerne Følgen heraf. Hun bør ikke være for ængstelig med Hensyn til Legemets øvrige Funktioner i de første Dage; Afføring mangler saaledes efter Naturens Orden i de første 3 Dage af Barselsengen; den første Urinudtømmelse maa dog ske 6—8 Timer efter Nedkomsten.

Barselkonen bør ikke før paa den 9de Dag befatte sig med at læse, strikke eller overhovedet med Arbeider, som anstrenge Øinene og Hovedet, Hun bør stræbe at være i en glad rolig Sindsstemning og sørge for Ro og Stilhed, der er lige velgjørende for hende som for Barnet. Hun maa ogsaa sørge for ren Luft i Barselstuen og overhovedet for Renlighed i sin Nærhed. Ren Luft er ganske nødvendig i Barselstuen; denne maa derfor daglig paa en forsigtig Maade luftes; de stærkt lugtende Afsondringer fordærve undertiden Luften i den Grad, at baade Barn og Barselkone deraf kan tage Skade.

I de første Dage efter Nedkomsten bør Barselkonens Omklædning og Redningen af Sengen ikke ske for sent, da derved forvoldes en Uro, som let forstyrrer Nattesøvnen. De foretages

derfor helst om Formiddagen. For stærkt Sollys maa ikke faa trænge ind i Barselstuen, da det kan udøve en skadelig Virkning saavel paa Barselkonens som paa Barnets Øine. Middelveien er ogsaa her den rette; man udestænge Sollyset men heller ikke frembringe noget virkeligt Mørke.

Dersom Barselkonen skal give Die, er det raadeligt, efterat den Forløste har udhvilt, omtrent 12 a 16 Timer efter Nedkomsten, at lægge Barnet til Brystet, selv om der er noksaa lidet Melk. Barnet bringer ved sin Sugning Melkens Afsondring i Gang; men dette første Forsøg bør ikke fortsættes for længe. Undertiden er det nødvendigt, at den paa Vorterne siddende Skorpe først opblødes, da Barnet derved forhindres fra Patningen. Det er overhovedet af stor Vigtighed nøie at iagttage Brystvorterne, da deres Aabninger let tilstoppes. Man pleiede før i Tiden at vente flere Dage med at lægge Barnet til Brystet; dette er man nu med Rette kommet fra som stridende mod Naturen. Man gav Barnet istedetfor Melk lidt Sukkervand og en Saft af Rabarbara og Manna, og betænkte ikke, at Ny-

delsen af den første Modermelk netop har den let afførende Virkning, der gjøre hine Safter undværlige. Ligesaa lidt er Sukkervand, Fennikelvand o. desl., som Vaagekoner og de saakaldte kloge Koner gjerne tylle i den Nyfødte, nødvendige for at bortskaffe den seige Slim i Mund og Svælg.

Den første Melk, der afsondres strax efter Forløsningen (Raamelken) har ikke den senere Melks Egenskaber. Den er tykkere, har en gulagtig Farve og med Hensyn til sin Saltholdighed en Sammensætning, der giver den en afførende Virkning. Den er derfor meget velgjørende for Diebarnet, da dettes Tarmkanal er opfyldt med sortgrønne Stoffe, som man har givet Navnet Barnebeg, og hvis Udtømmelse maa ske gjennem Endetarmen, for at der kan begynde en ny Virksomhed i Barnets Tarmkanal, nemlig Melkefordøielsen. Denne Raamelk bliver fra den 3die til omtrent den 8de Dag forandret til den egentlige Melk, der hos sunde Koner er hvid eller blaaagtig, sjelden gulagtig, af en sødere Smag end

Komelk, bliver ikke saa let sur som denne og indeholder mindre Smørstof.

Jordemoderen undersøger under det første eller andet Bad nøiagtig det nyfødte Barn for at se, om det er velskabt. Det er altid godt, naar en saadan Undersøgelse ogsaa foretages af Lægen, da der ofte i Barnets Skabning kan findes Undtagelser fra Regelen, som kun Lægen forstaar.

Den første Diegivning, som aldrig bør foretages strax efter Fødselen, bliver ikke sjelden besværlig for den svage Moder. Barselkonen maa aldrig sætte sig op i Sengen, naar hun giver sin første Melk, baade fordi hun derved udmattes mere, og fordi Livmoderen ved for tidlig Opsidden kan synke ned i Bækkenet. Diegivning i liggende Stilling er baade for hende og Barnet bekvemmest og sker lettest, ved at Moderen lægger sig paa samme Side, som det Bryst, Barnet skal tage. Med den nederst liggende Arm yder hun da Barnets Hoved en Støtte, medens hun med sin frie Haands Pegefinger holder Brystet ifra Barnets Næsebor, for at ikke dette under

Diegivningen skal hindres i Vandedrættet. I denne Stilling er det næsten ikke muligt, at den unge Moder kan udmatte eller forkjøle sig; hun sparer Legemet for store Anstrengelser, forebygger Smerter og Nedsynken af Livmoderen. Mange Børn tage uden videre Brystet, medens andre gjøre Vanskeligheder. En meget hyppig Aarsag, til at ikke Barnet vil patte, er, at ikke Brystvorterne ere skikkede til denne Forretning; dersom man derfor hidtil har forsømt Forberedelserne til Diegivning, maa saa snart som muligt alt gjøres for at indhente det Forsømte; men man kommer altfor ofte for sent, og kun den største Udholdenhed og den mest utrættelige Omhyggelighed kan her føre til Maalet. Er derimod alt udført, som ovenfor er bleven tilraadet, Vorterne gode, og Barnet desuagtet ikke vil tage Brystet, saa ligger Skylden hos Barnet, enten er dette endnu for svagt eller ubehændigt til at patte, eller man har ikke bragt det i nogen bekvem Stilling; derfor hænder det ikke sjelden, at Barnet kun vil die ved det ene Bryst og ikke ved det andet; undertiden vil Barnet slet ikke patte, og da tiltrænger

det en længere Søvn, efter hvilken gjerne Sagen foregaar uden Besværlighed. Undertiden mangler der aldeles Melk i Brysterne; da anstrænger Barnet sig forgjæves og finder ingen Næring. I dette Tilfælde er Taalmodighed fra Moderens Side Hovedsagen; hun bør kun rolig afvente Melkens Tilstrømning til Brysterne og imidlertid søge at tilfredsstille Barnet ved lidt lunkent Sukkervand eller sød Fenikkelthe. Derimod maa hun aldeles ikke forsøge at paaskynde Melktilstrømningen ved rigelig Nydelse af Mad og Drikke. Herved fremkaldes altfor let en febrilsk Tilstand. Hun maa heller ikke tro at kunne fremtvinge Sagen ved idelig paany at lægge Barnet til Brystet, thi derved udmatter hun bare sig selv og Barnet. Omtrent hver tredie Time bør hun gjøre et nyt Forsøg; thi da Barnet i Begyndelsen ikke er meget begjærlig efter at die, saa suger det ikke Vorterne strax saare, og Diegivningen kommer ligesom Melkens Afsondring efterhaanden i Gang af sig selv.

Rolighed, Opmærksomhed, Taalmodighed samt en forstandig Behandling saavel af Barnet som af

Brystet er i Almindelighed tilstrækkelige til at fjerne de første Vanskeligheder ved Diegivning.

Desværre gaar ikke altid Diegivningen efter Ønske, og navnlig, naar man har forsømt enhver Forberedelse til dens Udførelse, eller naar Huden paa Brystvorterne er meget følsom. Naar det nyfødte Barn da lægges til Brystet, føler Barselkonen stor Smerte derved, at Barnet forinden det tager Brystvorten i Munden instinksmæssig fører Læberne og Tungen nogle Gange frem og tilbage over Brystvorten. Denne Smerte strækker sig ikke sjelden helt til Ryggen og foraarsager hyppig en Gysning. Naar nu Barnet begynder at suge paa Vorten, bliver Smerterne endnu større, og Barselkonen river ofte uvilkaarlig, naar hendes Ryg ikke har Støtte mod et fast Legeme, Vorten ud af Barnets Mund. Barnet skriger, bliver utaalmodigt; Moderen forsøger paany at lægge Barnet til, samler alle sine Kræfter og udholder Smerten nogle Minutter, men den nys beskrevne Scene gjentager sig bestandig. Nu begynder Brystvorternes Hud at faa smaa Revner, og ved gjentagne Forsøg bliver de stedse rødere

og rødere og ganske hede, Melken flyder kun ud med Besvær, da Udførselsgangene ved Hævelsen forsnævres; dersom hun nu haardnakket fortsætter Diegivningen, eller dersom man forsøger at tage Melken fra Brysterne ved Hjælp af Sugeglas eller Pumper, tiltage Smerterne; der kommer kun lidet Melk, og denne bestaar ved nærmere Undersøgelse af en vandig Vædske, i hvilken svømmer enkelte ostelholdige Flokker. Dersom desuagtet Diegivningen fortsættes, bliver Barnet snart træt, utaalmodigt, skriger og bliver ikke sjelden tilsidst sygt. Naar Brystvorternes Rødhed og Saarhed er kommet saavidt, saa indtræder der snart Smerte, Hovenhed, Forhærdelse og Rødhed i Brysterne selv, og dersom man nu ikke snart søger Lægehjælp, gaar denne Sygdom, der i Begyndelsen saa ubetydelig ud, ustandselig fremad og ender med Brystbyld.

Det bedste Raad, som her kan gives, er ikke at modtage noget Raad af Veninder og Bekjendte, ja selv kun undtagelsesvis af Jordemoderen; thi saamange Veninder saamange gode Raad og ufeilbarlige Lægemidler, og det bliver derved vanske-

ligt for den unge Barselkone at træffe de rette Foranstaltninger, der kun kan bestemmes af en Læge.

Kun han formaar at afgjøre, om man kan fortsætte med at give Barnet Die, eller om man maa slaa ind paa en anden Vei til dettes Ernæring; han alene kan afgjøre, om Ondet er lokalt og kan behandles med lokale Midler, eller om det afhænger af indre Aarsager, der udfordrer Anvendelsen af indre Midler. Man maa under ingen Omstændighed fremtvinge Diegivningen, thi den Skade, som bevirkes herved, er langt større, end den mulige Nytte. Indtil Lægens Ankomst bør det smertefulde Bryst bindes op med et Lærredstørklæde, som fæstes om Nakken. Lægen vil da efter anstillet Undersøgelse anordne det Fornødne.

Efter at have fremstillet dette Uheld, som desværre i vor Tid altfor hyppig rammer unge Barselkoner, der benytte trange og Brysterne sammenpressende Klædninger før og under Svangerskabet, og som forsømme Brysternes og Brystvor-

ternes Forberedelse, vende vi tilbage til Barselkonens Forhold.

Naar de første 9 Dage efter Nedkomsten ere forløbne uden Uheld under Befølgelsen af de her angivne Regler, kan Barselkonen tilbringe nogle Timer af Dagen udenfor Sengen. Hun kan nu efterhaanden tage nogen Del i de roligere huslige Forretninger, men maa i Begyndelsen ikke gaa meget omkring eller forblive staaende forlænge opreist; kun lidt efter lidt bør det endnu meget angrebne Legeme bringes tilbage til den vanlige Levemaade. Hun maa betænke, at hendes Legeme, selv om hun føler sig meget stærk, dog endnu staar under Barseltidens Indflydelse, og at Forkjølelse nu mere end ellers kan blive Aarsagen til betænkelige Sygdomme. Dersom Barselkonen giver Die, maa hun ikke glemme, at hun ved enhver Nydelse bør tage Hensyn saavel til sig selv som til Barnet. Dersom hun ikke giver Die, vil Renselsen vedvare i stærkere Grad. I dette Tilfælde udfordres større Forsigtighed og varmere Beklædning af Legemet. Med Hensyn til Diæt maa hun være maadeholden; imidlertid kan hun

nyde de tilvante Spiser med Undtagelse af de mere ufordøielige Plante- og Melspiser. Man behøver ikke her at advare imod meget anstrengende Beskjæftigelser, da de Barselkoner, der tro sig skikkede til ethvert Arbeide efter de første 9 Dages Forløb, snart blive sig sin Svaghed bevidst, naar Hænderne ved Arbeidet kraftløse synke ned. Først nu bliver det hende tydeligt, hvormeget der skorter hende paa Kræfter, hvis Gjenvindelse kun kan ske med Tiden og ved Hvile. Men desto mere er hun forpligtet til at vogte sig for alle legemlige Anstrengelser og alle Sindsbevægelser, som alle uden Undtagelse have en overordentlig skadelig Indflydelse.

Der hersker endnu paa mange Steder en gammel Fordom, efter hvilken Barselkonen først maa gaa ud 6 Uger efter sin Forløsning. Saa urigtigt det er at gjøre Tilladelsen til at nyde frisk Luft og det selskabelige Liv afhængig af et vist Tidsrum, saa rigtigt er det dog ikke at gaa for tidligt ud. Dersom man ikke havde seet saamange Barselkoner blive syge og dø, fordi de for tidligt ansaa sig friske, saa vilde man heller ikke

være kommen til den omtalte Tidsbestemmelse af 6 Uger. Mødre, hvis Forløsning sker i Sommermaanederne, kunne i godt Veir allerede den 3die Uge komme i Luften og ville i Nydelsen af denne hente Vederkvægelse og Styrkelse; men dette kan ikke tillades, naar Forløsningen sker i Vaar- eller Høstmaanederne, i hvilke den hele Luftmasse sjelden er jevnt opvarmet. Da er det bedre at holde sig inde endnu et Par Uger. Sin første Udflugt bør Barselkonen foretage paa en smuk, klar og vindstille Dag; hun maa klæde sig forholdsvis varmt efter Aarstiden og beskytte Brysterne ved en passende Bedækning. Er den første Tour en Kirkegang, saa bør hun tage Hensyn til den kolde, indesluttede og ofte kvalme Luft i Kirken og gjøre Opholdet der saa kort som muligt.

For Mødre, der komme op af Barselsengen, er Klædedragten en vigtig Ting. Ihvorvel de ikke, som mange kloge Koner raade, bør sammenpresse sit Underliv med Servietter, saa er det dog raadeligt at understøtte Underlivet med et vel tilsluttende Bind og at holde det varmt. Man

kan gjerne befølge den udenlandske Skik efter Barselsengen at bære, foruden et Mavebind, tillige Corset og Underbenklæder af Flonel.

Dersom Moderen ikke giver Die, enten efter Lægens Bestemmelse eller fordi hun har mistet sit Barn, saa indtræde Omstændigheder, der udkræve nye Forholdsregler. I dette Tilfælde maa tages Hensyn til Melkeafsondringen. Efter bestemte Love føres nemlig mange af Blodets nærende Bestanddele til Melkekjertlerne, i hvis Celler de udskilles, forvandlede til Melk. Men faar Melken ikke Afløb, svulme Brysterne op og forstørres mere og mere, hvorfor de tiltrænge en omhyggelig Pleie helst under Lægens Opsyn, for at de slemme Følger, saasom Forhærdelse eller Byld i Brystet, kan undgaaes. En mild, lidet nærende Kost, Legemets og Sindets Ro, Brystets Bedækning med Bomuld eller Faareuld og dets Opbindelse ved bløde Tørklæder samt en nøiagtig Befølgelse af Lægens Forskrifter ere ogsaa her de Midler, der føre til Maalet, til Helbredelse.

Dersom vi kaste Blikket tilbage paa, hvad der i dette Kapitel blev omtalt, se vi tydeligt,

at Barselsengen er en eiendommelig Tilstand, der udkræver Ro og en streng diætetisk Pleie. Tilbøielighed til Sygdom i det kvindelige Legeme er under Barselsengen større end forhen, og enkelte Organer, saasom Underlivshinden, Aarerne i Underlivet og Benene, Livmoderen, Æggestokkene og Brysterne ere i denne Tid udsatte for Sygdom. Det er derfor bydende nødvendigt ved en streng og omhyggelig Befølgelse af de her angivne Regler at sørge for en lykkelig Tilendebringelse af Barselsengen, og dette sker, som forhen anført, ved Nydelsen af simple Næringsmidler til de bestemte Tider, ved Legemets Hvile (i Begyndelsen ved at ligge tilsengs), ved Renlighed af Legemet, Sengen og Klædningen, ved ren Luft i Værelset, ved Undgaaelse af alle Sindsbevægelser, saavel af overstrømmende Glæde som af Vrede eller Ærgrelse, ved Lægens Pleie og ved streng Agtpaagivenhed paa sig selv. Intet straffer sig selv mere end et letsindigt Forhold under Barselsengen. Mange langvarige Fruentimmersygdomme have heri sin hovedsagelige Aarsag.

Fjerde Kapitel.

Den diegivende Moder og Barnet.

— — Det første Stof, som giver Mennesket Næring, udspringer af Kvindens Bryst; hendes Mund lærer os det første kjærlige Ord og hun har tørret vore første Taarer. Byron.

Barnet ved Moderens Bryst er Verdens lykkeligste Skabning: thi det har i hendes Melk Alt, hvad det bruger til Liv, Vært og Udvikling. Dr. Camming.

Naar de første 14 Dage efter Fødselen ere forløbne, og Moderen kan gaa omkring og efterhaanden begynde sin vante Levemaade, bliver det nødvendigt at træffe Foranstaltninger, der kunne bringe Diegivningen i Samklang med de huslige Pligter. Man har paastaaet, at Ledelsen og Opsynet med Husholdningen ikke lod sig forene med Diegivningen, og at den ene Pligt fuldkommen udelukkede den anden. Denne Paastand holder vistnok Stik i de større Husholdninger; thi en Moder, der har en meget stor huslig Virkekreds, der stedse fordre hendes Tilsyn og udsætter hende

for ofte afvexlende Sindsbevægelser, kan umulig give sit Barn ordentlig Die. I dette Tilfælde er det tilraadeligt, at Moderen aldeles ikke befatter sig med at give Die, men paa andre Maader sørger for Barnets Ernæring.

Moderen og Husholderskens Pligter lade sig imidlertid meget godt forene i en almindelig Husstand, hvis Bestyrelse kun udfordrer saa meget Arbeide som tjenligt for hendes Sundhed, og som tillige levner tilstrækkelig Tid til Barnets Pleie; og i saadanne Omstændigheder leve vel de fleste af mine Læserinder. Fra dette Standpunkt ville vi nu betragte den diegivende Moder og hendes Barn og fremstille hendes Pligter.

En diegivende Moder maa i al sin Gjøren og Laden med Hensyn til Spise og Drik, Bevægelse og Hvile, Legeme og Sjæl, aldrig glemme sit Barn; hun maa ikke sky noget Offer for dettes Trivsel, og hun maa give det sit Bryst med Glæde. Thi den Kjærlighed, med hvilken Moderen opfylder denne Pligt, den indre glade Bevægelse er jo den sjælelige Aarsag, som fremkalder en forøget Afsondring af Melken i det Die-

blik, hun giver Barnet Die. Barnets Trivsel afhænger af Modermelkens gode Egenskaber, og en god Melk afsondres kun under en regelmæssigt gjennemført hensigtmæssig Levemaade. Lægen kan i denne Henseende ikke tilraade noget bedre end at gjøre, hvad der er gavnligt for ethvert Menneskes Sundhed. En sund diegivende Moder vil berede en god Melk, naar hun ikke overlæsser sin Mave med ufordøielige Spiser, men kun spiser og drikker, hvad der er sundt, og naar hun føler virkelig Trang dertil, naar hun fremdeles lever i Virksomhed, naar hun saa ofte som muligt nyder den friske Luft, men derhos vogter sig for Veirets skadelige Indflydelse, hvis hun endelig sover, naar hun føler sig træt og vender tilbage til Virksomhed, saasnart hun vaagvaagner vederkvæget og styrket. Hermed ere alle Betingelser givne til Beredelsen af en god Melk hos sunde Mødre.

Hvad er nu egentlig Melken? Paa Grund af sin store Vigtighed, fortjener denne Gjenstand en yderligere Forklaring.

Melken er den efter Fødselen gjennem Melke-

kjertlerne afsondrede Vædske, der er bestemt til det nyfødte Barns Ernæring og til dets videre Udvikling under Opvæxten. Ved Melken opretholdes ei alene Barnets Liv, men Barnet gjøres ogsaa skikket til at voxe, d. e. at udvikle sig i alle sine Organer. Hvor mange forskjellige Stoffe maa Melken da ikke indeholde, for at vedligeholde og danne det barnlige Legemes mangfoldige Dele, som: Tænder og Ben, Haar og Negle, Muskler og Nerver! Modermelken er en blaalig hvid Vædske, der kommer fra Moderens Blod og der er bestemt til at forvandles til Barnets Blod, hvilket sker ved Hjælp af dettes Mave og Indvolde. Melken er varm som Blod og ligner dette i mange Henseender; den er ligesom dette en Vædske, i hvilken er opløst mange Stoffe, der befordre Legemets Ernæring og Væxt.

Modermelken indeholder som enhver anden Melk Smør-, Ostestof, Melkesukker og Salte, der ere opløste i Vand, og alle have en bestemt Andel i Barnets Ernæring. Nogle af disse Stoffe have eiendommelige Former f. Ex. de smaa Melkekugler eller Smørkugler, der ligge omgivne af en

Hinde og kun kan iagttages under Mikroskopet. Melkens Salte kunne alene paavises ad chemisk Vei. Hvert enkelt af disse Stoffe for sig vilde ikke kunde bevirke Barnets Ernæring og Udvikling; men forenede og blandede i visse Forhold udføre de dette Underværk. Af Osteſtoffet i Melken dannes Blodets Hovedbestanddel og af denne atter Kjødets Hovedbestanddel, medens Smøret og Melkesukkeret især forbruges til Udviklingen af den dyriske Varme.

Men paa hvilken Maade kan nu den diegivende Moder bevirke en god og tilstrækkelig Afsondring af Melk? Svaret paa dette Spørgsmaal er: ved et rigtigt Valg og en maadelig Nydelse af melkedannende Spiser og Drikke, ved en forsigtig Levemaade og ved en rolig og tilfreds Sindsstemning. Derhos er det en Hovedregel: ikke igjennem for lang Tid at nyde det samme Næringsmiddel, men at vælge en blandet Kost af dyriske og Plantestoffe; thi den vedvarende Nydelse af eet og detsamme Næringsstof er neppe istand til i Længden at ernære Legemet paa en kraftig Maade, end sige holde Melkedan=

nelsen i behørig Stand. Den Diegivende anbefales følgende Spiser: Melk og Melkemad, Æg og Æggespiser, Brød, Smør, alle Grønsager, der indeholder Stivelse og Sukkerstof, Kjødsuppe, Fisk, Steg og andre Kjødspiser.

Valget af passende Drikkevarer er for den Diegivende af samme Vigtighed, da hun maa drikke meget og ofte, forat Melken skal erholde den rigtige og sunde Beskaffenhed, og fordi Melkeafsondringen i Brysterne ofte foranlediger Tørhed i Munden og Halsen. Den simpleste men ogsaa sundeste Drik er unegtelig Vand. Vandet virker ikke ophidsende og frembringer ingen Blodtilstrømninger, det befordrer Fordøielsen og Safternes Afsondring; det er vel ikke nærende, men dette skal heller ikke en Drik være; den skal blot være det flydende Stof, i hvilket Blodets melkedannende Dele tilføres Brysterne. Derfor maa Vand især anbefales de Mødre, der føre et stillesiddende Liv, og ikke kunne fordøie nærende Drikkevarer, og hvis Børn ikke tiltrænge megen Melk. Et vel brygget, godt udgjæret og ikke for bittert Tyndtøl er en let, nærende, ikke hidsende

Drik, der i Almindelighed kan anbefales den Diegivende. Men ogsaa her gives Undtagelser. Mange Mødre, der leve i den Vildfarelse, at de bør fortære saa mange nærende Spiser og Drikkevarer som muligt for at skaffe Barnet en nærende Melk, og som saaledes glemme sin egen svage Fordøielse, maa ofte bøde herfor ved Sygdom, der baade rammer dem selv og Barnet. Kraftige Koner, som under Diegivningen ere i stadig Bevægelse og selv besørge sine huslige Forretninger, og som desuden have en god Fordøielse, kunne uden Skade foretrække Øl for alle andre Drikkevarer. Men Koner, der føle sig ophidsede eller besværede i Maven ved Øl, maa undlade at nyde dette og holde sig til Vand, Sukkervand, Melk, eller en eller anden tynd The, som Fenikkelthe. Den Diegivende bør i Regelen afholde sig fra Nydelsen af Vin, dersom ikke Barnet efter nogle Timers Forløb ved Ophidselse og Uro skal bøde for Moderens Uforsigtighed. Mødre, der ere meget vante til Nydelsen af Vin, og tiltrænge den for sin Fordøielse og Velbefindende, maa nyde den opblandet med Vand. Den Diegivende maa

endvidere ikke nyde gjærende, kulsyreholdige Drikke, som Seltersvand eller Sodavand.

Nydelsen af varme Drikke er efterhaanden bleven meget almindelig, og den Diegivende kan ogsaa nyde saadanne med Maadehold. Dog bør Nydelsen af The indskrænkes. Theen bør ikke koges, men kun overgydes med kogende Vand og ikke trække for længe, saaat kun det aromatiske men ikke det bitre snerpende Stof udtrækkes; dens ophidsende Virkning vil da bortfalde. Saavel Kaffe som The kan imidlertid kun ansees for melkedannende, naar de nydes blandede med megen og god Melk. Cichorikaffe, der er et Surrogat for Kaffe, er usund og maa ikke nydes. Mange Mødre drikke ogsaa gjerne Chocolade. Den er nærende og vederkvægende, naar den koges med megen Melk og uden Tilsætning af Krydderier. Det samme kan siges om varmt Øl og Æggesøbe, tilberedte uden Tilsætning af Vin og Krydderier.

Huslige Forretninger og Spadserture giver Legemet en passende Motion, fordriver desforuden Kjedsomheden, virker dæmpende paa Ind-

bildningskraften og tjener til Opretholdelsen af en glad, rolig Sindsstemning. Tilfredshed vindes ikke ved Tant og Leg, men kun ved Udførelsen af de alvorlige huslige Forretninger, der vistnok tilbyde sig i mangfoldig Skikkelse for mine Læserinder ved en tro Bestyrelse af deres Hus. Hvad Søvn og Vaagen angaar, saa maa her afpasses et bestemt Maal; den Diegivende bør i Regelen kun sove 8 Timer i Døgnet.

Rolighed og Tilfredshed er nødvendig til saavel Moderens som Barnets Velvære og Trivsel. Lidenskaber og Sindsbevægelser have derimod ofte den skadeligste Indflydelse paa Barnet. Selv en skjult, stille Sorg virker ofte her som en snigende Gift. Ved heftige Sindsbevægelser, ved Ærgrelse, eller især ved Vrede, Skræk, Raseri, forandres strax Melken i den Diegivendes Bryst i sine Blandingsforhold paa en Maade, der endnu ikke ganske kan forklares af den videnskabelige Forskning, og en paa denne Maade forvandlet ligesom forgiftet Melk fremkalder hos Barnet Uro, Kolik, Brækning, grønne Udtømmelser, Feber og Krampe. Ja, man har endog seet plud-

selig Død efter en saadan forgiftet Melk. Naar imidlertid enkelte Ammer, støttende sig til deslige Kjendsgjerninger, betragte sin Stilling i Huset som urørlig, og endog tyrannisere sine Omgivelser, selv Moderen, med sine Luner, da bør denne dog ikke vise for stor Eftergivenhed, men, hvis det er nødvendigt, give angjældende Amme en eftertrykkelig Tilrettevisning.

Medikamenters Indvirkning paa Melken kan heller ikke forbigaaes med Taushed. Man har mange Gange iagttaget, at de Lægemidler, der gives Moderen, ogsaa virke paa Barnet, da de gjennem Melken komme over i Barnet. Afføringsmidler samt Opiater virke altid paa Barnet; det laxerer med Moderen og falder i Søvn med hende. Det er derfor nødvendigt, at den Diegivende saa meget som muligt undgaar at indtage al Slags Medicin samt at nyde saadanne Spiser, der have en medicinsk Virkning.

Med Hensyn til Sygdommes Indflydelse paa den diegivende Moders Melk kan her anføres, at Melken rigtignok ved længere Tids Sygdom forandres, men at denne Forandring af Melken ikke

altid er af den Betydning, at Barnet strax maa afvænnes. Den afgjørende Stemme tilhører alene Lægen, som med Sagkundskab og Samvittighedsfuldhed vil bedømme de forskjellige Sygdomme og bestemme, om Barnets Afvænnelse bør ske strax, som f. Ex. ved Nervefeber osv.

Et under Diegivningen indtrædende Svangerskab forbyder dens Fortsættelse. I den nyere Tid have Læger ogsaa iagttaget Temperaturens Indflydelse paa Melkeafsondringen; man vil saaledes have bemærket, at Melken afsondrer sig rigeligere i den varme Aarstid end i den kolde.

Naar vi nu samle alle de diætetiske Regler, der kunne foreskrives for den Diegivende, saa erholde vi følgende almindelige Oversigt:

1) Den Diegivende bør underkaste sig en streng og konsekvent gjennemført Levemaade, der dog ikke bør adskille sig i andet fra den tilvante Levemaade, forsaavidt hun ved denne befandt sig vel, end ved den stadige Opmærksomhed paa Barnet. 2) De Spiser, hun nyder, maa være nærende, milde, let fordøielige, Drikkevarerne vederkvægende men ikke gjærende og ophidsende. 3) Den Die-

givende bør ikke udelukkende leve af Kjødspiser, men nyde en blandet Næring, og især maa anbefales Plantestoffer, der indeholde megen Stivelse og Sukkerstof. Hun maa fremdeles ikke nyde stærkt røgede eller meget saltede Spiser, især maa hun vogte sig for raa, syrlige Frugter. Syrlige, kogte Kompoter eller Frugter kunne tillades. 4) Hun maa leve i ren, sund, ikke indesluttet Luft. 5) Hun maa bevæge sig og være virksom, men afholde sig fra meget anstrengende Arbeider og ophidsende Bevægelser f. Ex. Dands, Ridning, lange Fodture m. m. Hun maa i det Hele taget vogte sig for Forkjølelse og Ophidselse og tage meget Hensyn til sin Paaklædning. 6) Hun maa holde Brystet varmt og bedækket, men bør ikke indsnevre eller trykke det. 7) Hun maa nyde Natens Hvile og ikke gjøre Dag til Nat og Nat til Dag. 8) Hun bør beherske sine Lidenskaber saa meget som muligt. 9) Efter stærke Sindsbevægelser, saasom Ærgrelse, Skræk, Overraskelse, maa hun ikke give Die, men maa lade Melken udtrække og vente nogle Timer med at give Barnet Die. 10) Hun maa paase, at de legemlige Funktioner

foregaa regelmæssigt; især bør hun iagttage sin Fordøielse, lægge Mærke til Mavesmerter, Mavesyre, og naar Diarrhoe indtræder, eller naar Urinen bliver meget tyk og mørk i flere Dage, da bør hun underrette Lægen derom, da deslige Tilfælde kunne have Indflydelse paa Melkeafsondringen. 11) Den Diegivende bør, trods alle de Ofre, som hun bringer sit Barn, dog aldrig ved falsk Eftergivenhed gjøre sig til dets Slavinde; hun er kaldet til at være og lang Tid forblive dets Herskerinde.

Vi ville nu betragte Barnet, dets Forhold til Moderen, dets eiendommelige Fornødenheder og endelig Alt, hvad der kan opretholde dets Sundhed og befordre dets Trivsel.

Vi forlode det slumrende Barn; det nyfødte Barns Søvn danner Overgangen til en mere selvstændig Tilværelse; Barnet er i denne Tilstand beskyttet mod den altfor stærke Paavirkning af ydre Indflydelser, og Legemets Forretninger, saasom Fordøielsen, sætter sig efterhaanden i Gang. Allerede i de første Dage og Uger efter Forløsningen er det af stor Vigtighed at indføre en be-

stemt Orden i Diegivningen, fra hvilken der ikke bør fraviges. Naar Moderen giver Barnet Die uden Regel og Orden, vil saavel hun som Barnet snart spore de skadelige Følger. Brysterne vænne sig nemlig til strax at udtømme den netop afsondrede Melk; derved tabe de sin Elasticitet og blive bløde og slappe. Men Melken, som forbliver for kort Tid i Brysterne, bliver ikke ganske moden og faar ikke den gode Melks Egenskaber. Hvorlænge Melken maa forblive i Brysterne for ikke at indeholde formeget Smør, men derimod den tilstrækkelige Mængde Ostestof og Salte, lader sig ikke bestemme med Nøiagtighed; vi ved kun af Erfaring, at det er godt, naar Moderen eller Ammen afvexlende kun lader Barnet die ved det ene Bryst, for at det andet kan hvile ud, og Melken i dette opnaa den rette Blanding og Beskaffenhed. Det hænder fremdeles, at Barnets Mave overlæsses, naar det patter for ofte, og at den umodne Melk bevirker en Irritation af Slimhinderne, der forplanter sig til samtlige Fordøielsesorganer og foraarsager Mavesyre, Vinde, Kolik, Diarrhoe og Brækning. Barnet skriger nu

stærkt og længe; Moderen tror, at Hunger og Tørst fremtvinge denne Skrigen og lægger Barnet atter til sit Bryst; Barnet dier nogle Dieblikke og er saalænge roligt, men begynder pludselig at skrige paany; thi det har ingen Trang efter Næring, men Melken, som det nyder, forøger dets Ildebefindende. Moderen er her hildet i den store Vildfarelse, at Børn, naar de skrige, altid have Trang til Næring. Hun betænker ikke, at Barnets Skrig er det Sprog, ved hvilket det tilkjendegiver Alt, hvad der vækker dets Følelse paa en ubevidst instinktmæssig Maade. Naar Barnet skriger, bør enhver Moder først tænke paa, om det ikke har vædet sig og ønsker at ligge tørt; dersom ikke dette er Tilfældet, saa bør hun undersøge, om ikke Skriget foraarsages ved Vinde eller ved et ubekvemt Leie, eller ved for trangt anlagt Barnetøi, eller ved fremmede Legemer f. Ex. Knappenaale, der maaske ere komne imellem Tøiet.

Naar den unge Moder er opmærksom paa de her nævnte Omstændigheder, og naar hun iagttager en bestemt Tidsorden ved Diegivningen, vil hun snart overbevise sig om, at Barnet sjel-

den skriger af Sult, og hun vil snart skjønne det Urigtige i det Raad at give Bryst hver Gang Barnet skriger. Det er tilstrækkeligt at give Barnet Die 6 til 8 Gange i Døgnet eller omtrent hver 3die Time; senere bør det ske sjeldnere. Paa denne Maade faar Brysterne Tid til at afsondre sund Melk i tilstrækkelig Mængde, og Barnet til godt at fordøie den nydte Melk. Erfaringen viser, at Mødre, der have Mod og Udholdenhed til villig at følge dette Raad, vedligeholde sin Sundhed samt opdrage sunde Børn, og at selv svagelige Børn ved denne Regelmæssighed i Diegivningen snart blive stærke og kraftige.

Naar en regelmæssig Diegivning er af betydelig Nytte om Dagen, saa indser man, at en saadan om Natten bliver af end større Vigtighed. Søvn er en af de første Fornødenheder for en diegivende Moder, medens ved Nattevaag Sundheden snart undergraves, og Melkeafsondringen formindskes. Det er derfor bedst at vænne Barnet til at die Kl. 10 eller 11 om Aftenen, før Moderen sovner ind, og derpaa først næste Morgen Kl. 5 eller 6. Denne Tilvænnelse er rigtig-

nok forbunden med noget Besvær i den første Tid, men opnaaes snart ved Fasthed. Moderen maa kun have det Mod at lade Barnet skrige, indtil den for Diegivningen bestemte Tid indtræder, saa vil det snart saavelsom Vaagekonen føie sig i den bestemte Orden. Dersom Barnet sover til den fastsatte Tid, saa bør ikke Moderen vække det; Barnet vil vaagne af sig selv, saasnart det føler Trang til Næring.

Hos Barnet kommer ofte en Del af den nedsvælgede Melk fra Maven atter op gjennem Munden. Kun Lægen kan afgjøre, hvorvidt denne Brækning er sygelig; thi i Regelen er den ganske naturlig betinget af Barnemavens Form eller ogsaa kommer den af en for hurtig Nedsvælgning af Melken. I det første Tilfælde ophører Brækningen, naar Barnemaven voxer mere i Bredden, hvilket sker efter nogle Ugers Forløb; i det andet Tilfælde maa Moderen have Omsorg for, at ikke Melken strømmer for raskt ind i Barnets Mund.

Diegivning er en Forretning, som enhver ung Moder først lærer ved nogen Øvelse. Hun

maa give Barnet en næsten horizontal liggende Stilling, og derhos forhindre en for hurtig Indstrømning af Melken i dets Mund samt paase, at Aandedrættet igjennem Næseborene ikke standses, hvilket sidste især er aldeles nødvendigt. Barnet nærer sig nemlig ved at suge Melken til sig, og udfører dette instinktmæssigt derved, at det omslutter Brystvorten tæt med Læberne, derpaa fortynder Luften i sin Mund, idet det ved Hjælp af Tungen og Ganen udvider dens Rum og samtidig afspærrer dens Aabning til Næsen og Svælget, saaledes at Luften ikke kan strømme til fra disse. Mange Mødre have den Vane, at lade sine Børn sove ved Brystet. Saa velgjørende, som dette kan være for Barnet i enkelte Henseender, saa skadeligt bliver det ofte, naar Barnet sovner under Patningen og beholder en Del Melk i Munden, hvorved den strax surner, virker irriterende paa Slimhinden og foranlediger Udvikling af Trøske. Dersom der under Diegivningen hos Moderen opstaar en ubehagelig Følelse i Ryggen og i Brysterne samt Tørhed i Munden og Halsen eller en tør Hoste, saa er der

i Regelen ingen Melk i Brysterne, og hun maa nu vente, til denne kommer; men undertiden forsvinder denne ubehagelige Følelse ved Nydelsen af lidt The eller Sukkervand. Det er sundt for Barnet, naar Moderen giver Barnet Die i Morgenens stille Fred efter indtagen Frokost og om Eftermiddagen efter tilendebragt Fordøielse. Hun maa regelmæssig afvexlende lade Barnet snart die ved det ene, snart ved det andet Bryst, naar Melkeafsondringen er lige i begge.

Det er Skik, at Moderen har Barnet i sin Nærhed; her kan nu spørges: er det sundt for Barnet at sove i Moderens Seng? En sund Moders dyriske Varme maa være velgjørende for Barnet især om Vinteren, og kan da ikke erstattes ved varme Klæder, Tepper m. m. Men denne Sammenliggen udfordrer altid Forsigtighed, thi Barnet kan meget let trykkes, naar Moderen bevæger sig i Søvne. Børn, som ere vante til at patte midt om Natten, vaagne ofte op for at die; dersom nu den søvndrukne Moder lægger Barnet til sit Bryst og derpaa saavel Moderen som Barnet sove ind, saa kan Barnet let beska-

digede sig. Tvivlsomt er det vel, om en omhyggelig Moder nogensinde har ligget sit Barn ihjel; saadanne Tilfælde er vel ofte blot Opspind og forekomme vel kun hos ganske ligegyldige Personer f. Ex. hos Ammer. Undertiden er det nødvendigt at skille Barnet fra Moderen, især naar denne er lidende og vaagner ved mindste Støi. Ved denne Forholdsregel, udført til rette Tid, sparer Moderen sig mangen søvnløs Nat, paaskynder sin Helbredelse og sørger ogsaa bedst for Barnets Vel, hvorfor hun uden Modstræben bør finde sig i denne Nødvendighed.

At den Diegivende ei bør deltage i offentlige Adspredelser, der staa i Strid med Pleien af hendes Barn, er en Selvfølge. Men hun behøver derfor ingenlunde at leve i klosteragtig Ensomhed, tvertimod vil en maadeholden Deltagelse i det selskabelige Liv være fordelagtig saavel for hende som for Barnets Trivsel. Dygtige Kvinder forblive ogsaa som diegivende Mødre en Pryd for enhver dannet Cirkel.

Undertiden er den Melk, som afsondres i den diegivende Moders Bryst, ikke tilstrækkelig til

Barnets fuldstændige Ernæring, og man maa da tilskyde anden Næring. Her er Komelken den bedste. Det er en falsk Tro hos mange, at Komelk ikke passer sammen med Modermelken til Næringsmiddel. Imidlertid har mangen diegivende Moder paa denne Maade opfostret et kraftigt og sundt Barn.

Under Diegivningen indtræder ofte Omstændigheder, som gjør Afvænnelse nødvendig; f. Ex. det Maanedliges fortidlige Tilbagekomst, et nyt Svangerskab, Melkeafsondringens Ophør eller vel ogsaa Moderens Afmagring og Barnets Vantrivsel. Under saadanne Omstændigheder maa Moderen med Fatning føie sig i Nødvendigheden og overlægge med Lægen, om hun bør fortsætte med Barnets Opfostring, eller om hun bør ty til en Ammes Hjælp. De nyeste Undersøgelser af Melken hos saadanne Mødre, ved hvilke Reglerne atter vare indtraadte, have godtgjort, at deraf ikke opstaar nogen Skade for Barnets Ernæring. Melken indeholder under Perioden noget mere Ostestof samt noget mindre Sukker og Vand og aftager vel ogsaa i Mængde, men antager efter

denne den sædvanlige Kvalitet og Kvanitet. Moderen bør derfor ved Reglernes Indtrædelse give Barnet Die noget sjeldnere og istedet lade det faa lunkent Sukkervand samt nu i Forening med Lægen iagttage, om det trives som hidtil, i hvilket Tilfælde Diegivningen kan fortsættes indtil videre, saa meget mere som en enkelt Indtrædelse af Reglerne ikke altid er Bevis paa, at disse herefter ville indtræde hver 4de Uge.

Det er endelig et vigtigt Spørgsmaal, om Barnet ved Moderens Sygdom skal afvænnes. Ogsaa her maa man handle efter de grundigste Hensyn til Sygdommens Natur. Det ligger udenfor al Tvivl, at man har behandlet mange af Barselsengens Sygdomme med et heldigere Udfald end forhen, siden man lærte at forstaa Melkeaffsondringens sande Væsen, dens Nødvendighed til Opretholdelsen af Barselkonens Sundhed, dens Vexelforhold til Barselrenselsen, samt siden Lægerne oftere begyndte at fordre, at syge Barselkoner skulde give Die. Det er ikke sagt, at Melken forandres i nogen betydelig Grad og bliver skadelig for Barnet, hver Gang Moderen bliver syg.

Naar denne Sygdom er let, kun vedvarer nogle Dage og saaledes mere maa kaldes et Ildebefindende, maa Moderen gjerne fortsætte med at give Die. Man kan være sikker paa, at Modermelken ikke har forandret sig, saalænge Barnet ikke anfaldes af Kolik, Brækning, Diarhoe. Men naar dette indtræffer, og naar Barnet begynder at blive uroligt, eller der viser sig et Hududslet, saa maa Lægen tilkaldes, da denne alene er istand til at afgjøre, hvorvidt Afvænnelse bør ske til Moderens og Barnets Vel. Men ligesom man i gamle Dage altfor meget indskrænkede Diegivningen hos syge Barselkoner, saa synes man nu at være henfalden til den modsatte Yderlighed og ubetinget at anbefale Diegivning under saadanne Omstændigheder. Her maa den erfarne Læge afgjøre Spørgsmaalet. Han ved, at alle vedholdende og heftige Sygdomstilfælde forbyde Fortsættelse med Diegivningen, og det er hans Pligt at handle derefter.

Diegivningen har en forskjellig Indflydelse paa Moderens Legeme, hvilket her maa omtales med et Par Ord. Melkeperioden er betydnings-

fuld for Moderens physiske Liv, da hun i denne Tid i hvert Døgn afsondrer indtil 2 Potter nærende Vædske af sit Blod. Mange Koner bliver under Diegivningen federe, da de i denne Tid vænne sig til at spise mere og senere fortsætte dermed, ogsaa efterat de have ophørt at give Die. Her bør med Hensyn til Diæten Lægens Raad indhentes, naar de vænne af, og Afvænnelsen bør hos Saadanne ske efterhaanden. Andre Koner tabe Kræfterne ved Afvænnelsen og bliver hurtig magre, fordi de tabe Lysten til faste Spiser og kun leve af Drikkevarer. Ogsaa her bør Lægen raadspørges, da der maa foretages Forandringer i den hele Levemaade. Naar endelig diegivende Mødre føle Smerter i Øinene, de kalde det i Almindelighed Øiensvaghed, naar den forbinder sig med Tørhed i Øinene og Lysskyhed, naar de føle Smerter i Ryggen samt Mangel paa Appetit, saa bør ogsaa Lægen tilkaldes.

Femte Kapitel.

Ammen.

En god Amme bliver stedse Moderens bedste Stedfortræder.
Uden.

Dersom Moderen ikke selv tør eller kan give sit Barn Die, saa er dettes Ernæring ved en god Amme den bedste Erstatning.

Modermelken, der af Naturen er anvist til Næringsmiddel for den Nyfødte, kan bedst erstattes ved Ammens Melk, fordi denne i sine Bestanddele har størst Lighed med Modermelken. Paa den anden Side er desværre Brugen af Ammer bleven altfor almindelig, og man tænker altfor letsindigt over dette vigtige Punkt. Mange Mødre, der er vel skikkede til at give sine Børn Die, foretrække ofte at holde en Amme og betænke ikke, at Ammens eget Barn nu maa undvære den for det bestemte Næring og derved ikke sjelden gaar Døden imøde.

Uagtet der om dette Punkt lod sig fremføre mangfoldige Advarsler, ville vi dog forbigaa disse

med Taushed, her kan og skal alene være Tale om Valget af Ammen.

Valget af Ammen bør kun ske ved Lægen, thi alene han og ikke Jordemoderen kan efter grundig Undersøgelse bestemme, hvorvidt denne eller hin Amme passer til Barnet. Det er en vanskelig Sag for Lægen at træffe det Rette i den Henseende, og der gives for denne ingen ubehageligere Forretning end Valget af Amme. Saameget mere maa enhver Moder vogte sig for at gaa frem i denne Sag efter eget Skjøn. Her bedrages man ofte af det ydre Udseende, og mange for Barnet farlige Onder kunde findes hos Ammer, som have et sundt Udseende. Meget tykke Ammer, der som oftest have slappe Bryster, miste let sin Melk; mindre føre Ammer med faste Bryster ere derfor at foretrække. Naar Ammen har en frisk Ansigtsfarve, livlige Øine med rene, sunde, ikke røde Øienlaag, friskrøde Læber uden Saar eller Skorper, naar hun fremdeles har smukke rene Tænder, jævnt rødlig farvet, fast Tandkjød, frisk Aande, naar hendes Bryster ere af en passende Størrelse, runde og faste og

med blaa Aarer og ikke slapt nedhængende; naar Brystvorterne ere veldannede og uden Sprækker og Udslet, saa kan man rigtignok efter disse Mærker drage Slutninger om Ammens Brugbarhed. Men ingen Læge tør lade sig nøie dermed, men vil foretage en nøiagtig Undersøgelse af Ammens hele Legeme og dets enkelte Dele samt endelig Beskaffenheden af hendes Melk. Denne er god, naar den er hvid af Farve, af sødlig Smag og uden Lugt, og naar den ved at dryppes i Vand ligesom danner en let Sky og ikke synker tilbunds i Klumper samt naar den let blander sig med Vand ved Rystning. Efter Videnskabens nuværende Standpunkt kan imidlertid en samvittighedsfuld Læge ikke lade sig nøie med disse Kjendemærker paa en sund Melk; han maa i tvivlsomme Tilfælde undersøge Ammens Melk under Mikroskopet og med Melkemaaleren, for nøiagtig at bestemme dens Blandingsforhold, og ofte er endog en chemisk Undersøgelse nødvendig. Disse Undersøgelser ere desuagtet ikke tilstrækkelige til at skaffe en fuldstændig Vished om Melkens Brugbarhed, og han maa derfor lade sig Am-

mens Barn forevise, da man af dettes Udseende, Renlighed m. v. med nogenlunde Sikkerhed kan slutte sig til Ammens Egenskaber. Naar Barnet er velnæret, naar dets Afføring er af regelmæssig Beskaffenhed og naar dets Søvn er rolig, saa kan man deraf slutte sig til Melkens gode Beskaffenhed, og at den findes i tilstrækkelig Mængde for Barnets Ernæring. Den bedste Alder for en Amme er imellem det 20de og 35te Aar. Den, der allerede forhen har opfostret Børn, bør paa Grund af sin Erfaring foretrækkes for den, der har født for første Gang; Ammer fra Landet bør foretrækkes for Byammer, den blide og noget ængstelige for den kjække og livlige, den muntre for den dovne, den raske for den tungvindte. Det er godt for Barnet, naar Ammen har en Legemsbeskaffenhed, der ligner Moderens, og naar de omtrent samtidig bleve forløste; Ammen bør ikke være nedkommen mere end 6 a 8 Uger før Moderen. For ikke i denne Henseende at bedrages, hvilket hyppig sker, er det raadeligt at skaffe sig en troværdig Attest om Tiden for Ammens Nedkomst. Børn efter slanke magre Mødre

trives sjelden ved Brystet af en tyk undersat Amme, og Børn, der ernæres af Ammer, der allerede flere Maaneder har givet Die, faa let Fordøielsessygdomme, fordi Melken da er vanskelig at fordøie. Endvidere bør man indhente Underretning om Ammens Forældre og Søskende, og om Sygdomme som Gigt, Udslæt m. m. hersker i Familien. Dersom Ammen har Overflod paa Melk, saa er det tjenligt, at hun før Diegivningen lader noget Melk flyde ud, da ellers Barnet er udsat for at nedsluge Melken for hurtig, hvorved Maven overlæsses, og Uorden i Fordøielsen kan opstaa. Saadanne Ammer maa man forbyde at give Bryst for hyppig og forlænge ad Gangen, da Børnene ellers bliver for tykke og fede. Undertiden er det derfor nødvendigt at nægte saadanne Ammer en Del Kjødspise og fed Kost. Men undertiden lider ogsaa Ammen af Mangel paa Melk i Brysterne. Da bør man iagttage hende med Omhyggelighed, da listige Personer af hendes Klasse bruge mange Kunstgreb forat skjule denne Mangel, som naturligvis er et Bevis paa deres Ubrugbarhed. Saa=

vel Moderen som Lægen bør derfor aldrig skjænke Ammens Udsagn alene Tiltro, men bør ved egne Undersøgelser forskaffe sig det nødvendige Kjendskab til Forholdene. Barnetøiet bør derfor undersøges flere Gange daglig; thi Beskaffenheden af Udtømmelserne kan give den bedste Oplysning om Ammens Melk, og Mængden af Urin om Melkens Mængde. Undertiden indtræder hos ellers dygtige Ammer en Aftagen af Melkeafsondringen i de første Dage, men som snart ophører. Grunden dertil er ofte Ammens forandrede Levemaade, hendes Adskillelse fra eget Barn, en Følelse af Undseelse, osv. Man bør være opmærksom herpaa, forinden man foretager en unlig overflødig Ombytning af Ammer.

Nu maa vi tilsidst betragte Ammens moralske Egenskaber. Naar en Amme, trods alle hendes legemlige Fortrin, beherskes af sine Lidenskaber, naar hun snart længes efter sin Mand, Kjæreste eller andre Paarørende, og snart henrives af Vrede, Misundelse, Trættesyge, og naar hun ikke besidder noget nøisomt, fordrageligt Væsen, naar hun fremdeles ikke elsker Renlighed, saa er det

tilstrækkelig godtgjort, at hun ikke er skikket til at opamme et fremmed Barn, selv om hun ikke har større Feil som Dovenskab, Uærlighed, Løgnagtighed og Hang til Drik og Udsvævelser. Det er derfor nødvendigt at efterse hendes Tjenesteattester samt i Tilfælde undersøge hendes Forhold i hendes Hjemstavn.

Af de her fremførte Egenskaber hos en god Amme fremgaar det, at en saadan ikke er saa let at finde. Dette bliver gjort end vanskeligere ved den megen Løgn og Bedrageri, der klæber ved det hele Ammevæsen. Men Ammer kan desværre vanskelig undværes. Man maa derfor forhindre, at det ikke udarter endmere, og for at opnaa dette har man i de store Stæder maattet bekvemme sig til at oprette de saakaldte Ammekontorer. Herved sættes alle de Personer, der søge Condition som Ammer, under Lægens stadige Opsigt, hvorved alene Mødre kunne sikres mod disse Personers List og Bedrageri; men de forskaffe ogsaa Ammen, hvis hun er frisk og sund, et hurtigt og sikkert Underhold.

Efter saaledes at have fundet en dygtig

Amme opstaar det Spørgsmaal, hvorledes man skal indrette hendes Levemaade, og hvad man kan forlange af hende. Dersom Ammen er af den arbeidende Klasse i Byerne eller af Bondestanden er det aldeles nødvendigt, at man saa lidet som muligt forandrer hendes tilvante Levemaade. Man maa derfor holde hende til Arbeide, benytte hende i Husholdningen til de Forretninger, som skaffe legemlig Bevægelse, lade hende bære Vand og Ved, besørge Vask for Børnene m. m. og man maa ikke tro, at dette vigtige Punkt afgjøres ved, at hun gaar lidt frem og tilbage i Stuen eller omkring i Huset. Den hurtige Overgang fra et anstrengende arbeidssomt Liv til en skadelig Uvirksomhed, i hvilken saa mange Ammer pludselig hensættes ved deres Indtrædelse i fremmede Familier, hævner sig, ved at de blive syge eller ved en tyk Melk, der ikke passer til Barnet. Et passeligt, dog ikke for ubetydeligt Arbeide er derfor nødvendigt, forat hun skal bevare sin Sundhed og skaffe Barnet en sund Melk. Af denne Grund er det ogsaa nødvendigt at lade hende bringe Barnet daglig ud i frisk Luft, hvis Veiret tillader

det. Hvad Ammens Bespisning angaar, saa maa Moderen have Tilsyn dermed. Ammen bør drikke tilstrækkeligt, ogsaa noget Vand hver Dag, men hun bør ikke drikke formeget, da Vandet i saa Fald hurtig udsondres igjennem Urinen. Ammen tiltrænger til Erstatning for det Tab af Stoffe, som hun igjennem Melken yder Barnet, et større Kvantum Spise end andre Mennesker. Thi den Melk, som en Amme producerer i Løbet af 24 Timer, gaar gjerne op til omtrent 2 Potter. Derfor maa hendes Næringsmidler være af den Natur, at de befordre Melkens Afsondring; dertil benytter man de Næringsmidler, som indeholde melkedannende Stoffe, saasom Ostestof og Kalksalte. Men disse Næringsmidler bør tilberedes med Fedt, forat ogsaa Smør kan afsættes i Ammens Melk. Efter Erfaringen er følgende Spiser gode til Melkens Dannelse: Smør og Brød, Melk- og Melspiser, al Slags Kjød, Fisk, Æg, Grønsager, Bælgfrugter, stuvede eller i Suppe, og dertil Øl og Melkekaffe. Derhos maa tages Hensyn til de Næringsmidler, hvortil Ammen forhen er vant, og som hun ynder, da en pludselig Foran-

dring af Kosten gjerne foraarsager Uordener i Fordøielsen og saaledes i Melkens Tilberedelse. En Amme fra Landet, der hovedsagelig har levet af Melspiser, Poteter, Grød og Melkemad bør saaledes ikke daglig erholde Kjødmad, men man maa i Begyndelsen lade hende faa den tilvante Kost og kun give hende Kjød nogle Gange om Ugen. Efterhaanden vil da Ammen vænne sig til den i Byerne brugelige Kost. Nydelsen af Sukker baade som Sukkervand og tilsat forskjellige Spiser som Melke- og Melspiser maa anbefales, derimod bør for stærkt saltede Spiser saasom: Sild, salt Kjød o. s. v. forbydes, da Kogsaltet kan virke skadeligt paa Melken.

Det er nødvendigt, at Moderen iagttager Ammen navnlig i Begyndelsen af hendes Tjeneste med streng Opmærksomhed, forat hun kan lære saavel hendes Feil som Fortrin at kjende og derefter indrette sin Behandling af hende. Moderen maa især henvende sin Opmærksomhed paa punktlig Orden i Diegivningen, paa Barnets Renholdelse, paa Ammens Opførsel om Natten, paa hendes Maade at stelle med Barnet, og paa den

Ufortrødenhed eller Ligegyldighed, som hun herunder lægger for Dagen. Man maa ikke tillade Ammen at tage Barnet op i sin Seng om Natten for at give det Bryst; Ammen skal derimod da staa op af Sengen og iføre sig en varm Klædning, Strømper og Sko for ikke at forkjøle sig. Man maa i det Hele taget paase, at Ammen er passende varmt klædt efter Aarstiden og Temperaturen. Fremdeles maa Moderen iagttage, om Ammen er trættekjær, misundelig, ondskabsfuld, vredladen, utilfreds, eller om hun er godmodig, venlig og tilfreds; det vil ogsaa snart vise sig, om hun faar Godhed for det Barn, hun plejer, og om hun handler nøiagtig efter de givne Forskrifter. Alt eftersom Ammen faar Kjælighed for Barnet, indtræder en vis sjælelig Forbindelse imellem hende og dette, der væsentlig fremmer Melkeafsondringen i hendes Bryster, medens Melken let forsvinder, hvor denne Forbindelse mangler; naar saadanne Ammer paa Grund heraf afskediges og atter give sit eget Barn Bryst, saa fyldes strax deres Bryster med rigelig Melk.

Man bør ogsaa have Tilsyn med Ammens

moralske Vandel og i denne Henseende forhindre saadanne Besøg, der kunde virke skadeligt paa hendes Gemyt. Jo hurtigere Barnet voxer ved Ammens Bryst, jo federe det bliver, desto sjeldnere og kortere Tid bør man give det Die, og desto mere maa man indskrænke Ammens Kjød- og Fedtspiser; men jo mere mager Barnet viser sig, desto oftere maa det faa Bryst, og desto kraftigere og federe Næring maa man give Ammen dog med Jagttagelse af de oven angivne Regler. Men dersom Barnet fremdeles ikke trives, naar det synlig anstrenges ved at tage Brystet, naar det skriger meget, og Afføringerne ere grønne, eller naar man foruden Ammemelken ogsaa maa give det Komelk, da maa Lægen fatte Bestemmelse om Ammens Afskedigelse; thi for stor Hensynsfuldhed mod hende vil være en Grusomhed imod Barnet. En saadan Ombytning af Ammer er uskadelig, forudsat at man derved beholder en god Amme, der kan fuldstændig ernære Barnet i de første 6 a 7 Maaneder.

Moderen bør ogsaa nøie iagttage sit Barn under de første Uger efter Fødselen, medens det

dier ved Ammens Bryst: det vil da snart vise sig, om Barnet trives ved Melken. Dersom Barnet voxer i Huld, dets Afføring er regelmæssig og Søvnen rolig; dersom det ikke skriger meget, men er muntert og blomstrende og frit for Udslæt paa Hoved og Legeme, saa taler dette tilstrækkeligt for Ammens Brugbarhed; er derimod Barnet stedse uroligt og plaget af Vinde, Maveknib, Diarrhe, dersom det afmagres og faar Hududslet, da er Ammens Melk ikke passende for Barnet, og man maa afskedigede Ammen eller sørge for Barnets Ernæring paa anden Maade.

Dersom Moderen efter det her anførte stiller store Fordringer til Ammen, saa har paa den anden Side Moderen ogsaa visse Forpligtelser mod denne. Om det end ikke kan nægtes, at de fleste Ammer vælge denne Forretning af Hensyn til Lønnen, saa maa man dog erindre, at de ofte tvinges til denne Tjeneste, dels af strenge Forældre eller Ægtemænd, dels af Fattigdom og en forladt Stilling. En Moder vilde derfor handle meget haardt, naar hun ikke tog Hensyn til Ammens Følelser for sit eget Barn, og naar hun strax

fordrede en fuldkommen Hengivenhed og Opofrelse for det for hende fremmede Barn. En venlig Behandling forbunden med en vis Alvor, der aldrig bør gaa over til Haardhed, og en god Forpleining efter Landets Skik er den bedste Forholdsregel, som kan anbefales den unge Moder med Hensyn til hendes Forhold til Ammen. Strenghed alene nytter ikke noget, og en overdreven Venlighed gjør let Ammen fordringsfuld, og fremkalder Utilfredshed fra begge Sider. Men Ammen maa, strax ved Indtrædelsen i det nye Forhold, behandles med den rette Venlighed; thi ellers aftager ofte Melkemængen formedelst Hjemve eller Længsel efter eget Barn, og i dette Tilfælde er et godt Ord det bedste Middel til at bringe Alt i ønskelig Orden.

Sjette Kapitel.

Om Barnets Ernæring uden Moderens eller Ammens Bryst.

Medens i det nordlige Tyskland Brugen af Ammer er meget almindelig, hvor Moderen ikke

selv giver Øie, ernæres under lignende Forhold i det sydlige Tyskland de nyfødte Børn kunstigt, idet man saa meget som muligt efterligner den naturlige Næring. Erfaring har godtgjort, at Børn ogsaa derved kunne trives, naar man ved Ufortrødenhed og Punktlighed forstaar at overvinde alle de Hindringer, der her stille sig iveien. Ihvorvel denne kunstige Opfødning ikke kan sættes ved Siden af en god Amme, maa det dog indrømmes, at man med streng Orden, Punktlighed og Renlighed i Behandlingen, i Forbindelse med et hensigtsmæssigt Valg af Næringsmidler, paa denne Maade kan opfostre Børn til kraftige og sunde Mennesker. Men for at dette kan ske, maa Moderen selv med aarvaagent Øie og virksom Haand drage Omsorg for Barnet og ikke overlade Alt til Barnepigen, som sjelden, selv om hun har Barnet kjært, forstaar at behandle det paa den rette Maade.

Vi ville nu først undersøge, hvilke Næringsmidler man kan give et Barn, der ikke faar Bryst, og dernæst hvilke Forsigtighedsregler man maa iagttage ved Brugen af disse. For grundigt at

besvare disse Spørgsmaal maa vi først betragte de Nyfødtes Fordøielsesorganer og Fordøielsesmaade. Herefter maa man afpasse Valget og Mængden af de Næringsmidler, der kan fordøies af det nyfødte Barn.

Medens Barnet befinder sig i Moderliv, har det ikke noget Fordøielse. Først imod Slutningen af dets Tilværelse i Moderens Liv begynder det at nedsluge noget af det Frugtvand, hvoraf det er omgivet; dette syntes at være Begyndelsen til dets Fordøielse. Barnebeget, som Barnet afører efter Fødselen, er en Blanding af Galde, Tarmslim og Frugtvand. Dets første Næring efter Fødselen er den endnu lidet nærende Modermelk, som først efter 5 til 8 Dage bliver kraftigere. Melkens Fordøielse sker hos Barnet paa følgende Maade. Den i Maven nedkomne Melk yster sig meget snart, ofte efter 1/4 Times Forløb; Vallen, dens vandagtige Del, opsuges dels af Mavens Vægge, dels længere nede i Tarmkanalen og gaar over i Blodet. I Maven bliver en tyk Masse tilbage, der bestaar af Ostestof og Smør, og som efterhaanden, der hvor

den berører Mavens Vægge, opblødes og bliver flydende. Melkekuglernes Hinder og Smørets Fedtdraaber flyde sammen og opløses; den hele Masse træder efterhaanden langsomt ud af Maven i de nærmeste Dele af Tarmene, bliver der end mere opløst og tilsidst fordøiet, idet en Del optages i Blodmassen, og en Del forvandlet til det Skarn, der afføres igjennem Endetarmen. Efter det her anførte kan man udlede følgende Hovedregler for en naturlig Ernæring af det Barn, som maa opfødes uden Moder- eller Ammebryst. I de første 6 Maaneder maa man kun give det flydende Næring; det nyfødte Barn kan kun suge og svælge, men ikke tygge; den flydende Næring løber hos Barnet hurtigere igjennem Maven end hos det voxne Menneske. Det nyfødte Barn har i Begyndelsen ingen Spytafsondring, Mundfordøielse existerer saaledes ikke, og Mavefordøielsen er kun ringe, derfor maa Alt, hvad Barnet nyder, være flydende, men maa ikke være i Gjæring. Disse nødvendige Betingelser for et sundt Næringsmiddel for Nyfødte har alene Melken og navnlig Komelken, der i alle sine Bestanddele er meget lig

Modermelken. Komelken indeholder rigtignok noget mere Ostestof og mere Smør samt mindre Sukker end Modermelken, men kan uden Vanskelighed ved Opblanding med Vand og Tilsætning af Sukker gjøres meget lig Modermelken og saaledes skikket til Næring for Barnet. Komelken surner imidlertid meget hurtigere end Modermelken, hvorfor der maa sørges for en regelmæssig Forsyning af uforfalsket Melk. Kan man tre Gange daglig erholde nysiet Melk, er det bedst, hvis ikke bør man helst vælge den friske og mindre fede Morgenmelk af en kraftig og vel fodret Ko, der hyppig drives ud i fri Luft og holdes i et lyst og luftigt Fjøs. Melk af Kreaturer, der fodres med Drank eller med Roer, Kaal eller Poteter eller med meget grønt og fugtigt Foder, har altid vist sig skadelig for Børn, den skaffer Diarrhoe og Brækning. Melken bør gives Barnet snart efter Malkningen; men hvis dette ikke kan ske, og Melken længere Tid maa opbevares, bør den først koges. Det er ikke hensigtsmæssigt udelukkende at benytte Melken af en og den samme Ko; thi om Koen blev syg, vilde Barnrt ikke saa godt kunne for-

døie Melken af en anden Ko, og dels er endogsaa Melken hos den enkelte Ko underkastet Forandringer. Man bør derfor sammenblande Melken af flere Kjør, hvorved man bestandig erholder den mest ensartede Melk. Melken bør ikke skummes, thi derved borttages Smøret, et af dens væsentligste Bestanddele. Melken gives Barnet paa følgende Maade. I de første 4 Uger efter Fødselen blander man en Trediedel god nysiet Melk med 2 Trediedele varmt Vand; denne Blanding tilsættes noget Sukker, helst Melkesukker, i de første 8 Dage to Theskeer, senere 1 Theske paa en Kop Melk. Denne Drik gives en Temperatur af 28° R., der omtrent svarer til Varmen af den nysiede Komelk, og bør den altid laves paa nyt hver Gang Barnet skal drikke; den bør ikke henstaa længere Tid, blive kold og atter opvarmes, derved fordærves let Melken og bliver skadelig for Barnets Mave. Man maa imidlertid ikke gaa for vidt i Melkens Opblanding, da en saadan for stærkt opblandet Komelk i Maven udskiller faste Klumper, der besvære Fordøielsen. I den 2den og 3die Maaned tager man lige Dele

Vand og Melk, fra den 4de Maaned af 3 Dele Melk og 1 Del Vand. Den 5te Maaned giver man Barnet den rene Komelk til Næring, men opvarmet til den nysiede Melks Temperatur, dog maa Barnets Befindende nøie iagttages. Undertiden taaler ikke Barnet strax den rene, ublandede Komelk; det faar Brækninger, eller det bliver for fedt og tykt; da maa atter Komelken opblandes med ¼ kogende Vand for at gjøre den mindre nærende.

For i den varme Aarstid at bevare Komelken for at blive sur, kan den tilsættes med kulsur Magnesia eller kulsur Natron eller vel ogsaa med præparerede Østersskaller. Man tager ½ Theske af en af de her nævnte Substantser, blander den i nogle Spiseskeer Melk, der tilsættes en Pægl Melk. Fremdeles er det nødvendigt at opbevare Melken i rene, vel tillukkede Kar og især om Sommeren paa et kjøligt Sted.

Melken tages bedst af de bekjendte Patteflasker, med Mundstykke af Vortens Form og helst af sort Gummi (Viskelæder), de anbefale sig

saavel ved Billighed som ved let at kunne holdes rene. Mundstykker af Ben ere for haarde.

Ved Brugen af disse Patteflasker maa man passe paa, at ikke Melken flyder for hurtig ned i Barnets Mund, hvorved Maven overlæsses, Barnet maa vænnes til at suge og ikke sluge Melken i sig. I bestemt Orden, hver 3die eller 4de Time, men om Natten kun en Gang, giver man nu Barnet denne Næring. Men for at ikke Melken skal undergaa nogen skadelig Forandring, er det nødvendigt at holde saavel Mundstykket som de Kar eller Flasker, der bruges, omhyggelig rene. Saasnart Barnet har drukket, maa saaledes Mundstykket, der er blevet fyldt med Slim fra Barnets Mund, aftages, vrænges og afskylles i rent Vand, ligesom det ofte maa ombyttes med et nyt. Ligeledes maa Flaskerne grundig udskylles. Dersom ikke dette sker, hvilket desværre ofte er Tilfældet, gaa Resterne af Melken og Mundslimet i Gjæring, der meddeler sig til den øvrige Melk, den surner og bliver et for Barnet skadeligt Næringsmiddel. Patteflaskerne bør i de første 4 à 5 Maaneder foretrækkes for

Kop eller Nebber, da Barnet ved Brugen af disse kun nedsluger og ikke patter og derved let overlæsser sin Mave; ogsaa afsondres da mindre af det for Fordøielsen nødvendige Spyt fra de lidet udviklede Spytkjertler end ved Brugen af af Flasken.

Ved Siden af den her omtalte Renlighed, maa man ogsaa sørge for, at Melken har den samme Temperatur nemlig 28 à 29° R., der svarer til Varmen af Modermelken i Brysterne. Opmærksomme og samvittighedsfulde Mødre og Barnepiger ville snart lære at bestemme Varmegraden ved Hjælp af Thermometer eller i Mangel heraf ved Følelsen, saaledes at Flasken, naar den holdes op imod Øienlaaget, kjendes behagelig varm; men man bør aldrig overlade denne Forretning til de almindelige Barnepiger uden med det tilbørlige Opsyn, da disse ofte efter sit Indfald og egen Bekvemmelighed snart tillave Melken koldere snart varmere og derved bringe Barnets følsomme Fordøielsesorganer i Uorden. Melkens Opblanding bør altid ske paa den Maade,

at man gyder det kogte Vand i Melken og ikke omvendt; thi derved opnaaes en jevnere Blanding.

Istedetfor at opblande Melken med kogt Vand kan den ogsaa tilsættes med tynd The af Fennikkel eller Lindeblomster eller af Arrowrod. En lille Theske Arrowrod udrøres i koldt Vand og koges derpaa i to store Kopper Vand, saalænge til Væsken bliver gjennemsigtig. Tilsætningen af saadanne slimagtige Stoffe til Melken bevirker, at Klumperne i Maven blive løsere, lettere opløselige og derved bedre skikkede til at optages af Barnets svage Fordøielsesorganer. Saadanne Tilblandinger kan derfor i det Hele taget anbefales for Børn med daarlig Fordøielse.

Vi komme nu til nogle Forsigtighedsregler, der maa iagttages ved Barnets Opfødning.

Foruden Renlighed og Varmegrad maa en vis Orden og Punktlighed iagttages saavel med Hensyn til Tiden som til Mængden. I de første Maaneder sover Barnet meget og har ikke stor Trang til Næring; Maven er kort og snever og kan ikke rumme meget; det er derfor tilstrækkeligt, naar det nyfødte Barn i de første Dage og Uger

kan drikke 4—6—8 Spiseskeer hver Gang, en større Portion vil kun foraarsage Overfyldning. Desværre har altfor ofte Moderen den falske Mening, at man maa give Barnet ret meget og ofte at drikke for at erstatte de flydende Næringsmidlers Kvalitet med deres Kvantitet og for at give Fordøielsen tilstrækkelig Beskjæftigelse. Den nærmeste Følge af denne Overfyldning er imidlertid Opkastelse. Hos Almuen findes desværre denne Mening overalt udbredt, og Barnet bliver derfor plaget med Overernæring til dets store Skade. Maatte mine Læserinder virke imod dette Uvæsen.

At Barnet er mæt, sees derpaa, at det begynder at forsmaa mere Drikke og bliver stille eller sover et Par Timer efter Drikningen.

Dersom Barnet befinder sig vel ved den her omtalte Ernæringsmaade, dersom det er muntert og tiltager i Vægt, dersom det sover roligt om Nætterne, dersom dets Afføringer ere grødagtige, gule og lugte af sur Melk, og dersom det væder Barnetøiet ordentlig 8 til 12 Gange i Døgnet, senere endnu oftere, kan man efterhaanden forøge

Melkeportionerne samt Maaltidernes Antal, men dog altid med den Forsigtighed, at man aldrig giver Barnet at drikke, forinden det har fordøiet den gamle Næring. Efterhaanden kan man i den 5te og 6te Maaned, naar Barnet forbliver friskt, gaa over til Brugen af ublandet Komelk, især dersom man er saa heldig at kunne erholde nysiet Melk, medens den endnu er ganske varm; thi netop deraf, at Melken endnu besidder sin naturlige Varme, og ikke er forandret i sine Blandingsforhold ved Afkjøling eller ved Indvirkningen af den atmosphæriske Luft, afhænger en vigtig Del af dens ernærende Kraft og af dens velgjørende Indflydelse paa Barnets Fordøielsesorganer. Derfor har man ogsaa den Erfaring, at Opfødning af Børn paa Landet uden Ammebryst lykkes bedre trods mindre omhyggelig Pleie og Forsigtighed, end i de større Byer, hvor nysiet kovarm Melk sjelden kan faaes og i heldigste Fald kun en à to Gange om Dagen.

Naar nu Barnets Fordøielsesorganer efterhaanden have udviklet sig under den angivne Næringsmaade, tiltrænger det dog for det Første

ingen kraftigere Næring end den rene Komelk. At mange Børn, der i de 6 à 8 første Maaneder udelukkende ernæres ved Moderens Bryst trives udmærket, beviser noksom, at en kraftigere Næring end Melk ikke er nødvendig. Enkelte Børns Natur udkræver imidlertid en mere tykflydende Næring, de vil aldeles ikke trives ved den tynde Komelk. Da er det hensigtsmæssigt at give dem en à to Gange om Dagen en liden Portion Kavring kogt i Vand og tilsat med noget Melk ved Siden af den almindelige Melkeportion. Bedst tillaves Kavringgrøden paa den af en berømt Hollandsk Læge foreskrevne Maade: En Kavring koges i en Stengryde med Vand og udrøres vel med en Træske, hvorpaa man tilsætter saameget Komelk, som nødvendig for at gjøre Grøden flydende. Det, som Barnet levner af en Portion, maa aldrig paany opvarmes, men Grøden maa tillaves frisk for hver Gang, Barnet skal spise. Grunden til at Kavringerne ere lettere fordøielige end almindeligt Hvedebrød er den, at Melet ved den gjentagne Bagning bliver ristet og derved gjøres lettere fordøieligt. Af samme

Grund kan man ogsaa benytte Skorpen af Fransk-brød, som man opbløder i rent Vand og derpaa udpresser for at fjerne alt Gjærstof, hvorpaa man afkoger den i Melk til en tyndflydende Grød, der kan tilsættes med noget Sukker.

Endelig ville vi nævne et Præparat, som i den seneste Tid er kommet i Handelen, nemlig den condenserede Melk. Opløst i kogende Vand har man ogsaa anvendt denne til Børns Ernæring og ofte med det bedste Udfald. Dog er den Erfaring, som man har herom, endnu for ringe til, at man udenvidere kan anbefale dens Brug, og derfor bør Mødre kun anvende den under Lægens Tilsyn. I vor Praxis erholdt et 16 Uger gammelt Barn, som slet ikke kunde taale Komelk, som almindelig Portion tre strøgne Theskeer condenseret Alpemelk opløst i 40 Theskeer kogende Vand (naturligvis afkjølet til nysiet Melks Temperatur), og trivedes fortræffelig ved denne Ernæringsmaade. Senere blev Tilsætningen af Vand formindsket. I den første Maaned bør den condenserende Melk fortyndes med 10 til 12 Dele

kogende Vand, og hver Portion maa tillaves frisk.

Gjentagne Gange har man forsøgt at erstatte Melken, dette første af alle Næringsmidler, ved andre Stoffe. Man gav den Nyfødte kogt Risvand eller et Afkog af Salep, Husblas, Arrowrod eller Mais, det saakaldte Maizena, men disse Spiser vare alle forlidet nærende; de befordrede ikke Barnets Trivsel. Man har gjort flere Forsøg, men ikke fundet noget Næringsmiddel, der var saa nærende og tillige saa let fordøieligt som Melk. Melk er det naturligste og bedste Næringsmiddel for smaa Børn, den kan ikke fuldstændig erstattes ved noget Surrogat. Derfor bør man saavel i Byerne som paa Landet sørge for, at der bestandig haves frisk, nysiet Melk.

En Blanding af frisk Æggeblomme og lunkent Vand 29° R. med lidt Sukker, kommer Melken meget nær og kan ogsaa tjene som Nødhjælp for det øieblikkelige Behov, men at give Barnet denne Drik i længere Tid er ikke tilraadeligt, da den foraarsager Vinde og andre Følger af

forstyrret Fordøielse. Halvdelen af en frisk Æggeblomme, opblandet med 2 Kopper Vand, er tilstrækkelig for at skaffe Barnet en nærende Drik; men den taales som anført sjelden i længere Tid.

Da den Melk, der sælges i Byerne, ofte er af en mindre god Beskaffenhed og derved hos Barnet foraarsager Brækninger eller Diarrhoe, hvorved dets Liv ofte trues, maa det ansees for en stor Vinding, at det er lykkes den store Chemiker Liebig at berede en Suppe for Diebørn, der efter en Mængde gunstige Erfaringer meget vel kan tjene til Næring for spæde Børn. Ved at gaa ud fra den meget rigtige Grundsætning, at den Spise, som gives Barnet i Stedet for Modermelken, maa have den samme Næringsværdi som denne, fandt Liebig, at en Suppe af Hvedemel, Maltmel og en ganske liden Portion kulsur Kali med Melk, netop besad de samme blodbannende og varmeudviklende Egenskaber som Modermelken. Denne Suppe tilberedes paa følgende Maade: Man tager et Lod Hvedemel og et Lod Maltmel, tilsætter 30 Draaber Kalilud eller 45 Centigram (= 7½ Gran) tørt dobbelt

kulsur Kali og omrører, derpaa tilsættes 2 Lod Vand under Omrøring og tilsidst 10 Lod Melk. Dette opvarmes nu under stadig Omrøring over en svag Ild, indtil Suppen begynder at blive tyk; Kjedlen tages nu fra Ilden og omrøres godt i 5 Minutter, hvorpaa den atter sættes paa Ilden, indtil den paany bliver tyk, omrøres da igjen. Naar Suppen nu er bleven tyndflydende og sød, bringes den i fuld Kog. Efter Afsiling af Kliden fra Suppen igjennem et fint Klæde er den færdig til Brug. Man bør hertil vælge almindeligt friskt Hvedemel, ikke det fineste, der er rigere paa Stivelse end det almindelige Mel. Bygmalt kan erholdes hos enhver Ølbrygger. For at spare sig Møien ved at afveie Melet bemærkes, at en toppet Spiseske med Hvedemel omtrent veier et Lod, og at en toppet Spiseske af Maltmel, som halvt er afstrøget med et Kortblad ligeledes veier et Lod. Opløsningen af Kali faaes fra Apotheket eller ved at opløse 4 Lod renset Potaske i 1/2 Pot Vand. Dersom man bruger haardt Brøndvand, faaes et Bundfald af kulsur Kalk; efter en Time er den hele

Væske flydende og klar; Potasken maa ikke være klæbrig eller fugtig. Bruges det dobbelt kulsure Kali, maa afveiede Pulvere (45 Cgr.) kjøbes paa Apotheket. For Afveiningen af Melken og og Vandet kan man hos en Apotheker i et Glas lade afveie 2 Lod og derpaa 10 Lod Vand og med en Fil indridse Mærker i Glasset for at betegne de to Maal. Dersom Suppen er rigtig tillavet, er den sød som Melk og en Tilsætning af Sukker er unødig; da den besidder den dobbelte Concentration af Modermelken maa den halvblandes med Vand. Naar den har været ophedet til Kogepunktet, beholder den sin gode Beskaffenhed i 24 Timer; dersom dette ikke gjøres, surner den og løber sammen. Dersom man forsømmer at tilsætte Kali, lader den sig i Almindelighed ikke ophede uden at skjære sig, og uden Kali bliver Suppen svær fordøielig ligesom Melkegrød. Den, som ønsker videre Belæring om denne Gjenstand anbefales: Suppe für Säuglinge. Von Justus Liebig, Braunschweig 1866.

Man har forsøgt at gjøre Tillavningen af denne Suppe endnu simplere: Man koger 1 Lod

Hvedemel og 10 Lod skummet Melk til en Grød og tager det fra Ilden. Derpaa udrøres et Lod Malt i fire store Spiseskeer Vand, hvilken Blanding gydes op i Grøden, der sættes paa et varmt Sted 1/2 til 3/4 Time under hyppig Omrøren. Bedst sker dette i en liden Pande, der sættes over kogende Vand, hvis Hede vedligeholdes. Denne tynde og søde Suppe opkoges endnu en Gang og bliver derpaa affilt. Den færdige Suppe skal veie 14 Lod, og hvis der mangler noget, maa en tilsvarende Portion Vand gydes i Silen. Denne Suppe kan opbevares i 24 Timer og maa altsaa kun tilberedes en Gang daglig. Til Udmaaling kan man veie i et Glas først 10 Lod og derpaa 14 Lod Vand, samt indridse Vandets Stand for hver Gang. Til Silningen anvendes bedst en Messingsil.

Chemikeren Löflund i Stuttgart har opfundet en Extrakt af Hvedemel og Malt og Kali, hvorved den liebigske Suppe kan tillaves i meget kort Tid og uden Fare for, at den skal mislykkes. Denne Extraktform har givet saa overraskende Resultater, at Affætningen i Würtemberg

har steget indtil 2000 Flacons om Maaneden. En Flacon er tilstrækkelig for et Barn i 5—6 Dage. Det löflundske Extrakt sælges under Navnet: Aliment Liebig, i London og Paris.

Ingen af mine Læserinder bør være saa ubesindig ved Overtalelse at lade sig bevæge til at give sine Børn den saakaldte Taate. For Barnet kan dette have de skadeligste Følger, og Fordelen er væsentlig den at tjene til Moderens eller Pleierskens Bekvemmelighed. Brugen af dette formentlige Berolighedsmiddel, det være dyppet i Melk, Vand, Spyt eller hvadsomhelst, er en af Børnepleiens skadeligste Uvaner; Barnets Mund forurenses stedse derved. De i Taaten indesluttede Stoffe overgaa snart i Gjæring og blive sure; dette virker skadeligt paa Fordøielsen. En erfaren Børnelæge Dr. Kütner anser endog Taaten som en væsentlig Aarsag til den saakaldte engelske Syge. Munden lider ved Brugen af Taaten, og de Børn, der engang have vænnet sig dertil, skrige, naar man tager den fra dem. Af de sure gjærende Sager opstaar Trøske, der er en Sopdannelse paa Slimhinden i

Munden. Tandkjødet hovner, Tændernes Frembrud bliver vanskeligere, og naar de ere komne frem, vise de sig angrebne og beskadigede.*)

Dersom Moderen ved sit Barns Opfostring befølger de her omtalte Regler samt dermed forbinder Renlighed og streng Orden, og dersom hun selv pleier sit Barn og kun i Nødstilfælde overlader dette til en fremmed Haand, vil hun ved Barnets Trivsel finde sig rigelig belønnet for de Ofre, hun har bragt det.

Hvor der er Tvivl tilstede, om et Barn ved den Næring, det erholder, det være Modermelk eller kunstig Føde, ogsaa virkelig gaar fremad i legemlig Udvikling, kan man betjene sig af en Vægt, paa hvilken Barnet veies hver Uge, hvorved Vægten af dets Legeme hver Gang noteres. Ved talrige Veininger har man erfaret, at et Barn, der gives Die af en Moder eller Amme, i de

---

*) Denne absolute Fordømmelsesdom strider mod Erfaringen fra Christiania Fødselsstiftelse. Under nøiagtig Renlighed har Taaten her vist sig uskadelig og gavnlig; Sugningen befordrer Spytaffsondringen, som er nødvendig til Fordøielsen af Melstof.

første 3 Dage taber 175 Gram (10 Lod) af den Vægt, som det havde umiddelbart efter Fødselen. Fra den 4de til den 7de Dag opnaar atter Barnet samme Vægt, som det havde ved Fødselen. Hos Børn, der ikke vare fuldbaarne, og ved den kunstige Opfødning vedvarede denne Aftagen i Vægt gjerne længere end 4 Dage. Fra den 8de Dag af bør Barnet tiltage daglig i Vægt 20—28 Gram ($1\frac{1}{3}$—$1\frac{4}{5}$ Lod) og efter de første 5 Maaneder 10—15 Gram ($\frac{2}{3}$—1 Lod) daglig. Det kan efter de vundne Erfaringer ansees godtgjort, at et Barn ikke udvikles sundt og regelmæssigt og ikke erholder passende og tilstrækkelig Næring, hvis det ikke i den første og selv til Enden af den anden Maaned tiltager mindst et Lod i Vægt daglig. Heraf sees Nytten af gjentagne Veininger af Barnet, hvilket hermed anbefales til videre Udbredelse.

Ved Slutningen af dette Kapitel maa Forfatteren endnu en Gang omtale Nødvendigheden af at sætte Barnet under Lægens Tilsyn. Moderen vinder derved større Mod og Udholdenhed; hertil kommer at en duelig Læge stedse vil be-

mærke det Tidspunkt, hvor det er nødvendigt at forene den kunstige Ernæring med medicinsk Behandling, og dette indtræffer oftere med kunstigt ernærede Børn, navnlig under Tændernes Frembrud, end hos dem, der ernæres ved Moder- eller Ammebrystet.

Syvende Kapitel.

Om Barnets Pleie i det første Leveaar fra Fødselen af indtil Tændernes Frembrud.

En naturlig legemlig Opdragelse af Barnet, ligesaa langt fra hensynsløs Strenghed som fra blødagtig Forkjælelse, er Grundlaget for Tilværelsen, naar denne skal svare til Livets Fordringer. Løsningen af denne Opgave er lagt i Moderens Hænder. Thi Fordringerne til Kvindens Bestemmelse og Pligter ere ikke opfyldte med Slægtens Forplantelse, hun har endnu det skjønne Hverv at sørge for Barnets saavel legemlige som aandelige Opdragelse. Vi beskjæftige os i dette

Kapitel kun med den førstnævnte; Barnets aandelige Opdragelse vil senere blive omtalt. Den diætetiske Behandling af Barnet fra dets Fødsel af og indtil Tændernes Frembrud, altsaa omtrent i dets første Leveaar, skal her blive Gjenstand for vor Opmærksomhed. De Raad, vi her skulle give, ere saa simple, at de kunne forstaaes af enhver Moder, men Barnets Trivsel er afhængig af deres samvittighedsfulde Befølgelse. Det nyfødte Barn bringes, saasnart Navlesnoren er underbundet og overskaaret, i et varmt Bad, vaskes med lidt Sæbe, for at befri det fra det saakaldte Barneslim, der bedækker Huden og sidder fast i dens Folder. Badevandets Varme bør være 28° R. altsaa omtrent lig Blodets Varme. Naar Barnet har lagt 5 Minutter, ikke længere, i Vandet, tager Jordemoderen det op, bedækker det med et opvarmet Klæde og aftørrer det varsomt men omhyggeligt, hvorpaa det bringes i en opvarmet Barneseng, da allerede et kort Ophold i kjølig Luft let kunde foraarsage Snue eller Hoste. Til Sengens Opvarmning bruges i de første Uger vel tillukkede Varmeflasker, som stedse

maa omvikles med Svøb (Bleie), dels forat Barnet ikke skal brændes, dels for bestandig at have en velopvarmet Bleie ved Haanden.

Barnets Leie (Kurv, Vugge eller Seng) maa stilles saaledes, at det ligger vendt fra Lyset og bør til Beskyttelse for Dinene helst være forsynet med et hensigtsmæssigt Skjærmtag, f. Ex. ved at anbringe nogle smaa Tøndebaand over Sengens Hovedende og over disse lægge et mørkfarvet Slør eller tyndt Tøi. Paa denne Maade beskyttes Barnet ikke alene for Lyset, men ogsaa for Støv, Fluer og deslige, og Hvælvingen over Hovedet giver Luften fri Adgang. Umiddelbart at bedække Barnets Hoved med et Tøi eller Slør er derimod skadeligt, fordi Luftens Fornyelse hindres, og Hovedet ligesom er i et stadigt Dampbad, deraf kommer let Hedeblemmer (Rever) i Ansigtet og Blodstigning til Hovedet. Ved Barnets Bevægelser kan desuden Sløret irritere Dienlaagene. Badningen maa gjentages hver Dag. Badevandet maa være blødt, ikke haardt Vand, og ikke for varmt, hvilket let sker, naar man kun prøver Varmegraderne med Fingrene;

har man ikke Thermometer, er det bedre at prøve Vandet med Albuen, der er langt følsommere for Varmen end Fingrene. Følgerne af for varme Bud er, at Barnet bliver let modtageligt for Forkjølelse, let faar Snue, Udslet, endog Feber og Krampetilfælde. Barnet bades om Morgenen, nogen Tid efterat det er vaagnet, og forinden det har faaet Bryst eller har taget Flasken. Man maa aldrig vække Barnet op af sin Søvn for at bade det. Den bedste Maade at bade paa er at lægge Barnet helt ned i Vandet, saaledes at Hovedet hviler paa en Vandpude eller i Barnepigens hule Haand, herved opnaaes den Fordel, at Hovedet kan vaskes, uden at der kommer Vand i Øinene, hvad let kan have Øienbetændelse til Følge, naar Vandet under Badningen er blevet forurenset, især om man bruger Barnets Skidentøi til Støtte for Hovedet, en Uskik, som desværre paa nogle Steder er almindelig. I Badet vaskes Barnets hele Legeme med en ren Svamp eller et Stykke Flanel; dersom man vil vaske Øinene, maa dette ske med en særskilt liden Svamp eller helst med en blød Lærredslap og

med ganske rent lunkent Vand; derved maa iagttages den Regel, at man aldrig fører Lappen fra den indre Øienkrog til den ydre, men omvendt, da man let bringer det i undre Øienkrog opsamlede Slim op imellem Øienlaagene. Med sagte Tryk dyttes først de Steder, hvor der har samlet sig Slim og vasker derpaa Oienlaagene af. Naar man har taget Barnet op af Badet, bedækker man det med et passelig opvarmet Lin- eller Uldtøi og aftørrer det inde i Tøiet ved sagte Gnidning, ifører det derpaa sin Dragt, giver det Bryst eller Flaske og lader det derpaa sovne ind. At bringe Barnet lige efter Badet i fri Luft er skadeligt, da derved let Forkjølelse opstaar. Naar Barnet har naaet en Alder af 3 til 4 Maaneder, og det er i den varme Aarstid, kan man vel forminske Badevandets Temperatur fra 28 ned til 26° R., men dette maa altid ske med Lægens Tilladelse, og Varigheden af Badet maa da afkortes. Naar Barnet har Snue eller Hoste eller Diarrhoe, maa Badningen standses, ligeledes ved Øienbetændelser. Blot at vaske det afklædte Barn med lunkent Vand kan ikke erstatte

Badet, og dersom man ikke derved gaar frem med den største Forsigtighed og strax efter Vaskningen aftørrer Barnet med opvarmet Linned, er det meget udsat for Forkjølelse. Henimod Aftenen er derimod Vaskning meget at anbefale; thi foruden Rensningen skaffer den en velgjørende Varme over Barnets hele Legeme og befordrer derved Søvnen. Den nutildags ofte anbefalede Vaskning med koldt Vand passer ikke for den spæde Barnealder; om dets fordelagtige Anvendelse i det 2det Leveaar vil der blive Tale i 10de Kapitel. Der gives Børn, der ikke taale den daglige Badning og hvergang efter Badet paadrage sig Betændelser af Slimhinderne, faa Hoste, Snue ja selv Øienbetændelse. Det er for det meste Børn med meget fin Hud, med lyst eller rødt Haar. Hos saadanne Børn maa Badningen indskrænkes til 1—2 korte Bad om Ugen, helst om Aftenen og strax efter tilsengs. Til den daglige Renselse maa i dette Tilfælde bruges lunkne Vaskninger Morgen og Aften.

Hovedhudens Rensning fortjener at omtales særskilt. Hos Børn kommer nemlig ikke sjelden

i de første Uger eller Maaneder et talgagtigt smudsiggraat Flas især paa Forhovedet og Issen, naar man forsømmer at vaske Barnets Hoved med Sæbevand ved den daglige Badning. Naar man lader dette Flas blive siddende længere Tid, hindres derved Uddunstningen og Haarvæxten, der kommer Blemmer og Skorper. Man maa derfor borttage Flasset ved at opbløde det med fin Madolie eller med ren Glycerin eller frisk Æggeblomme, hvorpaa man bedækker de indgnedne Steder med en Lærredslap og afvasker den efter nogle Timer i Badet med Sæbevand. Denne Fremgangsmaade maa gjentages hver Dag, saalænge til Hovedhuden viser sig ren.

Naar det nyfødte Barn er taget op af Badet og aftørret, omvikler Jordemoderen det med Navlebind, for at beskytte Navlestedet med det paahængende Stykke af den afskaarne Navlestreng; naar denne efter nogle Dage er hentørret og falden af, vedbliver man gjerne med Navlebindet, i den Mening derved at undgaa Navlebrok, d. v. s. forhindre Indvoldene fra at trænge sig frem igjennem det aabne Sted under Huden i Navlen.

Man maa imidlertid være meget forsigtig med denne Omvikling af Barnets Underliv. Barnet aander nemlig de første Dage og Uger af sit Liv mere med Bugmusklerne end med Brystmusklerne, om hvilket man let kan overbevise sig; men dersom de hindres i sin Bevægelse ved et bredt fast omlagt Bind kommer let Besværligheder ved Aandedrættet. Navlestrengens Affald maa nøie passes af Jordemoderen, og det er hendes Pligt strax at give Lægen Underretning, dersom ikke Navlestrengens Hentørren og Affalden foregaar paa sædvanlig Maade.

Om Barnets Klædning kan endvidere erindres følgende. Medens Naturens Love og den sunde Menneskeforstand tilsiger ikke at hindre Lemmernes Bevægelse hos det nyfødte Barn, tro mange Mødre at maatte beklæde hver Del af deres Barn, og det lille Væsen tiltrænger efter deres Mening allerede i de første Levedage en fuldstændig Garderobe. Forfatteren holder det for en Pligt at lægge Mødrene følgende Bemærkninger paa Hjerte.

Det nyfødte Barns Klædning skal være saa-

ledes, at det beskytter dets Legeme mod Kulden, uden at det trykkes eller indsnøres og uden at hindre det Bevægelser. Stoffet maa derfor være saaledes beskaffent, at det ikke skader, og Klædningen tilstrækkelig rummelig; den maa altid holdes ren og aldrig iføres Barnet fugtig eller kold, men tør og passende opvarmet; endelig maa man have en tilstrækkelig Mængde Klæder, forat det til Barnets Trivsel nødvendige Ombytte kan ske. Dette sidste gjælder, især Bleierne, af hvilke Barnet ofte forbruger et Dusin om Dagen, hvorfor et Forraad af 3—4 Dusin er nødvendigt.

Før i Tiden begik man næsten overalt den store Feil, i de første Maaneder at omvikle Barnet saaledes, at Armene bleve pressede ind mod Livet, og Benene udstrakte. De ulykkelige Børn vare paa denne Maade hindrede fra at udføre de eneste Bevægelser, som de ere istand til, nemlig dem med Arme og Ben, og være fængslede i Ordets egentlige Forstand. Man indser nutildags i Regelen det Urigtige i denne Indsnøring og anvender istedetfor den gamle List et løst ombundet firkantet Uldstykke (Rev), der kun omgiver

Krop og Ben, medens Armene ere fri. Om Dagen naar Barnet bæres, bør Reven ofte løses op. Neppe føler da Barnet sin Frihed, før det begynder at arbeide med Arme og Ben og tydeligt giver sit Velbefindende tilkjende.

I den varme Aarstid og naar Barnet befinder sig i Værelset, er en Hovedbedækning overflødig; kun om Vinteren bruges en Kappe af Tøi med aabne Masker, der ikke hindrer Hovedets frie Uddunstning.

Da Pattebarnet saa ofte tager Næring, maa det ogsaa ofte have Udtømmelser. I en Tid af 24 Timer har det gjerne 3 til 5 Gange Afføring og lader Vandet endnu meget oftere; dette er nødvendigt for dets Velbefindende. Dersom ikke det sker, maa Moderen eller Barnepigen hæve Forstoppelsen ved Klysterer af lunkent Vand eller Bygsuppe. Behøves et stærkere Klyster er det tilstrækkeligt at tilsætte lidt Sukker, Syrup eller ren Honning. En Theske Syrup eller Honning til halvanden Kop lunkent Vand er tilstrækkelig. Skarpere Klysterer med Sæbe og Salt ere skadelige for Barnet.

De hyppige Afføringer og Vædninger tilsøler naturligvis Barnet og gjør Renlighed og Vaskninger aldeles nødvendig; ellers opstaar snart Hudløsheder om Kjønsdelene, paa de indvendige Flader af Laarene og bagtil. Urinen og Afføringen har hos Barnet en anden Beskaffenhed end hos Voxne. Saalænge Barnet hovedsaglig kun nyder Melk og i al Fald mere flydende end fast Næring, er Afføringen ikke fastere end tyk Melk og lysegul. Urinen er lys og næsten uden Lugt; senere naar Barnet faar mere fast Næring, faar saavel Urin som Exkrementerne en anden Farve, Lugt og Beskaffenhed. Forstoppelse og Standsning af Vandladningen gjør Lægens Tilkaldelse nødvendig.

Det nyfødte Barn er en hjælpeløs Skabning, som uden Moderens Kjærlighed maatte omkomme. Men naar det erholder Næring, Varme og en blød og ren Seng, er ogsaa dets Fornødenheder tilfredsstillede. Det kan hverken løfte Hovedet eller Kroppen, men kun udføre nogle smaa Bevægelser med Armene og Benene. Disse have endnu ikke faaet den senere udviklede Form; alle nyfødte Børn ere mere eller mindre krumbenede eller hjulbenede,

og spende gjerne under Badningen Fødderne mod hinanden. Først efter den 5te Maaned opnaar Barnet den Kraft, at det kan holde Hovedet lige og indtage en siddende Stilling. Denne Jagttagelse leder til den vigtige Bemærkning, at Mødre eller Barnepiger aldeles ikke for tidligt bør vænne Børnene til at sidde opreist, men bør bære det omkring i hvilende Stilling. Dersom derimod Barnet forsøger at løfte Hovedet samt stræber at indtage en siddende Stilling, maa Mødrene understøtte det endnu svage Legeme. Efterhaanden som Barnets Muskler udvikles og styrkes, maa man lade det faa sin Villie. Det er derimod skadeligt at lade Barnet indtage en opreist Stilling, forinden det selv stræber derefter, dette sees let deraf, at de, naar de sættes op, lade Hovedet hænge til en eller anden Side og Legemet synke fremover. Dersom man ikke agter paa saadanne Tegn, vil Barnet let faa en skjæv Holdning og saaledes i denne Udviklingens Tid lægge Spiren til ulægelig Vanskabthed.

Ligesaa galt er det at ville lære Barnet at gaa og staa, forinden dets Muskler have opnaaet

den hertil nødvendige Udvikling. Det ligger i Sagens Natur, at man ikke bør sætte Barnet paa Fødderne, førend det begynder at reise sig ved egen Kraft. Dette pleier sjelden at ske før den 9de, 10de eller 11te Maaned og maa ikke paa nogen Maade fremtvinges. Ligesom det var skadeligt for Rygraden at lade Barnet fortidlig indtage den siddende Stilling, saaledes er det skadeligt for Fødderne og Benene at lade dem gaa og staa for tidligt. Kommer nu hertil Brugen af Gangkurve, Løbevogne og deslige Maskiner, eller man anvender Gangbelter m. m. kan heraf kun ventes de skadeligste Følger. Disse mekaniske Indretninger ere af den Grund uhensigtsmæssige, at Barnet, som benytter dem, ikke lærer at gaa fast og sikkert opreist, men vænner sig til at gaa klodset, fremoverbøiet og uden Ligevægt; de ere fremdeles skadelige, da de sammentrykke Brystet og trække Skuldrene op. Vel stoppede Gangkurve synes af alle disse Maskiner at være de mindst skadelige. Men Mødrene maa vogte sig vel for at lade Barnet blive for længe i disse Maskiner, da Brystet og Livet ved at bæres der=

imod lider et Tryk, der let kan virke skadeligt. Det er ogsaa nødvendigt at lægge Mærke til Føddernes Stilling.

Den simpleste og bedste Maade at lære Børn at sidde, staa og gaa er utvivlsomt følgende, der er angivet af den berømte Børnelæge Gølis: Naar Barnet ved kraftige Bevægelser med Benene saavel under Paaklædningen som under Badningen tilkjendegiver tiltagende Kraft og Bevægelighed og forsøger at træde paa Fødderne, naar man støtter det under Armene, bør man lægge det frit hen paa et Tæppe omgivet til alle Kanter med Gjenstande, til hvilket Barnet kan støtte sig uden at stødes. Gølis anbefaler at omgive den tæppebelagte Plads med Vægge af Træ, der indvendig ere bolstrede og netop saa høie, at Barnet kan se over dem, naar det staar opreist; disse maa dog være saaledes opstillede, at de ikke let kan omstødes. Hensigtsmæssig sammenstillede Stole kunne gjøre samme Tjeneste. Barnet sættes nu i denne Øvelsesplads, man giver det noget Legetøi og overlader det til sig selv. Efter kort Tid er Barnet kjed af Lege-

tøiet og kaster det fra sig, og dersom ikke nogen ny Gjenstand vækker dets Opmærksomhed, begynder det at krybe og efterhaanden at reise sig op og støtte sig til Pladsens Vægge og tilsidst at staa uden at falde. Naar disse Øvelser fortsættes, vænner Barnet sig uvilkaarlig til den siddende Stilling, og naar det fra denne har lært at gaa over til den staaende, udvikles ogsaa snart Instinktet til at gaa, og Barnet begynder at spadsere, idet det støtter sig til Pladsens Vægge. Dette læres dog først lidt efter lidt og efter mange mestendels uskadelige Fald.

Saa godt og fordelagtigt det end er for Barnet, at det overlades til sig selv paa den her beskrevne farefri Maade, viser dog Erfaringen, at Børn kun sjelden trives alene, men at de derimod kun synes at føle sig lykkelige paa Moderens eller Barnepigens Arm. Dette bringer os til nærmere at betragte de Forsigtighedsregler, der maa iagttages ved at bære Barnet.

Saagodtsom alle Mødre og Barnepiger uden Undtagelse begaa den store Feil at tage Barnet op ved den mindste Lyd, det udstøder, eller ved

den mindste Urolighed og søge at berolige det ved Husfning og Bæren paa Armene. Men ikke enhver Lyd fra Barnet er en Ytring af Smerte, og istedetfor at undersøge, om ikke dets Uro fremkaldes ved en eller anden ydre Aarsag, løse paa det trange Barnetøi eller ombytte de muligens vædede Bleier, anvende de først og fremst det Beroligelsesmiddel at bære Barnet omkring og huske det paa Armene; derved bliver imidlertid Barnet tidlig forkjælet, dets spæde Legeme udsættes for voldsomme Bevægelser, for Lufttræk, Forkjølelse m. m. og Egensindigheden bliver methodisk næret hos det.

Saalænge Barnet ligger paa en Dyne eller saadanne Underlag, at dets Stilling bliver uforandret, kan en forsigtig Bugning paa Armene ikke være meget skadelig; men det er en anden Sag, naar Barnet efter 5 à 6 Maaneders Forløb begynder at sidde paa Armen. Det er klart, at Barnet her ikke kan sidde fuldkommen ret, Legemet maa bøie sig til den ene eller anden Side, alt eftersom det sidder paa Moderens høire eller venstre Arm.

Naar nu allerede ethvert Barn, som af Mage-
lighed udelukkende bæres paa den samme Arm,
er udsat for at blive skjævt, (hvorfor en afvex-
lende Bæren paa høire og venstre Arm maa ind-
skjærpes), hvormeget lettere kan da ikke dette ske,
naar Barnet tidt og ofte gynges i de bare Arme
uden Underlag og altsaa i en skjæv Stilling?

Barnet vænner sig i utrolig kort Tid til
sine Omgivelser. Nogle Ord, et Kjærtegn, Legen
med Barnets Hænder o. s. v. ere ofte istand til
at forjage Barnets Uro. Hvorfor da tage sin
Tilflugt til de oven omtalte Midler?

Disse Misgreb hevne sig snart paa Moderen
eller Ammen; thi naar Barnet engang har vænnet
sig til at bæres omkring paa Armene, er dette
det eneste Middel, ved hvilket det lader sig bringe
til Ro, og naar da Sygdom indtræder, maa ofte
det forkjælede Barn bæres omkring hele Nætter
og berøves Sengens jevne Varme. Ved falsk
Godmodighed og ved Misgreb i Begyndelsen af
Barnets Pleie berede Mødre eller Ammer sig
saaledes mange søvnløse Nætter. Denne For-
kjælelse hos Barnet kan undgaaes paa følgende

Maade: Allerede i Barnets første Levedage maa Moderen være betænkt paa ikke at forkjæle det; thi dette er det Tidsrum, i hvilket man, som Gølis træffende siger, opdrager enten skrigende Natugler eller gode Børn. Men det sidste opnaaes derved, at man ikke bærer Barnet omkring, naar det skal til at sove, men lader det ligge roligt paa sit Leie, uden fastsluttende Klæder; at man ikke ved den mindste Lyd tager det op for at gynge det paa Armene og synge for det, men lader Barnet ligge og skrige, om det vil, en Stund; Skriget kan jo være en naturlig Kraftytring og behøver ikke at betyde Smerter. Ved at tale til Barnet, kjærtegne det, og dersom ikke nogen Grund til Smerter kan skjønnes, lade det skrige ud, vil Uroligheden snart forsvinde, uden at man behøver at ty til hine ofte saa skadelige Hjælpemidler.

Naar Barnet er kommet saa vidt, at det kan sidde opreist, pleier man at lade det sidde en stor Del af Dagen paa Moderens eller Ammens Arme. Herved kan imidlertid Barnets svage Rygrad tage Skade, hvorfor man ikke for længe

bør holde Barnet i en siddende Stilling. Fremdeles er det en af de første Pligter for Mødre at paase, at Barnet bæres vexelvis paa begge Arme. Det gjælder saavel i Stuen som paa Spadserture og Kjøreture. Herved maa iagttages ikke at vænne Barnet formeget til at bæres omkring; thi uanseet, at det er en Feil i Opdragelsen at begunstige en Uvane, er det ogsaa skadeligt, dersom Barnet skulde falde i Sygdomme, der fordre, at det bliver liggende i Sengen. Børn, der i denne Henseende ere forkjælede, ville da ikke blive roligt liggende, men forlange skrigende den tilvante Ombæren; dersom dette nægtes dem, ophidse de sig ved ny Skrigen, hvorved Feberen tiltager, og Sygdommen forværres, og saaledes kan det hænde, at Børn, hvis Helbredelse under almindelige Omstændigheder havde været mulig, nu maa dø, mere paa Grund af Forvænnelsen end af Sygdommen.

Et andet Punkt, der fortjener en særskilt Opmærksomhed, er Maaden, hvorpaa Barnet løftes op og ledes omkring.

Barnet maa aldrig løftes paa anden

Maade end ved med begge Hænder om Barnets Sidedele under Axlerne. Uforsigtige Barnepiger og Mødre løfte ofte Barnet ved at holde det i Overarmene, naar de ville lære det at staa eller gaa; men herved kan en Forstrækning eller Forvriding opstaa. Dersom Barnet løftes ved den ene Arm, kan meget let Armen svækkes. Det samme gjælder om at lede Barnet ved den ene Arm.

Naar Barnet begynder at gaa, gives der ingen anden tilraadelig Maade at støtte det, end ved at holde det let og uden Trykning under Axlene; her er nemlig Legemets Tyngdepunkt, ved hvis Understøttelse Gangen faar den nødvendige Ligevægt. Børn hindres paa denne Maade ikke i at føre sine Ben. Dersom man tror at give Barnet en sikker Støtte ved at holde det ved den ene Arm, tager man meget Feil; man hindrer det tvertimod, idet man ved at holde den ene Arm berøver det Ligevægten, saa at det maa falde omkuld. Muligheden af en Forvridning af Armen ligger meget nær ved denne feilagtige Fremgangsmaade. Det er ikke meget bedre at holde

Barnet i begge Arme under dets Gaaen og Staaen, det er ligeledes en skadelig Fremgangsmaade.

Et vigtigt Punkt i Barnets diætetiske Behandling er Nydelsen af frisk Luft.

Den Aarstid, paa hvilken Barnet blev født, samt Veirliget kan alene være bestemmende med Hensyn til det Spørgsmaal, naar man første Gang skal bringe Barnet i fri Luft. Er Barnet født om Sommeren, i hvilken Aarstid Luften pleier at være jævnt opvarmet, kan man allerede bære det ud i Luften 10 til 12 Dage efter Fødselen; man bør blot undgaa for kjølige Steder og for stærk Solskin samt hurtige Vexlinger af Temperaturen, og i Begyndelsen kun lade det være ude en halv eller hel Time ad Gangen. Sædvanlig skriger Barnet, naar det indaander den friske Luft, men det vænner sig snart til dette nye, for det saa velgjørende Indtryk, der udbreder sig en Følelse af Velvære over dets hele Legeme, og det falder snart i en rolig, vederkvægende Søvn. Vænnes Barnet paa denne Maade efterhaanden til Nydelsen af den friske

Luft, ville de velgjørende Følger heraf snart vise sig.

Dersom imidlertid Barnet er født om Vaaren eller Høsten, udfordres en større Forsigtighed med at bringe det i fri Luft; her gjør man Ret i at lade Barnet først blive 6 a 8 Uger gammelt, og naar man saa ønsker at forskaffe det Nydelsen af den frie Luft, bør man vælge de varmeste Timer af Dagen hertil.

Nogle Mødre begaa den Feil at bringe sine Børn for ofte i fri Luft, andre forlidet. Den første Feil har sin Aarsag i falske Begreber om Barnets Hærdelse, den anden i en for stor Ængstelighed for Barnets Vel. Det er vistnok sandt, at man kan hærde Barnet lige fra dets Fødsel imod enhver ydre Indflydelse, men man maa ikke tro, at dette kan ske hastigt og med engang. Det Rette ligger i Middelveien og kan kun efterhaanden opnaaes. Desværre er man i vor Tid tilbøielig til at gaa for hurtigt frem med at hærde smaa Børn imod Kulden og den ydre Luft. I det første Leveaar hører Barnet ikke hjemme i Vinterluften; i det andet Aar tør man bære det

ud i høist 2 Graders Kulde og selv da kun 1/2 Time, og naar det er stille. Fra det 3die til det 6te Aar gjælder den Regel ikke at udsætte Børn for stærkere Kulde end 5° og kun 1/2 Time, da de ellers let forfryse sine Kinder og Fingre.

Til de Bevægelser, der foretages med Barnet i de første Aar, henhører ogsaa Bugningen (i Bugge). Denne Gjenstand har været meget omtalt, og den store Mængde Bøger, der herom ere skrevne, bevise noksom, at man ikke har anseet den for ligegyldig. Buggens Modstandere have i ethvert Tilfælde overdrevet de dermed forbundne Farer. Naar Bugningen sker svagt, er dens Indflydelse paa Legemet ikke skadelig; men foregaar den hurtigt og stærkt, saaledes at maaske Buggen støder imod paa begge Sider, da kan derved opstaa en skadelig Hjernerystelse og ialfald ikke ringe Lufttræk, der kan være skadelig navnlig ved Sygdomme i Aandedrætsorganerne. Den hurtige Bugning har ogsaa den Mangel, at ved Hovedets og altsaa ogsaa Øinenes hurtige Bevægelse fra den ene til den anden Side fremkaldes Svindelhed, Kvalme og ikke sjelden Besvimelse.

Langsom, forsigtig Bugning er vissélig en uskadelig Bevægelse for nyfødte Børn; hurtig og stærk Bugning medfører derimod Skade. Heraf følger imidlertid ikke, at Buggen er uundværlig, som mange Mødre mene, og som den almindelige Brug selv hos vilde Folkeslag synes at bevise.

Et Barn, der i de første Maaneder flere Gange om Dagen lægges uden Rygstød paa en stoppet Pude for at kunne bevæge Lemmerne og udføre de øvrige for dets Livsvirksomhed passende Bevægelser, og et Barn, der i de følgende Maaneder øver sine Kræfter ved at sidde, krybe, ved at lege med Hænder og Fødder eller ved at staa og gaa, og som endelig med Hensyn til Renligheden behandles efter de angivne Grundsætninger, vil let kunne undvære Buggen, da det ikke plages af nogen Smerte eller Ildebefindende og uden Bugning eller Buggesang falder i Søvn, saasnart det føler Træthed. Det er derfor aldeles nødvendigt at advare unge Mødre for Misbrug af Bugningen, navnlig i den første Tid efter Fødselen. Det vilde vissélig være godt, om der ikke fandtes nogen Bugge i Barnestuen, og om man

lagde Barnet i en lille fast Seng eller Kurv, der kunde være forsynet med Hjul. At kjøre denne Kurv frem og tilbage vilde udrette det samme som Vugningen, uden at Barnet rystes formeget eller forvænnes. Dog maa man ogsaa her vogte sig for at vænne Barnet til noget, der er nødvendigt. Naar en Kurv benyttes til Barnets første Leie, maa den ikke sættes paa Gulvet, hvilket ofte sker for Sikkerheds Skyld, men maa staa mindst en Alen høit, da det underste Luftlag er usundt, dels fordi Kulsyren, som er tungere end den øvrige Luft, synker ned mod Gulvet, dels fordi der er koldere end i Værelsets midtre Luftlag.

Endnu maa vi omtale det nyfødte Barns Skrigen, som ofte udtydes paa en falsk Maade, og dette er ganske naturligt, naar man glemmer at Skriget er Barnets Sprog. Det skriger naar det er født; det er den første Hilsen, som det bringer sine Omgivelser; ved Skrig udtrykker det sine Fornødenheder, det skriger for at skaffe sig Bevægelse; og det skriger, naar det føler noget mindre behageligt; kort, Barnet skriger for at

udtrykke sine Følelser frit og forstaaeligt. Det skriger imidlertid paa en forskjellig Maade, alt eftersom det føler Hunger, da det med aaben Mund ligesom søger Næring, eller det har vædet Tøiet eller føler Smerte. Det er derfor Moderens Pligt nøie at studere Barnets Skrig for derved at kunne slutte sig til dets Fornødenheder og afhjælpe dem. Opmærksomhed og Øvelse gjør her meget; omhyggelige Mødre lære snart at udtyde sine Børns Skrig med alle dets Modifikationer saa nøie, at de sjelden tage Feil. Men her mangler det heller ikke paa forunderlige Tilfælde, hvorfor det er raadeligt, naar Barnet skriger uophørligt og ikke paa nogen Maade lader sig berolige, at tage Tøiet af det og nøie bese og beføle dets hele Legeme. Saaledes skreg et Barn meget heftig i flere Dage og Nætter, naar man lagde det paa den høire Side. Man fandt endelig, at en Knappenaal, der var kommen ind under Huden, var Skyld heri. Hos et andet Barn, der skreg uophørligt, fandt man et Haar, som en ondskabsfuld og afskediget Amme havde knyttet omkring en af dets Tæer, og som

ved at blive længere Tid uopdaget havde frembragt en Betændelse.

Dersom man ikke kan opdage Aarsagen til Barnets Skrigen, og man ikke kan hjælpe derpaa, maa man paa ingen Maade kjærtegne det for længe, men man maa lade det skrige. Barnet skriger sig vel neppe syg t. Skriget er en Slags Motion. Ved denne Virksomhed af Lungerne og Bugmusklerne foregaar en stærkere Cirkulation af Blodet og en forøget Virksomhed i mange Dele af Legemet. Et forøvrigt friskt Barn faar ikke Brok af at skrige. Moderen kan i saa Henseende være uden Frygt. Men dersom hun tror at maatte bære det omkring og kjærtegne det, hver Gang det skriger, vil hun snart forvænne det og opdrage det til et uroligt Skrigebarn. Den Omhyggelighed, man skjænker Barnet, maa være forbunden med Klogskab, Forkjælelse er meget skadelig. Jo ældre Barnet bliver, og jo mere det lærer at gjøre sig forstaaeligt ved Gebærder og ved Hændernes Brug, desto sjeldnere skriger det.

Man har ikke uden Ængstelighed talt om en bestemt Tidslængde for Barnets Søvn, „for at

det ikke skal sove sig dumt." Om en bestemt Tid kan man ikke komme til Enighed, og det er bedst ogsaa her at raadspørge den altid sanddrue Natur, der ene formaar at besvare Spørgsmaalet.

Nyfødte Børn tilbringe de første 4 til 6 Uger af deres Liv hovedsaglig med Søvn, hvorved de hvile bedst, naar man giver dem et vandret Leie i Sengen en Smule paa Siden og med Hovedet ubetydeligt høiere; det synes som om Naturen i denne Tilstand af Hvile vil give Barnets hele Organisation en større Fuldkommenhed og modne den til den for Tilværelsen og Livet nødvendige Kraft. Det er derfor ikke tilraadeligt at forstyrre denne ofte lang Tid vedvarende Søvn, der er vigtig for Barnets Udvikling, Trivsel og Velvære. Søvnen indtræder sjeldnere, alt eftersom Barnet bliver ældre, og en nøiagtig Iagttagelse lærer os, at med Hjernens og Legemets voxende og tiltagende Udvikling, tiltager tillige Varigheden af disses Virksomhed, d. e. Barnet bliver længere vaagent og Søvnen kortere. Et Barn paa 5 a 6 Uger er ofte allerede vaagent timevis.

Følgende Sundhedsregel maa strengt efter-

følges: man maa aldrig søge at fremtvinge Søvnen. Dersom Barnet ikke vil sove, og naar en sagte Vugning eller en langsom Kjøring i Vognen eller en Vending i Sengen ikke hjælper, bør man ikke tage sin Tilflugt til andre Midler som f. Ex. svag Kildring af enkelte Steder paa Legemet, hvilket ikke sjelden bruges af Ammer eller Barnepiger. Brugen af en paa Valmuefrø kogt Melk, der undertiden hemmelig gaar i Svang imellem (de tydske) Ammer, har de skadeligste Følger. En Moder gav engang sit halvtaarsgamle Barn Melk, kogt paa tvende Frøkapsler af Valmue, det faldt snart i Søvn, og Forældrene glædede sig allerede over deres Husmiddels gode Virkning, da de ikke i lang Tid havde havt saa rolig Nat. Men de bleve meget forskrækkede ved den følgende Morgen at se Barnet med stiv Krop, kolde Hænder og Fødder samt fordreiede og halvtaabne Øine. Pulsen kunde næsten ikke føles, Lemmerne vare bedækkede med kold Sved. Kun med Møie lykkedes det Lægen at redde Barnet. Den nyere Tids Erfaring har godtgjort, at Valmuedekokt meget let kan medføre Barnets Død.

Umodne Valmuefrø medføre Døden endnu hurtigere end modne. Nyfødte Børn maa ogsaa bevares for stærk Lugt, da en saadan kan virke skadeligt, ja selv dræbende. En berømt Læge, Kopp beretter følgende: En Mand indgned sig rigelig med Sabinaolie for Hofteſmerter ved Siden af sit 14 Dage gamle Barns Vugge og lagde sig derpaa til Hvile i samme Værelse, der saaledes blev stærkt opfyldt med Lugten af Sabina. Den næste Morgen fandtes Barnet bedøvet og døde snart efter. Ingen anden Dødsaarsag lod sig her paavise end Sabinaoliens stærke Lugtestof.

I Barnets diætetiske Behandling spille Klæderne en vigtig Rolle. Man har i den nyere Tid og med Rette ivret meget imod Fjærdyner; thi om end et stort Antal Mennesker ere opvoxede sunde og friske under stadig Brug af Fjærdyner, er det dog sikkert nok, at alle Uddunstninger hænge længere ved Fjær end ved andre Stoffe. Ikke destomindre maa Brugen af Fjær anbefales som hensigtsmæssig i kolde Lande i det første halve Aar af Livet, fordi de bedre bevare det

for Barnets Trivsel nødvendige Varmestof. Derfor se vi ogsaa især svagelige Børn trives godt i Fjærsenge. Men dette forandrer sig, naar Barnet vokser til, thi de sparke da gjerne under Søvnen Fjærdynen af sig, blive urolige og sove først ind, naar de føle sig lettere bedækkede. Det er derfor raadeligt her ogsaa at følge Naturens Vink, og efter 6 Maaneders Forløb eller noget før at lægge Barnet paa en tynd Madrats eller endnu bedre paa et tykt sammenlagt Uldtæppe og i Begyndelsen, især om Vinteren, bedække det med et let Duntæppe, senere i det andet Aar, ogsaa ombytte dette med Uldtepper, der i alle Henseender er det bedste Stof til dette Brug. Det er især tykke og trivelige Børn, hos hvem Varmeudviklingen foregaar meget livlig, som sparke Sengklæderne af sig isøvne. Det kan tjene til Beroligelse for ængstelige Mødre, at dette i Regelen ikke medfører nogen Skade; Barnet følger kun en naturlig Trang til Afkjøling; man bør kun sørge for, at Værelsets Temperatur ikke er under 10° Varme; men den, der af for stor Ængstelighed ikke kan finde sig i, at Barnet ligger ubedækket,

bør nøie sig med at spænde et Klæde over Sengen, for at hindre for stærk Afkjøling. Til Madratsernes Stopning kan anbefales, for Velhavende Krølhaar, for Ubemidlede Tang, Nøtehaar eller Uld. Da Renlighed overhovedet er nødvendig for Barnets Trivsel, bør man ogsaa paase, at Sengen altid holdes ren og tør, Madratser, Tepper og Sengesteder bør oftere lægges ud i Luften og Solen, ellers faa de snart en stinkende Lugt, der kan være meget skadelig for Barnets Sundhed. Man bør ligeledes være opmærksom paa Sengestedernes Form og Høide. Saalænge Barnet ikke formaar at røre sig, er der ingen Fare for, at det kunde falde ud af Sengen; men naar det tiltager i Kræfter og begynder at kaste sig hid og did, kan dette let ske. Derfor er det fordelagtigt at indrette Børnesengene saaledes, at Sidedelene kunne skyves høiere op. Barnets Seng bør stilles paa et Sted, hvor den hverken er udsat for Træk eller for et stærkt indfaldende Sollys.

Endeligt er det et vigtigt Punkt, at man itide begynder at vænne Barnet til Renlighed. Dette

maa med Hensyn til Afføringen og Urinladningen allerede begynde efter det første Fjerdingaar, idet man saavel før man lægger det tilsengs som om Morgenen og derpaa hver halve Time om Dagen holder det over Møblet. Derved lykkes det allerede at vænne Børn paa 5 à 6 Maaneder til en vis Orden og Renlighed, hvorved ikke alene spares megen Vask, men ogsaa Barnets Sundhed bevares.

Ottende Kapitel.

Om Tændernes Frembrud og om Afvænningen.

Barnet kommer nu til den første vigtige Udviklingsperiode af sit Liv, nemlig det Tidspunkt, i hvilket de første Tænder, de saakaldte Melketænder, bryde frem. Denne Periode kommer ikke hos alle Børn paa samme Tid, sædvanlig indtræder den i den 7de eller 8de Maaned, undertiden i den 10de eller 11te, sjelden senere; meget sjelden vise Tænderne sig strax efter Fødselen.

Naar Tænderne bryde frem, bemærkes gjerne

en Irritation i Mundens Slimhinde og i andre Organer. Barnet begynder at blive uroligt og sikler; det skriger ofte pludselig og er strax derpaa atter roligt; af og til blive Øinene røde især i de indre Kroge, eller der kommer Snue eller stærk Rødme i Kinderne, Søvnen afbrydes ikke sjelden, Barnet farer pludselig sammen og vaagner op. Tandkjødet synes at klø og smerte, thi Barnet putter alt hvad det kan faa fat paa, i Munden og tygger paa det; naar man løselig stryger henover Tandkjødet med Fingeren, synes Barnet at finde en behagelig Lindring. Sædvanlig kommer der ogsaa Diarrhoe, men som en ofte velgjørende Afledning fra Hovedet bør den ikke standses uden Lægens Raad. Alt dette vedvarer nu en kortere eller længere Tid, hvorpaa Barnet atter bliver roligt. Derefter begynder nye Plager: Barnet kvier sig for at tage noget i Munden og skriger, naar det bider paa noget; Tandkjødet, ofte ogsaa den hele Mund, er hed. Man bemærker et eller flere meget ømme og ophøiede Steder („Kuler") paa Tandkjødet. Barnet skifter ofte Ansigtsfarve, er uroligt, søger at komme fra Moderens

Arme i Sengen, men neppe er dette skeet, førend det forlanger at tages op. Intet er det tilpas; snart vil det patte, men lægges det til Brystet, vender det sig hurtigt bort, Barnet synes beherskęt af en indre Ængstelse, der ikke lader det nogen Hvile. Ikke sjelden indtræder smaa Feberanfald. Saasnart en Tand er brudt frem, forsvinder snart alle disse Tilfælde. Hos sunde Børn foregaar Tandudbruddet uden Besvær, hos blodfulde, fede Børn derimod ofte vanskeligere. En fra Barnets Fødsel af vel gjennemført diætetisk Behandling viser allerede nu sine gavnlige Følger derved, at Tændernes Frembrud er lettest hos de Børn, som ikke ere forede for stærkt, og hvis Sundhed er beskyttet ved en fornuftig Levemaade. Blandt andre sygelige Tilfælde, der kunne ledsage, er f. Ex. Hududslet, der forsvinder, naar Tænderne ere komne frem.

Om Maaden, hvorpaa Tænderne bryde frem, har man gjort følgende Jagttagelser. I hver Kjæve findes i en rendeformig Fordybning en Række af smaa med Blodkar og Nerver forsynede Blærer, (Tandsække), i Bunden af Tandsækken

findes Tændernes Spirer, paa hvilke Blodet lagvis og langsomt afsætter den saakaldte Tandsubstans. Det først dannede Lag danner Tandens Spids; de senere dannede Lag driver de først afsatte Lag frem foran sig, saaledes opstaar efterhaanden Tændernes Kroner, tilsidst begynder Dannelsen af Tandrødderne, og samtidig bliver Kjævens løse og svampagtige Kjød efterhaanden forvandlet til Skillevægge af Ben mellem de enkelte Tandsække. Idet Tandrødderne udvikle sig og voxe, drives efterhaanden Kronen frem og danner de omtalte „Kuler" paa Tandkjødet. Den øvre Væg af Tandsækken, som endnu tilligemed det overliggende Tandkjød, skjuler Kronen, bliver tyndere og smelter ligesom bort. Først fremtræder nu en lille Del af Kronen som et hvidt Punkt, der efterhaanden bliver større, indtil den hele Tandkrone har brudt frem igjennem det bløde Tandkjød. Derpaa lægger Tandkjødet sig om Tandens Hals, som man kalder den Del af Tanden, der er under Kronen; Roden bliver fastsiddende i den benagtige Kjæve. Det er 20 Tænder, som komme frem paa denne Maade; man kalder dem Melketænder,

da de ikke ere bestemte for hele Livet, men efter 6 à 7 Aar gjøre Plads for nye og stærkere, (blivende) Tænder og falde ud. Her have vi kun med Melketænderne at bestille. Enhver Kjæve har 10, hvoraf 4 Fortænder eller Skjæretænder, 2 Hjørnetænder eller Øientænder og 4 Kindtænder eller Jæxler. Tænderne komme gjerne frem parvis, det er, hver Tand paa den ene Side viser sig omtrent samtidigt med den tilsvarende paa den anden Side. I det Hele taget foregaar baade Dannelsen og Frembruddet af Underkjævens Tænder noget tidligere end de tilsvarende i Overkjæven. Den Orden, hvori Melketænderne bryde frem, er i Almindelighed omtrent følgende: De to midterste Skjæretænder i Underkjæven bryde gjerne først frem, som oftest i den 7de Maaned, derpaa komme efter en Pause af 2—3 Maaneder de to midterste Skjæretænder i Overkjæven, derpaa om et Par Uger de ydre øvre Skjæretænder. Saa en ny Pause af 2—3 Maaneder, hvorefter først en af de øvre forreste Kindtænder, derpaa de 2 ydre Skjæretænder i Underkjæven saa en ny Jæxel i Overkjæven, endelig 2 Jæxler i Under-

kjæven. Dette medtager 1—2 Maaneder. Barnet er nu omtrent 14—15 Maaneder gammelt. Først i 20—22de Maaned bryde Dientænderne frem i Løbet af 6—8 Uger. Herpaa følger en lang Pause, ofte til langt ud i 3die Leveaar; da komme endelig de 4 bagre Jæxler, i Løbet af 3—4 Maaneder. Hermed ere de 20 Melketænder færdige. I dette Tidsrum bør Moderen ved en omhyggelig Pleie lindre Barnets Uro og Smerte og helst søge Lægens Hjælp. Tændernes Frembrud er vel ingen Sygdom men en naturlig Udviklingsperiode, i hvilken det barnlige Legemes Naturvirksomhed ikke sjelden forøges eller forstyrres, saa at den gaar over til Sygdom. Det er af Vigtighed at erindre, at i denne Periode foregaar ikke alene de omtalte Forandringer med Tænderne, men saavel Kjæverne som Hjerneskallen og Hjernen ere i en fremadskridende Udvikling.

Man formindsker Barnets Urolighed og Smerter ved at gnide dets Tandkjød med Fingeren, eller ved at give det en Gummiring eller et Stykke blødt Læder, der ikke har nogen Lugt, at tygge paa. Om det bør gjøres noget mere

f. Ex. at skjære Tandkjødet, maa overlades til Lægens Bestemmelse. Naar Forstoppelse indtræder, bør denne strax hæves, men Diarrhoe bør ikke strax standses. Nydelsen af frisk Luft tillades i godt Veir, samt forsaavidt der ingen Feber er tilstede. Formegen Varme er i denne Tid skadelig for Barnet, navnlig maa Hovedet ikke holdes for varmt. Lunkne Bad skaffe ofte en stor Lettelse, og det er ingen Grund til at undlade Brugen af disse uden ved Katarrh eller Diarrhoe.

Det første Frembrud af Tænderne indtræder gjerne, medens endnu Barnet dier ved Moderens Bryst. Mødre eller Ammer bør efter Evne søge at forskaffe Barnet Lettelse ved selv at sætte sig paa en kjølende Diæt, for at ikke Melken skal bidrage til at forøge Pattebarnets Uro; med Børn, der opfødes kunstigt, maa stor Forsigtighed iagtages i Valget af Næringsmidler. Fordøielsen forstyrres nemlig i denne Tid, og dette i Forbindelse med Tandirritationen foraarsager let alvorlige Sygdomme. Derfor er det heller ikke raadeligt at afvænne Barnet, medens Tæn-

derne bryde frem, da Savnet af den tilvante Moder- eller Ammemelk let kan have skadelige Følger.

Tændernes Fremkomst er af stor Vigtighed, fordi Barnet ved Tænderne gjøres skikket til anden Føde end Melken, hvorfor man fra nu af pleier lidt efter lidt at lære det at undvære Moderens Bryst. Dette kalder man at afvænne Barnet.

Barnet lader man almindelig patte eller leve af Melk i lige lang Tid, som det blev baaret i Moderens Liv, altsaa omtrent 9 Maaneder, Ere nu de første Tænder brudt frem, vænner man Barnet efterhaanden til Kavringer, Hvedebrød, fin Grød og deslige; Kavringerne og Brødet tillaves altid med kogende Vand og tilsættes med Melk; og disse Maaltider indskydes mellem de Tider, hvor det faar sin Melk eller Die. Man kan ogsaa koge de omtalte Næringsmidler i tynd Bouillon. Ligeledes kan den Liebigske Suppe benyttes. Paa denne Maade imødekommer man Naturens Krav, og man behøver ikke at oppebie det Tidspunkt, hvor de øvrige Tænder komme frem; dette er nemlig saa langvarigt, at Diegivningen derunder

ikke vil kunne fortsættes. Afvænningen kan ikke godt ske, medens Tænderne holde paa at bryde frem, og der opstaar desuden det vigtige Spørgsmaal, om Ammen eller Moderen har Melk nok til at mætte det hurtigt voxende Barn uden at skade sin egen Sundhed.

Dette er alt, hvad man i Almindelighed kan sige om Tiden for Barnets Afvænning. Lægen maa imidlertid bestemme Tiden nøiere; thi Afvænnelsen kan ikke rette sig efter Barnets Alder alene, men efter Tidspunktet for Tændernes Frembrud ligesom efter Barnets legemlige Udvikling og Sundhedstilstand, og endelig efter Moderens eller Ammens Helbredstilstand. Børnenes Udvikling er nemlig meget forskjellig. Diegivning udover det første Aar er i Regelen ikke gavnlig for Barnet, og man har ikke uden Grund paastaaet, at Børn, der have diet forlænge, blive sygelige. Børn bør ikke afvænnes i den Tid, hvor Børnesygdomme f. Ex. Diarrhoe herske epidemisk. Naar Børn tages for tidligt fra Brystet, afmagres de lettelig og udsættes for tærende Sygdomme. Paa denne Feil søger man ofte at

raade Bod ved en anden Feil, der ikke er mindre fordærvelig; man skynder sig nemlig med at give Barnet stærk Kjødsuppe, Kraftmel, Æg, Vin og andre nærende og ophidsende Ting, der ikke passe til den svage Fordøielse og kan forværre den sygelige Tilstand. Det bedste Middel er paany at give det afvænnede Barn Die. Man har Exempler paa, at gjenoptagen Ernæring ved Ammebrystet har udrettet Underverker. Svagelige Børn, der udvikle sig langtsomt, maa die i længere Tid; at ville paaskynde saadanne Børns Udvikling ved Afvænning er ikke raadeligt. Ligeledes maa Afvænningen ikke ske paa en Tid, hvor Barnet er sygt. Fremdeles er det nyttigt i mange Henseender at tage Hensyn til Aarstiden; thi Afvænningen gaar lettere for sig paa en Tid, hvor man ikke behøver at nægte Barnet Nydelsen af den friske Luft, end om Vinteren eller Foraaret. De hede Sommermaaneder Juli og August ere dog ikke de bedste til Barnets fuldstændige Afvænning, da i denne Tid Diarrhoer hyppig herske epidemisk, og Komelken vanskelig lader sig bevare fra at blive sur.

Forat den vigtige Afvænningsperiode lykkelig kan tilendebringes, ere følgende Regler nødvendige; de angaa saavel Moderen som Barnet. Hovedreglerne ere: væn Barnet efterhaanden til andre Næringsmidler og berøv det ikke pludselig Moder- eller Ammemelken; thi derved beskyttes Barnet bedst for de farlige Følger af en forandret Levemaade. Dertil maa Følgende erindres: Der gives rigtignok almindelige Regler for Ernæringen af afvænnede Børn, men denne bør dog bestemmes nøiere for hvert enkelt Barn. Befølgelsen af disse Forskrifter er lige fordelagtige for Moder og Barn. Barnet vænner sig, uden at mærke det, til andre passende Næringsmidler, forbliver muntert og foraarsager ikke Moderen Uro hverken ved Sygdomme eller ved Skrigen, og Moderen taber efterhaanden sin Melk uden mindste Ulempe, medens de Mødre, der pludselig uden Forberedelse ophøre med at give Barnet Bryst, ere udsatte for mange Onder.

I Begyndelsen af Afvænningstiden bør Barnet slet ikke faa Bryst om Natten, og om Dagen en Gang mindre end før; istedet gives Bar-

net den forhen omtalte Barnespise i Form af en tyk Vælling.

Ved Barnets Maaltider ere Skeer af Horn eller Træ mere hensigtsmæssige end Metalskeer. Det er en skadelig Skik hos mange Barnepiger og Mødre først at tage den Mad, der skal gives Barnet, i Munden for enten at afkjøle den, naar den er for varm eller opvarme den, dersom den er kold. Dannede Mødre bør paa ingen Maade tillade denne Uskik og bør med Strenghed paase, at Maden hver Gang tillaves frisk. Det er ligeledes hensigtsmæssigt at rense Barnets Mund efter hvert Maaltid med en fin, i koldt Vand dyppet, Lærredslap.

I den anden Uge af Afvænningen lader man Barnet faa Bryst endnu en Gang mindre, og giver det istedet Komelk, og saaledes bliver man ved; den omtalte Barnemad, omtrent en halv Tallerken, gives 2 Gange om Dagen, indtil Barnet tilsidst kun en Gang om Dagen faar Bryst; efter kort Tid kan man nu aldeles ophøre med at die Barnet. I denne Tid maa Moderen eller Ammen spise mindre, om muligt afholde sig fra alle

Kjødspiser og kun nyde let Kost og drikke lidet. Denne Afvænningsmaade er vistnok den bedste og svarer til sit Navn; den er ikke en Dags Værk, men udfordrer Uger, ja selv Maaneder.

Mange Mødre ynde ikke denne langsomme Afvænnelse, men ophøre uden Forberedelse med Diegivningen paa en bestemt Dag. De lægge en Linnedklud, bestrøgen med Voxsalve eller lignende, paa sine Bryster og herover Vat samt tage et Laxermiddel. Barnet erholder en Blanding af Melk, Vand og Sukker eller den omtalte Barnemad, hvilken det imidlertid vægrer sig for at modtage og skrigende støder fra sig, indtil det plaget af Sult og Tørst endelig maa tage tiltakke. Medens nu Moderen i flere Dage lider af Smerte i Brysterne, — thi disse svulme betydelig op, da Melkens Tilstrømning ikke langsomt er formindsket — vantrives Barnet, vænner sig kun med Besvær til at undvære Modermelken, faar ikke sjelden Diarrhoe og bliver næsten bestandig svagt, taber sin förrige Kraft og Munterhed, og det varer gjerne længe, forinden det kommer tilbage til sit tidligere Standpunkt af Sundhed.

Ved Afvænningen bør Lægens Raad indhentes, thi det er ingen let Opgave, og der udfordres Erfaring for at bestemme det rigtige Tidspunkt for Moderen og Barnet og for at bringe Moderen lykkelig og vel igjennem alle de Tilfælde, som kunne ramme hende ved Barnets Afvænning. For at bidrage til Melkeafsondringens Ophør samt formindske den ved Brysternes Opsvulmning foraarsagede Spænding og derved at undgaa den saakaldte Melkeknytning, bør Moderen bedække sine Bryster med Vat eller renset Uld og binde dem forsigtig op, samt sørge for tilbørlig Aabning, om fornødiges ved et let Afføringsmiddel som amerikansk Olie, engelsk Salt eller et Glas Pülnavand, samt derhos drikke lidet, et Par Dage nyde lidet nærende Spiser, og holde sig varm og i Ro, indtil Brysterne fuldstændig have tabt sin Spænding.

Med Diegivningen har imidlertid ikke Moderen opfyldt alle sine Pligter, men kun en Del af dem. „Hvad der gjør Kvinden til virkelig Moder er ikke at undfange og føde, men at sørge for Barnets videre Ernæring og Udvikling."

Men allerede denne halve Pligtopfyldelse virker løftende og styrkende for Livet; vi se derfor ogsaa unge Mødre optræde efter denne Periode med en mere fuldkommen legemlig Udvikling og med et modigt Hjerte forberede sig til den anden Opfyldelse af sit Kald. Moderen udvikler sig igjennem sit Barn i mange Retninger, og gjennem Glæde og Smerte erholder hun Tillid til et høiere Forsyn; ved egen Erfaring lærer hun, at hun bedre opdrages ved at opfylde sin Bestemmelse end ved Bøger og lærde Foredrag. En ved sin Charakter fremragende Fyrstinde skriver: „I mit 17de Aar blev jeg for første Gang Moder. Det var den største og reneste Glæde, som jeg i mit Liv har følt. Mit Hjerte blev lettere, mine Ideer klarere. Jeg fik nu Tillid til mig selv." Mangen ung Hustru vil kunne bekræfte denne Bekjendelse ved egen Erfaring.

Hvad de Næringsmidler angaar, der bør gives det fuldt afvænnede Barn, gjør man rettest i foruden frisk ublandet Komelk at vælge saadanne Næringsmidler, der i sine Bestanddele komme Melken nærmest; det er Æg og Kornsorter

Foruden Melk giver man altsaa Barnet Kavringgrød, Vælling, Grød med eller uden Melk, blødkogte Æg og Æggespiser, kun ikke for fede og faste. Barnet vænner sig let til denne Næring; man følger her de samme Forsigtighedsregler som ved den kunstige Opfødning og maa især vogte sig for Overernæring og for Uorden i Maaltiderne. Frugt maa Barnet ikke nyde i de første Leveaar; deri indeholdes kun lidet egentlig Næringsstof men vel Syrer, som nydte i større Mængde, let kunde være skadelige. Senere tillades en maadeholden Nydelse af Frugt.

Moderen bør have sin Opmærksomhed rettet paa enhver paafaldende Graadighed hos det netop afvænte Barn, især om det viser Lyst til fremmedartede Stoffe som Kalk, Sand, Lak o. s. v., og naar tillige Maven svulmer op. Her staar Barnet i Fare for en Sygdom i Fordøielsesorganerne og Underlivets Kjertler. Disse Underlivssygdomme have sin Grund i den Forandring, der i denne Tid foregaar med Fordøielsen; før var næsten udelukkende Mavesækken i Virksomhed, nu deltage ogsaa de lavere liggende Tarme i Bearbeidelsen

af Spisen. Den truende Fare kan her kun forebygges ved en hensigtsmæssig Diæt og fjernes ved Lægens Hjælp. Der udfordres rigtignok en stor Fasthed hos Moderen for at modstaa Barnets Bønner, naar det plages af Hunger, men Barnets Vel beror paa, at man nægter det svært fordøielige Spiser som Poteter, groft Brød og Kager og bestandig urokkelig henholder sig til den anordnede Barnediæt. Smaa Portioner Bouillon kan i saadanne Tilfælde være nyttig, men de maa altid tilberedes frisk. Kjødsuppe kan, som i England den saakaldte Beefthe, tillaves paa følgende Maade: Man tager et Stykke for Fedt renset Oxekjød, skjærer det i smaa Stykker, og til en toppet Spiseske heraf tages 6—8 Spiseskeer koldt Vand, sætter det i en Blikkop med Laag over en Spirtuslampe, lader det, efterat være kommet i Kog, staa over Lampen endnu i 4 à 5 Minuter, siler det derpaa gjennem Lærred og udpresser den faste Rest. En saadan Kjødthe kan ogsaa opblandes med lige Dele Melk eller lidt Sukker.

Man maa undgaa den Feil at gaa for hurtigt over fra Barnemaden til den Kost, der nydes af

de Børne; der bør her gjøres en gradvis Overgang. Smaa Børn formaa ikke at tygge de almindelige Fødemidler og endnu mindre med sine endnu uudviklede Underlivsorganer at fordøie disse; derved opstaar Diarrhoe, og deres Appetit rettes imod Spiser, der aldeles ikke passe for dem.

Mange Børn overstaa uden Ulempe Afvænningen og undergaa ingen Forandring i sin Sundhedstilstand ved den nye Levemaade; de forblive muntre, fordøie godt, og faa et kraftigt Udseende; andre blive derimod magre, deres Muskler slappes, de blive grætne, blege, og Fordøielsen lider. Her formaar alene Lægens Raad i Forbindelse med den efter Omstændighederne anordnede Diæt at hjælpe. Hverken Husraad eller gode Venners og Bekjendtes Raad bør anvendes eller høres efter; dersom de hjælpe, er det et Tilfælde; i Almindelighed ville de kun skade.

Diarrhoe hos det afvænte Barn kommer ikke altid strax men ofte flere Uger efter Afvænningen. Moderen bør her søge Lægens Hjælp. Som nærende Drik kan i dette Tilfælde anbefales den før omtalte Kjødthe, som kan nydes alene

eller tilsat med en lige Del Melk. En Tilsætning af arabisk Gummi til Melken, en lille Theske til en Kop er ofte af stor Nytte. Her er dog i Særdeleshed den Liebigske Suppe nyttig.

Niende Kapitel.

Om Vaccinationen eller Kokoppeindpodning som Beskyttelsesmiddel mod Børnekopper.

> Her er Tro bedre end Tvivl, Angst bedre end Ligegyldighed, og Raabet efter Hjælp bedre end at trøste sig med et uvist Haab. Gruner

Vaccinationen som Beskyttelsesmiddel imod Kopperne er et vigtigt Anliggende for Forældrene ved Barnets første Opfostring. Kopperne høre, trods alle Lægekunstens Fremskridt, til en af de farligste Sygdomme; de skaaner ingen Alder; Oldinge og Børn, Ynglinge og Mænd, Mødre og unge Piger anfaldes. Rædsel og Angest er dens Forbud, Smerter dens Ledsagere, og hvor Livet skaanes, efterlader de altfor ofte et vansiret

Ansigt, ikke sjelden Blindhed, Øiensygdomme og andre sørgelige Følger, kun sjelden overstaaes de uden at efterlade Spor.

Kopperne optræde i Almindelighed epidemisk, d. e. de angribe et større Antal Mennesker paa samme Sted og Tid, undertiden vise de sig sporadisk, d. e. hos Enkelte, og forsvinde atter uden at forplante sig ved Smitte. Dette indtræffer imidlertid kun undtagelsesvis. Sygdommen er nemlig meget smitsom: den kan smitte ved umiddelbar Berørelse med den Syge eller med de Ting, denne har havt om sig. Ogsaa Luften om den Syge er smitsom, dog i Reglen kun under Epidemier.

Man var i gamle Dage paa forskjellige Maader betænkt paa at standse denne frygtelige Sygdom, men forgjæves, alle Midler sloge feil, og en utallig Mængde Mennesker faldt hvert Aar i alle Lande som Offre for Kopperne (man regner, at i Europa $^1/_2$ Million døde om Aaret). Den saakaldte Inokulation ɔ: Indpodning af Koppematerie for at fremkalde en mild Koppesygdom, formaaede ikke at vinde Tiltro som

Beskyttelsesmiddel, fordi derved ikke sjelden alvorlig og dræbende Sygdom paafulgte.

Da lykkedes det i Slutningen af forrige Aarhundrede den engelske Læge Jenner at bryde denne frygtelige Landeplages Herredømme ved Opfindelse af Vaccinationen som Beskyttelsesmiddel. Han gjorde nemlig den vigtige Opdagelse, at Kokopperne, en Sygdom paa Yveret hos Melkekjør, naar de overføres ved Indpodning paa Mennesker, gjøre disse uimodtagelige for Koppesmitte. Denne Indpodning af Kokopper kaldte han Vaccination. Hans Opdagelse vandt snart Tiltro og udbredtes i de fleste Lande; i mange blev Vaccinationen (saaledes i Norge) befalet ved Lov. Siden Jenners Tid har man stadig overført Kokopperne fra Børn til Børn og de have, nagtet de have gaaet gjennem saa mange Led, endnu bevaret sin Kraft og Evne til Beskyttelse. Sagen var for vigtig til ikke at sætte Læger fra alle cultiverede Lande i Bevægelse; overalt prøvede man den Jennerske Opdagelse. At der reiste sig mange og store Indsigelser ligger i Sagens Natur. Kun en lang og i mange Lande prøvet

Erfaring kunde blive afgjørende. Efterat man nu i mere end et halvt Aarhundrede har prøvet Vaccinationens Velgjerning som Beskyttelsesmiddel mod Børnekopper, er man kommen til følgende Resultat:

Mange blive vistnok, uagtet de ere vaccinerede, angrebne af Børnekopper; men det har vist sig, at denne Sort Kopper har en mildere Charakter end de ægte Børnekopper og er langt mindre farlig for Sundheden og Livet. Vaccinationen er et Beskyttelsesmiddel imod Menneskekopper, men den formaar ikke at beskytte Enhver, der er vaccineret, for den hele Levetid. Vaccinationen maa gjentages efter et vist Tidsrum (Revaccinationen) og beskytter da igjen for en længere Aarrække.

Et stort Parti saavel af Læger som Andre have desuagtet gjentagende erklæret Krig mod Vaccinationen. Men jeg vil alvorlig fraraade unge Mødre at lytte til disse Anklager imod den mest velgjørende Opdagelse, som Lægekunsten nogensinde har skjænket den lidende Menneskehed. Kopperne kunne ved en betimelig Anvendelse af Vac-

cinationen dels fuldstændig forebygges, dels i ethvert Fald formildes; man kan, man maa træde denne Sundhedens og Livets Fiende imøde udrustet med Vaccinationens og Revaccinationens velgjørende Virkninger for med Ro at kunne imødegaa Fremtiden.

Disse Grundsætninger maa her være de ledende. Den Moder, der laaner Øre til uforstandige Raad og ikke lader sit Barn vaccinere, forsømmer en vigtig Moderpligt. Dersom Barnet angribes af Kopperne og dør, ligger Grunden for en stor Del i denne Letsindighed, og Selvbebreidelser og Samvittighedsnag maa i lang Tid blive en saadan Moders Lod. Naar Barnet beholder Livet og overstaar Koppesygdommen, vil det altfor ofte beholde uudslettelige Mærker efter denne Sygdom. Naar det derimod angribes af Kopperne efterat være ordentligt vaccineret, er der ingen Fare for at det skal dø af Sygdommen. Der har været anført imod Vaccinationen, at siden dens Indførelse ere flere Børnesygdomme saasom Skarlagensfeber og Meslinger blevne mere farlige og have bortrevet flere Ofre end forhen. Denne

Paastand er ugrundet; thi det er med Bestemthed godtgjort, at de nævnte Børnesygdomme, Skarlagensfeber og Meslinger, der saa ofte optræde epidemisk, ikke paa langt nær rase saa morderisk som forhen. Det er fremdeles ikke bevist, at vaccinerede Børn blive mere modtagelige for andre Sygdomme som Kjertler, Tæring og Nervefeber. Kun maa der passes paa, at Materien altid tages fra sunde Børn.

Sundhed er en Himlens Gave, som ogsaa hos Barnet ved hensigtsmæssig Diæt og Levemaade og ved en betimelig forebyggende Forsigtighed, hver Dag paa ny maa erhverves. Naar dette Synspunkt fastholdes, saa vil ikke Mødre lade et mange tusinde Gange prøvet Middel blive uanvendt, der formaar at beskytte Barnet mod en af Livets, Sundhedens og Skjønhedens farligste Fiender.

Det maa overlades til Lægen at bestemme den mest passende Tid for Vaccinationen og vælge det Barn, fra hvilket Vaccinen bør tages. Den mest passende Tid for Koppernes Indpodning er i Almindelighed i Barnets 4de til 6te

Maaned; kun i Tilfælde af Koppeepidemi er det raadeligt at vaccinere tidligere.

Efter Vaccinationen viser sig hos Barnet følgende Tegn: Allerede den 3die Dag efter bemærker man paa de indpodede Steder, (gjerne 3 paa hver Arm) en lille rød Knude, af hvilken paa den 4 eller 5te Dag opstaar en Koppe. Denne voxer hurtig og er i Begyndelsen omgiven af en smal, senere af en bred rød Ring, indtil den paa den 7de eller 8de Dag naar sin største Høide og er fyldt med en vandklar Vædske. Senere bliver Vædsken gul og uigjennemsigtig.

Barnet er gjerne roligt til den 7de eller 8de Dag; man mærker ingen Forandring i dets Sundhedstilstand. Men imod den 10de Dag kommer Smerter paa Koppestederne, de blive da ofte grætne og urolige, faa en let Feber, men som snart aftager og forsvinder om 3 à 4 Dage. Fra den 12te Dag begynder Kopperne at tørre ind; der danner sig Skorper, som falde af efter 3 à 4 Dages Forløb.

Hermed er den ubetydelige, kunstig fremkaldte men i sine Følger betydningsfulde Sygdom over-

staaet, og hvis den har artet sig paa den angivne Maade, er Barnet i det mindste for en Tid af 10 til 12 Aar næsten altid sikret for Smitte af Børnekopperne. Enkelte Børn maa vaccineres gjentagne Gange, hvis Indpodningen den første Gang ikke slog an.

Tiende Kapitel.

Om Barnets Diæt og legemlige Pleie efter Tandperioden.

Med Tændernes Frembrud begynder Barnet efterhaanden at tygge, tale og gaa. Det bliver fra nu af mere og mere et selvstændigt Væsen. Denne Livsperiode, som vi nu skal gaa over til, kan regnes fra Begyndelsen af det 2det Aar indtil 6te til 7de Aar.

Ved det første Frembrud af Tænderne og under disses senere Udvikling bemærkes en paafaldende Tiltagen i Barnets Væxt. Man mærker en Forandring i Hovedets Form, den fremtrædende

Pande taber sin stærke Hvælving; Ansigtet bliver noget længere, idet det forstørres ved de under Næsen frembrydende Tænder, Munden faar en anden Form, og Diets Udtryk og Minespillet bliver mere talende, man mærker Hjernens voxende Indflydelse. Medens Hovedet paa denne Maade udvikles, forbliver heller ikke det øvrige Legeme tilbage; Barnets Benbygning tiltager i Kraft og Fasthed, Arme og Ben blive rettere, og Rygraden faar en fastere Holdning. Musklerne deltage i den almindelige Væxt; Barnet, som hidtil kun kunde patte og svælge, begynder nu efterhaanden at tygge, i Stedet for de mere mekaniske og udtryksløse Skrig høres nu Forsøg paa at frembringe modulerede Toner; det begynder at lalle, senere at stamme og endelig at tale. Musklerne begynde efterhaanden at adlyde den voxne Villie, Barnet griber nu med Sikkerhed efter de Gjenstande, der vækker dets Opmærksomhed, medens det forhen kun famlede usikkert efter dem. Sandsernes Virksomhed bliver mere fremtrædende, og hvad der er det mest interessante, Barnet begynder allerede at blive sig sine Kræfter bevist og begynder

at fatte en vis Interesse for Udenverdenen: det skjelner Personer og Ting og giver sit Velbefindende eller Mishag tilkjende ved Smil, Latter eller Graad. Denne Fremadskriden i Barnets Udvikling udkræver en ny Række af Forholdsregler.

Barnets legemlige Pleie udfordrer i det første Aar efter Tændernes Frembrud ikke mindre Omhu end i de første Maaneder af dets Liv; tvertimod turde den nu være forbunden med end flere Vanskeligheder, da Barnets tiltagende Selvstændighed uophørlig gjør sig gjældende. Fra 2det Leveaar ere lette Kjød- og Fiskespiser tilladelige og en blandet Næring af Kjød og Kjødsuppe, Fisk, lette Plantestoffe som Grød, Nudler, Sago, Ris, Gulerødder og Brød er hensigtsmæssig, alt i let fordøielig og helst vællingagtig Form. Der behøves ikke stor Afvexling, da Erfaring lærer, at Børn i denne Alder netop foretrækker at spise det samme og det samme. Det er i ethvert Tilfælde nødvendigt, at det voxende Barn lidt efter lidt vænnes til denne Kost, medens det vedbliver med Melk. Børn i det 2det Leveaar maa strengt

forbydes at spise Bælgfrugter, Potetes, alle Slags Kager, grovt Brød, formeget Kjød. Alle Retter maa være simpelt tillavede. Salt, speget røget og sur Mad maa undgaaes. Barnets Begjærlighed vækkes ved Synet af Forældrenes Mad; det forlanger at smage den, og vrager sin egen Mad, og før de ved et Ord af det, har Barnet til sin egen Skade skaffet sig Plads ved deres Bord. Paa denne Maade blive mange Børn diætetisk bortskjæmte og overfodrede. Det maa nøie paasees, at ikke alene Madens Beskaffenhed men ogsaa dens Mængde passer til Barnets Alder. I Begyndelsen eller Midten af det andet Leveaar er 5 à 6 Lod d. e. en lille Suppetallerken nok til hvert Maaltid. Naar Moderen senere mærker, at denne Portion ikke er tilstrækkelig for Barnet, vil hun let forstaa at forøge den efterhaanden som Barnets tiltagende Vært fordrer mere Næring. Barnet vil paa denne Maade udvikle sig sundere og kraftigere, end naar det strax faar Lov til at spise, saa meget som Maven kan rumme. Bliver Maven overlæsset, indtræder der Uordener i Fordøielsen, og

hvor ikke anden Sygdom paafølger, forlanger den til Overlæsselse forvænnede Mave hele Livet igjennem et Overmaal af Spise og Drikke, der maa være fordærveligt saavel i physisk som moralsk Henseende.

Efterat Tændernes Frembrud er fuldendt, altsaa mod Enden af det 2det Aar, tiltager Fordøielsesevnen paany, samtlige for Fordøielsen bestemte Organer udvikle sig nemlig kraftigere. Underkjæven bliver stærkere, Tyggemusklerne blive større, Mundhulen rummeligere, Kinderne udvides, Læberne bliver tykkere, Spiserøret videre, de mere udviklede Spytkjertler afsondre en større Mængde Spyt. Maven antager mere og mere Formen af en Sæk og faar fastere Vægge; Tarmkanalen strækkes og udvider sig; med et Ord: samtlige Fordøielsesorganer sætte sig i Ligevægt med det hurtigt voxende Legeme. Men samtidig med de øvrige Sandser har ogsaa Smagen udviklet sig, og dette hindrer Barnet i at finde Behag i den ensformige Kost, som det før lod sig nøie med. Ved Valget af Spiserne maa Barnets Instinkt tages i Betragtning. Saaledes have

Børn næsten uden Undtagelse en stor Forkjærlighed for alt sødt, hvortil de fra den søde Modermelk ere vante. Det er derfor urigtigt ganske at nægte dem Nydelsen af Sukker; thi det fordærver ikke Tænderne, naar det nydes til Maade og er et godt Næringsmiddel, som navnlig bidrager til Fedtdannelse. Fedtet er ubetinget nødvendigt til Dannelsen af Legemets Væv og til Frembringelse af Varme. Men hermed skal ikke være sagt, at man skal give Børn Sukker i større Portioner; overdreven Nydelse fremkalder nemlig Syre i Maven med alle dens skadelige Følger, og at spise rent Sukker fordærver Smagsnerverne og lægger derved Grunden til diætetisk Forvænnelse. Skadeligst er Sukkertøi, hvor Sukkeret er tilberedt med Mandler og ætheriske Olier, ophidsende Krydderier eller med fede, ufordøielige Substantser. Derimod kan en lille Sukkerportion som Tilsætning til Næringsmidlerne anbefales, og dette er tilligemed lidt Salt ogsaa det Krydderi, der behager Barnet mest. Mange Børn have Modbydelighed for Grønsager af Blade og Rødder. Dersom dette er Tilfældet, bør man

ikke tvinge dem til Nydelsen deraf. Potetes bør kun spises, naar de ere melne, ikke daglig, i ingen Mængde og helst kun i Form af Suppe eller udrevne til Grød. Grønsager maa nydes med Salt, Fedt eller Smør; thi begge disse lette Fordøielsen og forøge Grønsagernes Næringsværdi. Man maa betragte det som en Feil at nægte Børn Smør, men Smøret maa ikke være gammelt. Smør er et vigtigt Næringsmiddel og bidrager især til en lettere Fordøielse af saadanne Næringsmidler, der indeholde meget Æggehvidestof og Melstof. En let Æggespise med Sukker og Salt er tilladelig ligesom kogt Frugt i ringe Mængde. Fisk maa befries omhyggeligt fra alle Ben. Spiser maa nydes passende varme (omtrent som melke- eller blodvarme); thi for kolde ere de vanskelige at fordøie, og for hede skade de Tænderne og ophidse Maven. — Paa denne Maade vil man naa dertil, at Barnet fra det 4de Aar kan tage Del i de Voxnes Maaltider, forudsat at disse kun bestaa af sunde, let fordøielige Retter.

Til nærmere Oplysning af det Ovenanførte

gives i det Følgende et kort Spiseregulativ for Dagen.

Fra det tredie Aars Begyndelse gives Barnet om Morgenen en eller flere Kopper Melk med noget tørt Hvedebrød eller Tvebakker. At blande Kaffe, Cacao eller The i Frokostmelken er undertiden skadeligt og i Regelen overflødigt. Egenødkaffe er nyttig for magre, til Kjertelsyge tilbøielige Børn, men skadelig for fede. Dersom Barnet føler Hunger før Middagen, kan man to Timer forud give det noget Melkebrød eller en Kavringsuppe; paa den Tid, hvor man har moden Frugt, kan ogsaa en middelmaadig Nydelse deraf tillades Børn i Forbindelse med Hvedebrød, dog maa Frugten være moden og god. Ved Middagsmaaltidet bør en Kjødsuppe med Ris, Byggryn, Sago, Semonillegryn, Nudler være Hovedretten, som Eftermad kan tjene let fordøieligt Kjød, kogt eller stegt, eller Fisk med en liden Portion Grønsager. Eftermiddagsmaden kan bestaa af Smørbrød eller Hvedebrød med moden Frugt eller Compot, der er en Yndlingsspise for alle Børn. Aftensmaden bør bestaa af Melk og Brød,

Vælling eller Grød, men der bør ikke nydes meget; thi Børn sove bedst, naar deres Mave ikke er overlæsset. Hvad Drikke foruden Melk angaar, saa er det raadeligst kun at give Børn i denne Alder Vand. Dette drikke de gjerne; til andre Drikke maa de først blive vante. Øl anbefales i vore Dage af mange Læger, men da det indeholder en ikke ringe Mængde hidsende og nærende Stoffe, er det bedst ikke at nyde det som almindelig Drik, men kun ved Middagsmaaltiderne. Hvad Nydelsen af friskt Vand til Maaltiderne angaar, kan dette vel tillades, da Børn tørste meget mere end voxne Personer, men Overdrivelse er skadelig. Man vænne Barnet heller til at drikke noget før og en halv Time efter Middagen. At drikke meget er i Almindelighed ikke skadeligt, naar det instinktsmæssig forlanges af Barnet; men under det varme Maaltid er det skadeligt for Tænderne og foraarsager en for stærkt Afkjøling og Udvidelse af Maven. Børn maa aldeles ikke nyde ophidsende Drikke og Spiser. Mange Mødre og endnu mere unge Fædre tro at kunne styrke sine Børn ved at give dem Vin, men det er en Vild-

farelse, Erfaringen har godtgjort, at herved Betændelsessygdomme befordres. Paa samme Tid som alle Forældre maa advares for Misgreb i denne Retning, stilles ogsaa den Opfordring til dem at vaage over, at heller ikke Barnepigen gjør sig skyldig i lignende Feil. Letsindige Personer af denne Klasse betænke sig ofte ikke paa at give Barnet noget af det Brændevin, som de selv nyde i Smug, eller ogsaa Sovedraaber, for at Barnet til deres Bekvemmelighed skal sove saa roligt og saa længe som muligt. Spirituøse Drikke ere en Gift for Barnet, hvilket Navn de end have. At give Børn Smørbrød imellem de faste Maaltider, som ofte gjøres af svage Mødre, kan ikke godkjendes. Det tjener kun til at berøve Børnene Appetiten til Maaltiderne, overfylder Fordøielsesorganerne og lægger altfor ofte Grunden til Kjertelsygdom.

Hvad Renlighed angaar, er denne ikke alene nødvendig for Barnets Legeme og Tøi, men ogsaa for dets Seng, Stuen og alle Barnets Sager. Det maa erindres, at ogsaa Børn vænnes til at skylle Munden og vaske Hænderne efter hvert

Maaltid. At lære Barnet tidligt at gurgle Halsen med Vand kan ved mange Sygdomme f. Ex. ved Halsesyge være til stor Nytte.

I det andet og tredie Aar bør man ofte give Barnet et lunkent Bad og deri kraftigt vaske dets Hoved, Hals og Bryst med en blød Svamp. Naar Barnets Constitution tillader det, kunde ogsaa kolde Vaskninger af det hele Legeme foretages kort før Sengetid, men dette bør kun ske efter Raadførelse med Lægen. At der daglig bør ske Ombytte af Linned tiltrænger vel neppe at indskjærpes. En falsk Sparsomhed fra Moderens Side i denne Henseende har ofte de skadeligste Følger for Barnets Sundhed.

Barnets Hovedhaar maa ogsaa omtales med nogle Ord. Haaret ernæres af Huden ved dennes Blodkar, og dens Talgkjertler give Haaret sin Glands og Blødhed. Et blødt, glindsende Haar er et godt Tegn paa Sundhed, medens tørt og sprødt Haar hentyder paa Sygdom især i Huden. Med Haarets Kjæmning og Børstning er derfor dets Pleie ikke endt. Man maa ofte vaske Haarbunden med lunkent Sæbevand for at

fjerne det tørre Flas. Friske Æggeblommer er et meget godt Middel for Hovedhaaret, det indgnides ugentlig 1 à 2 Gange i Hovedhuden, derpaa vaskes saavel Huden som Haaret med lunkent Vand, indtil intet Skum mere viser sig, hvorpaa Haaret omhyggelig tørres, kjæmmes og for denne Nat bedækkes med en tynd lille Hue. Dette er nyttigere end den altfor hyppige Brug af fede Olier og Pomader. Haarbundens Renselse bør helst foregaa om Aftenen for at forebygge Forkjølelse. Med vaadt Haar maa Børn ikke brindes i fri Luft; derved betændes let Slimhinderne i Oinene, Ørene, Halsen og Struben. Denne Vaskning af Haarbunden er ogsaa gavnlig for bevare den for Udslet paa Hovedet. Af denne Grund maa det ogsaa anbefales at klippe Børnenes Haar kort, hvilket saavel gjør Haarbunden tilgjængelig for den frie Luft og letter Renholdelsen, som og fremmer Haarets Bært. Man vælger dertil en Dag, hvor Luften er rolig og ikke for skarp, og sørger for, at Hovedet ikke strax efter Klipningen udsættes for Veir og Vind; Haaret bør dog ikke klippes altfor kort,

da derved foraarsages Snue, Hoste, Dienbetændelse, Gigt i Hovedet m. m.

Med Hensyn til Klædedragten bør Moderen paase, at Legemet beskyttes men ikke indsnørres; derfor maa Snøreliv, snevre Benklæder og trangt Skotøi forbydes. Enhver Klædnings Hovedhensigt er at beskytte mod Kulde og Hede; dette maa aldrig tilsidesættes af Hensyn til Moden. Den nye Skik at udsætte enkelte Dele af Barnets Legeme som Ben, Hals, Arme og Hoved for Luftens Indflydelse kan vel om Sommeren have sine gode Sider, men man maa ogsaa her vogte sig for Misbrug i raat og koldt Veir.

Det maa meget billiges, at Børnene i vore Dage ikke længere gaa med Pelsværkhuer. En middelsvarm Hovedbedækning maa anbefales for Børn i de første Leveaar under Opholdet i fri Luft, men for tunge og for varme Huer foraarsage Blodstigning til Hovedet og Hovedsved, og dette kan bevirke Førkjølelsessygdomme; Udslet i Hovedet var før i Tiden hyppigere end nu, formentlig af den samme Aarsag.

Aandedrætsorganerne og Brystkassen holder

Skridt med det hele barnlige Legemets raske Væxt. Aandedrættet bliver dybere, men derved ogsaa Trangen til frisk Luft større; derved bliver atter Blodet, som skal ernære alle Legemets Organer, rigere, og Varmeudviklingen tiltager. Den almindelige Ernæring foregaar ligeledes kraftigere, og Legemet tiltager i Tykkelse og Afrunding ved den tiltagende Fedtdannelse. Derved bliver Huden fastere men uddunster ogsaa mere. I denne Tid udkræver Klædedragten en forøget Opmærksomhed. I de første Aar er Lærred, Bomuldstøi og Flanel de mest passende Bedækkelsesstoffe. Strengt taget kan man ogsaa for ældre Børn bruge de samme Stoffe, dog tager man hos disse noget mindre Hensyn til Aarstiden og Barnets Constitution. Hovedfordringerne til Barnets Klædning er dens størst mulige Bekvemhed og passende Varme. Man har i de senere Tider gjort flere Fremskridt i denne Henseende, men Lægen vil først blive rigtig tilfreds, naar ingen Belter, Naale eller Snøreindretninger længere forefindes.

Det er af Vigtighed, at Moderen har sin Opmærksomhed rettet paa Følgerne af en daar-

lig Fodbedækning. Feilen bestaar imidlertid gjerne i for stor Trangheb, de ere sjelden for store, uagtet ogsaa dette kan være skadeligt. Frost i Tæerne og mange andre Onder er noget, som Mødrene ofte ere Skyld i, da Børnene for enhver Pris skulde have smaa Fødder. Naar man ser en blottet Barnefod ved Siden af Skoen, er det ofte virkelig ubegribeligt, at Foden kan faa Plads i en saadan. Fodbeklædningen kan ogsaa være saa vid, at Tæerne idelig er udsatte for Gnisning. Jeg vil alvorlig advare alle Mødre, at de ikke af Forfængelighed skaffe sine Børn Smerter i Fødderne for hele Livet. Lader heller eders Børns Fødder blive noget bredere, men derhos dog skjønnere og mere brugbare. For den første Sko giver Dr .Stiebel i Frankfurt følgende Recept: „Tag et Ark Papir, sæt den Lilles Fod paa dette, saaledes at enhver Taa ligger bekvemt ved Siden af den anden; lad derpaa Skomageren med Blyanten trække et Rids rundt om Foden, og man har Formen for den lille Læst, om hvilken den lille Sko skal syes. Det Øvrige overlades til Mesteren. Omridset har vel et noget klodset

Udseende, men en forstandig Arbeider forstaar dog at give det Hele en smuk Form, naar han gjør Skoen noget længere end Maalet. En anden Regel er, at man ikke for sjelden lader Barnet faa nye Sko, thi Foden voxer, men ikke Skoen. Enhver Barnesko maa forfærdiges efter Barnets Fod." Det var ønskeligt, at denne praktiske Skorecept maatte finde almindelig Udbredning!

Nydelsen af frisk Luft er en sund Livsfornødenhed for det tilvoxende Barn. Opholdsstedet under Guds frie Himmel har foruden den almindelige sanitære Indflydelse ogsaa det Gode, at Synskredsen udvides, Øiet styrkes og hærdes, og bliver saaledes et Middel mod Kortsynthed, som i vore Dage tiltager mere og mere. Allerede efter faa Dage tiltager Barneøiets Evne til at iagttage fjerne Gjenstande paa en forbausende Maade, og med Glæde opdager man, at Barnet ved en forøget Iagttagelse igjennem Øiet ogsaa bliver livligere i aandelig Henseende og faar mere Anledning til at gjøre sig forstaaelig ved Pludren, Jublen og Latter, med et Ord: ved en naturlig Vækkelse af Hjernens Liv igjennem Syns-

organerne uddanner det sig i aandelig Henseende. Barnet er imidlertid mere afhængigt af Luftens baade onde og gode Indflydelse end Voxne. Næst efter Næringsmidlerne er det netop Luften, der hos Barnet saa let bevirker Sygdomme. Barnet viser i sit Befindende ligesom et Barometer Forandringerne i Veiret. I de første Leveaar maa man derfor især om Foraaret, Høsten og Vinteren iagttage Luften, førend man bringer Barnet ud. Betændelser i Aandedrætsorganernes Slimhinder optræde let ved Nord- og Nordostvind, skarp Luft, høi Barometerstand, ved pludselig intrædende Tørveir og ved stor Elektricitet i Atmosphæren. Paa den anden Side kan intet være nyttigere for Barnets Sundhed og Trivsel end dets Ophold i fri Luft. Navnlig formaar Landluften i kort Tid at give Barnet et blomstrende Udseende og at styrke dets Helbred. Vi maa derfor anbefale de af vore unge Læserinder, der bo i Byerne, om Sommeren at tage Ophold paa Landet, for at give sine Børn denne Styrkning, der ikke kan erstattes ved noget Andet.

Man bør vogte sig for, at Børn i de første

Leveaar faa Øie paa saadant, som kunde indjage dem Skræk. Man bør fremdeles undgaa for langt Ophold i Stuen og om muligt hver Dag bringe Barnet ud i den frie Natur. Naar dette sker, vil ligesom Synet ogsaa de øvrige Sandser, nærmest Hørelsen, vækkes til en friere Virksomhed. Barnet begynder nemlig at skjelne imellem den forskjellige Lyd fra omgivende Gjenstande; naar det hører Slaget af et Uhr eller en Klokkes Klang eller Tonerne af et Instrument, lytter det opmærksomt og forlanger at bringes hen til det Sted, fra hvilket Tonerne komme; stærke Skrald eller Allarm slaar imidlertid for stærkt an mod Øret og frembringer Skræk og Frygt med Graad og Skrig, medens bløde velklingende Toner paa en behagelig Maade gjenlyde i Barnets Øre og virke velgjørende paa Hjernens Udvikling. Man bør derfor ogsaa ved Barnets Pleie heller ikke i denne Henseende forsømme det Sunde og Nyttige. Man maa vogte sig for at rive Barnet ud af Søvnen ved at ruske det eller ved lydeligt Raab eller Støi; man har Exempler nok paa sørgelige Følger af denne Fremgangsmaade, saasom Kram-

per. En Fader, om hvem der fortælles, at han pleiede at vække sine Børn ved sagte Musik, drev vel Sagen for vidt, men man maa dog i ethvert Tilfælde søge at undgaa en brat Overgang fra Søvnen til den vaagne Tilstand.

Hos det tilvoxende Barn udvikler Følesandsen sig meget hurtigt, Barnet beføler Alt, hvad det ser; den er dets Prøvesten for alle Ting, som det lærer at kjende. Men derfor bør man ogsaa vaage over, at Børn ikke lege med saadanne Gjenstande, som kunne blive farlige for dem, eller som de kunne putte i Munden og svælge, eller hvormed de kunne saare sig; det er især Stene, Glas, Knappenaale, Pengestykker, Knive og Saxe. Ligeledes maa Børn hindres fra at komme i Berøring med iskolde og hede Gjenstande.

Udviklingen af Barnets Ben- og Muskelsystem er af stor Vigtighed. Derpaa beror den indtrædende Ligevægt imellem Bøiemusklernes og Strækkemusklernes Virksomhed, og derved frembringes først og fremst Legemets oprette Holdning, dets Staaen og senere Gaaen. Benmassens Ud-

vikling bestaar i en gradvis Omdannelse af den bløde Bruskſubstants til haard Benſubstants. Udviklingen af de til Benſubstantſen befæstede Muskler foregaar paa ſamme Tid, og ved at Barnet ligeſom bliver ſig denne fremadſkridende Udvikling bevidſt, begynder det at ſtaa. Dette ſker i Begyndelſen kun for kort Tid, ſaalænge til det lærer at beholde Ligevægten. Det vil derfor let falde omkuld, hvad dog i Regelen kun er en hurtig Nedſidden. Saaſnart Barnet har lært at ſtaa, drives det ved Bevægelſesdriften til at flytte Benene, medens det holder ſig faſt med Hænderne; paa denne Maade forbereder det ſig til at gaa, i Begyndelſen naturligvis under mislykkede Forſøg. Ved Barnets Oplærelſe i at ſtaa, gaa og løbe er det nødvendigt, at Moderen har ſin Opmærkſomhed paa Barnets Fødder ved Af- og Paaklædningen og nøie iagttager, om disſe ere blevne røde ved Skotøiets Tryk, hvilket kan give Aarſag til Ligtorn, ſamt om Tæerne og Neglerne voxe lige. Uafbrudt Opmærkſomhed paa denne Gjenſtand bevarer Barnet for ſlemme Onder i Foden for hele dets følgende Liv.

Hermed staar da i nær Forbindelse Opsynet med Barnets Strømper og Skotøi, hvilket sidste ofte forarbeides paa en uforsvarlig Maade. Medens Føddernes og Benenes Muskler udvikle sig og foranledige hyppige Bevægelser, sker det samme med Arme og Hænder. Disse komme nu i bestandig Virksomhed, Barnet griber efter alt og beføler alt. Man giver derfor Barnet dets første Legetøi, som man efterhaanden ombytter med andre hensigtsmæssige Gjenstande til Beskjæftigelse for Arme og Hænder.

I det Tidsrum, i hvilket Barnet lærer at løbe og gaa, er Forkjølelse meget skadelig og foraarsager mange slemme Sygdomme. Ved den forøgede Bevægelse opstaar nemlig et raskere Blodomløb og en forøget Virksomhed i Huden, men som let standses især ved Træk. Mødre bør erindre dette og belære Barnepigerne om Vigtigheden heraf samt især tilholde disse at rette sine Skridt efter Børnenes og ikke omvendt. En for tynd Bedækning af Legeme, Hoved og Fødder er derfor ligesaa skadelig som en for varm. Det maa strengt forbydes at lade Børnene sove i sine

Klæder, da paaklædte Børn svede stærkt under Søvnen og lettelig forkjøles, naar de udsættes for Luften i de af Sved gjennemvædede Klæder. Værelser eller Rum med Gjennemtræk foranledige ofte Sygdomme hos Barnet, hvorfor man nøiagtig bør undersøge Boligernes Beskaffenhed i denne Henseende.

I denne Periode, hvor Barnet lærer at staa, gaa og løbe, maa Moderen have en streng Opmærksomhed paa Barnets Holdning, da i denne Udviklingsperiode saa let opstaar Sygdomme i Benſystemet, Brusken, Ledebaandene og Musklerne. Ogsaa Skjelen opstaar i denne Tid. Kun ved en streng Jagttagelse af Barnets Holdning og en flittig Undersøgelse af dets nøgne Legeme kan man erholde et nøiagtig Kjendskab til det snigende Onde og derved sættes i Stand til at bidrage til dets Fjernelse.

Opvoxende Børn bør i Tide lære at gjøre den rette Brug af sine Muskler. Dog maa de ikke befatte sig med Gymnastik før i det 7de Aar, da Ledebaandene og Musklerne indtil den Tid endnu ere for svage og elastiske. Børnene have i de før-

ste Leveaar Øvelse nok i sine muntre Lege og i sine livlige Legemsbevægelser, hvortil man daglig maa give dem Anledning i den friske Luft.

Barnet tilbringer en stor Del af sit Liv i Barnestuen og vel den største Del deraf, hvis det sover i samme Rum. Nogle Bemærkninger om dens hensigtsmæssige Indretning ere derfor nødvendige.

Dersom man har Valget, bør den ikke ligge i første Etage, fordi Gulvet da næsten altid er koldt. Den maa være rummelig, høi, ikke fugtig, og den friske Luft maa have fri Adgang, men Nordenvinden holdes ude; den maa endvidere være lys, men heller ikke forsynet med formange Døre og Vinduer, forat ikke Børnene skulle udsættes for Gjennemtræk. Dersom det lader sig gjøre, bør Moderen paase, at alle skarpe Kanter og Hjørner saa vidt muligt gjøres uskadelige; derfor bør Ovnen omgives med et Rækværk; derved fjernes ogsaa Faren for Forbrænding, der desværre er altfor hyppig om Vinteren. Fremdeles maa Barnestuen ikke benyttes til Vadskestue og Tørrerum; alslags Fugtighed er nemlig skade-

lig. Den maa ikke ligge i Nærheden af Privetet, og især er dette nødvendigt, hvis Barnestuen ligger i første Etage, da Kloaker i saa stor Nærhed af Barnet skade dets Sundhed overordentlig. Tobaksrøgning maa forbydes i Barnestuen, ligesom overhovedet hverken Røg eller Støv maa forurense Luften i Værelset.

Det er ønskeligt, at Børn ikke sove i den samme Stue, i hvilke de tilbringe den største Del af Dagen; thi da de maa sove saa længe, bliver Værelset fyldt med skadelige Dunster, og det er ikke raadeligt at udlufte Værelset tidligt om Morgenen, hvilket om Vinteren desuden forbyder sig selv. Man maa heller ikke tro, at Værelsets Luft kan forbedres ved Røgning f. Ex. med Ener. Man maa fremdeles sørge for, at Barnekammeret er vel gulvlagt og Gulvet glat uden Fliser, for at ikke Barnet, naar det falder, skal være udsat for Saar. Man maa paase, at Natpotten aldrig bliver staaende efter at være benyttet, at Skiddentøiet strax bortfjernes, og at der overhovedet hersker den største Orden og Renlighed i Barnekammeret. At den til alle Aarstider daglig

udluftes flere Gange, og at Barnet under Udluftningen tages ud, og først bringes ind, naar Døre og Vinduer ere tillukkede, og den passende Varmegrad er opnaaet, er noget som siger sig selv.

Den passende Varmegrad for en Barnestue om Vinteren er 15 til høist 16°; det kommer kun an paa at paase, at ikke Barnepigen lader Varmen overstige denne behagelige Varmegrad. Hvad Barnestuens Møblement angaar, udfordrer vor Tids Elegants ogsaa heri en vis Nethed, og naar Nytten ikke tilsidesættes, kan en saadan ikke dadles men er tvertimod rosværdig, da Omgivelsernes Indflydelse paa Legemets og Aandens Uddannelse ikke maa anslaaes ringe.

Om et Møbel i Barnestuen kan endnu siges nogle Ord, da der hermed drives et stort Misbrug, det er den saakaldte Barnestol; den er overflødig for Familier, der har den fornødne Tjenerhjælp, og hos ubemidlede Folk kan den gjøre stor Skade. Manglerne ere følgende:

Er Stolen saaledes indrettet, at den tillige tjener som Natstol, saa lader man ofte Barnet sidde for længe i den, og dens Aabning er ofte

for rummelig, derved kommer Underlivet i en tvungen Stilling, som kan foranledige Fremfald af Endetarmen. Barnet bliver herved tillige bortskjæmmet med Hensyn til de naturlige Fornødenheder og vænnes vanskelig til Renlighed. Er Stolen blot indrettet til at sidde i, bliver den dog ofte misbrugt; man lader Børnene sidde i den, før deres Rygrad har den fornødne Styrke. Denne Stol maa i ethvert Tilfælde bruges med stor Forsigtighed og her maa ikke tages Hensyn til Barnepigens Bekvemmelighed eller Utaalmodighed.

Endnu staar tilbage at omtale Valget af Barnepiger. Denne Gjenstand er af Vigtighed for enhver Moder; thi den angaar jo i mange Henseender deres Barns Velfærd og Trivsel. Følgende Punkter maa her tages i Betragtning.

Ifølge Sagens Natur kan kun en Person, der selv har opnaaet den modnere Alder føre et tilstrækkeligt Opsyn med et Barn, der begynder at udvikle sig i legemlig og aandelig Henseende; hun maa fremdeles have god, sund Forstand, Kjærlighed til Børn, være fri for Lidenskaber og

være sanddru. Sundhed, Kraft, Behændighed, Maadehold og Lærvillighed, skarpe Sandser, Flid, Aarvaagenhed, Renlighed, Ordenssands og Ufortrødenhed ere fremdeles Egenskaber, hvoraf en god Barnepige bør være i Besiddelse.

En Person, der er imellem 25 og 40 Aar og selv har havt Børn eller før har været Barnepige, der ikke er sygelig, hvis Uddunstning og Aandedræt ere sunde, passer bedst til Barnepleierske. Naar de her nævnte Egenskaber ere forbundne med en god Vilje, da vil en saadan Kvinde visselig opfylde sine Pligter til en forstandig Moders Tilfredshed. Man bør imidlertid helst ikke beholde Ammen som Barnepige. Ligeledes bør ikke for gamle Barnepiger benyttes; uanseet at de ere blevne graa i Fordomme, kan deres Uddunstning være skadelig for Barnet, selv om de ellers ere friske og sunde; de kunne ikke føre det nødvendige Opsyn, fordi deres Sandser begynde at sløves (især Synet og Hørelsen), de lade Barnet faa sin Vilje og nære ikke sjelden dets Egensind. De nære desuden ofte en Mængde gammeldagse Anskuelser og rette sig efter sine

egne ofte sygelige Fornemmelser, begaa derfor mange Feil, som f. Ex. at ophede Værelset for stærkt om Vinteren og at bruge for hedt Badevand. Deres Kræfter staa endvidere ikke i noget Forhold til Barnets tiltagende Livlighed og Munterhed og deraf følger ofte et mangelfuldt Tilsyn.

Det er Moderens Pligt at behandle Barnepigen godt; allerede fordi denne har Moderens største Skat under Hænderne, kan hun gjøre Fordring paa dennes Velvilje. Men Moderens Godhed bør ikke gaa over til for stor Overbærenhed, da saadan ofte bliver misbrugt. Moderen kan forlange Orden, Renlighed og Punktlighed, og bør til Gjengjæld vise Venlighed, Velvilje og Anerkjendelse. Dersom denne Regel befulgtes overalt, vilde man ikke saa ofte høre Klager fra begge Sider; thi om det ogsaa er sandt, som Gølis siger, at en paalidelig Barnepige er en sjelden Lotterigevinst, saa maa man dog ikke heller stille altfor store Fordringer til en saadan Person.

Forfatteren kan ikke tilbageholde den Bemærkning, hvor ønskeligt det var, at dannede

Kvinder mere end hidtil vilde hellige sig til Barnets første physiske Opdragelse. Ethvert sundt, naturligt, følende Kvindehjerte tiltrænger Huslighed til sin sande Tilfredshed. Hvor mange ledige Personer af de dannede Klasser, der af forskjellige Aarsager er blevne ugifte, vilde ikke finde sin Lykke i et Barns physiske Opdragelse. En saadan Beskjæftigelse staar høit i moralsk Henseende og er ikke mindre fortjenstlig end Diakonissens besværlige Kald. Ved Siden af det besværlige Arbeide har det jo og sin poetiske Side. Kunsten har ikke blot fremstillet Moderens kjærlighedsfulde Glæde over Barnet paa Lærredet eller i Marmoret, men den ungdommelige Barnepleierskes muntre Lystighed, med hvilken hun leder sit Pleiebarns første Bevægelser har ogsaa givet Anledning til de mangfoldigste og skjønneste kunstneriske Fremstillinger, og Goethe skildrer paa en veltalende Maade denne Glæde ved Omgang med Børn. „Mit Hjerte er Børnene nærmere end alt andet paa Jorden. Naar jeg betragter dem og i de smaa Tingester opdager Spiren til alle Dyder, alle Kræfter, som de engang ville

have Brug for, naar jeg i Egensindigheden opdager Charakterens fremtidige Standhaftighed og Fasthed, og i Gjenstridigheden det vordende gode Lune og den Lethed, hvormed de skulle smutte igjennem alle Verdens Farer, alt saa ufordærvet og helstøbt, — maa jeg atter og atter gjentage de gyldne Ord af Menneskeslægtens Lærer: Dersom ikke I blive som en af disse —"

Til Slutning hidsættes et Brudstykke af Fanny Lewalds Reise i England: „Jeg har aldrig seet kraftigere og sundere Børn end i England. Den store Regelmæssighed og Simpelhed i deres Ernæring, men fremfor alt deres overordentlige Renligbed kan ikke noksom roses. Den ofte med Spot omtalte Mode at lade Børn kun bære hvide Klæder er af stor Betydning for Renligheden. Selv ubemidlede Mødre, der selv maa vaske sine Børns Klæder, gjør dette gjerne, da det vilde ansees for et Tegn paa Skjødesløshed at lade Barnet gaa i mørke, uldne Klæder, hvis hele Fortrin bestaar i, at Urenligheden ikke sees. Fremdeles er det meget godt for Børnene, at man i Byerne kun nyder Hvedebrød og kun lader de

Smaa nyde 3 Maaltider daglig. De faa Kl. 8 om Morgenen efter en Spadsertur sin Frokost, Middag Kl. 2 og Kl. 6 eller 7 The. Ved det tarvelige engelske Kjøkken anser man det ikke for nødvendigt at tillave særegne Spiser for Børnene; de faa som de Voxne fedt Kjød og kraftig Kost. De faa i Regelen Lov til at spise saa meget de lyster, men man paaser strengt, at de ikke nyde noget imellem Maaltiderne, og at de efter det sidste Maaltid endnu springe omkring et Par Timer, forat Fordøielsen skal være færdig før Søvnen."

Ellevte Kapitel.

Det syge Barn og dets Pleie.

„Hvor finder man en ædel Kvinde omstraalt af en renere Glorie, end hvor hun opfylder de første Pligter af sin guddommelige Bestemmelse mod sit Barn? Hjælpeløs ligger den Lille i hendes Arm; den stille Nat gjenlyder af den Nyfødtes Smertensskrig; de omgivende Personer ved intet Raad, selv Faderen gaar hurtig træt i sin Kjærlighed. Men Moderen holder ud, glemmer Søvnen, forsøger alle Midler, der kunne lindre Smerterne hos den lille Orm; for Moderen er denne lille Orm en Spire, der skal opvoxe til Glæde i Kjærlighedens Solskin; hun finder allerede Selvbevidsthed i denne uudviklede Skikkelse; hun hører allerede et Sprog i denne Veklage; hun hengiver med Glæde sit eget skjønne og rige Liv for et Pust, der kunde oplive den ulmende Gnist til et flammende Lys.“ Gutzkow.

Det er en bekjendt Erfaring, at der ikke i nogen Levealder findes saa mange dødelige Sygdomme som i Børnealderen. Den 4de Del af alle fødte Børn dø allerede i det første Leveaar*). Denne sørgelige Dødelighed har sin Grund, dels i Børnenes eiendommelige Tilbøielighed til Syg-

---

*) Dette gjælder Tydskland. Hos os er Forholdet meget heldigere, der dør i Norge kun 1/25 i første Leveaar.

domme og disses pludselige Opkomst og hurtige Forløb, dels i en paa Moderens manglende Indsigt grundet feilagtig Pleie, hvortil især hører usund Næring og Indaanding af fordærvet Luft. Denne store Dødelighed aftager imod Slutningen af det første Aar, men er dog altid betydelig, indtil Barnets femte Leveaar. Efter Bessers Beregninger over Dødeligheden i Preussen sees, at omtrent $\frac{1}{3}$ af samtlige fødte Børn dø, inden de have fyldt femte Aar (i Norge $\frac{1}{5}$—$\frac{1}{6}$).

Saavel Kjærligheden til Barnet som en almindelig Pligtfølelse mod Menneskeheden maa opfordre enhver Moder til at gjøre sit til at formindske denne Tilbøielighed til Sygdom hos Børnene og derved bidrage til Dødelighedens Aftagen. I det Følgende skal man forsøge at give unge Mødre en Veiledning i denne Henseende. Det er ikke Forfatterens Hensigt at give en Beskrivelse af alle de Sygdomme, af hvilke Barnet kan hjemsøges, — nei, han vil kun fremstille de almindelige Kjendetegn og Forløbere paa indtrædende Sygdomme hos Barnet; han vil undgaa enhver unyttig Opregning af de forskjellige Syg-

domme, hvilket kun vilde bidrage til at ophidse Moderens allerede stærke Indbildningskraft. Det er Lægens Pligt at udforske Sygdommens Natur og Sæde ved en nøiagtig Undersøgelse og derpaa behandle den i Overensstemmelse med Erfaringen. Omhyggelige Mødre kunne væsentlig bidrage til at lette denne Undersøgelse for Lægen, naar de i de sunde Dage øve sig i hver Dag at betragte og iagttage Barnets Legeme under Af- og Paaklædningen og ved Badningen. Sygelige Kjendetegn vilde da sjelden undgaa deres øvede Øie; og de ville strax af Barnets forandrede Væsen skjønne, at en Sygdom kan ventes. Fremdeles maa ingen Moder gjøre Indvendinger imod at afklæde det syge Barn, naar Lægen forlanger det. Naar Lægen seer Barnet i afklædt Tilstand, vil han snart opdage sygelige Bevægelser, der kunne findes i Brystets og Underlivets Muskler, eller de muligens indtraadte Forandringer i Hudens Farve, eller enkelte Legemsdeles især Lemmernes Afvigelse fra den almindelige Form, og være istand til at foretage de andre nødvendige Undersøgelser af Lungerne, Hjertet o. s. v. Kommer

hertil den nøiere Jagttagelse af Barnets Affføring m. m. bliver det muligt for Lægen nøiagtig at bestemme Sygdommens Natur. Vi maa advare Moderen for en Feil, der ofte begaaes, nemlig Kurfuskeri paa egen Haand, forinden Lægen hentes. Indskrænker det sig til Anvendelse af simple Ting, de saakaldte Husraad, er Sagen jo ikke saa farlig, men Anvendelse af Lægemidler, der kanske ikke engang ere kjøbte paa Apotheket men af omstreifende Handelsmænd, er altid forkastelig.

De Kjendetegn, der forkynde svær Sygdom, og som bør bevæge enhver Moder til hurtig at søge Lægens Raad, ere følgende: stærk Hede i Huden, kort, hurtigt Aandedræt, Hoste, vedholdende Skrigen, en Ansigtsmine, der forraader Smerter i Brystet eller Underlivet, fremdeles Forstoppelse eller vedholdende Diarrhoe, Brækninger, hyppig tilbagevendende Kvalme og endelig Kramper. Ligger flere Børn sammen i Værelset, er det, naar saadanne Tegn viser sig, forsigtigst at bringe de friske Børn i et andet Rum, dels for Roligheds, dels for den mulige Smittes Skyld. Ligeledes

maa en Forandring i Diets Tilstand og Udtryk, en urolig afbrudt Søvn, en usædvanlig Stilling under denne og en forandret Holdning af Legemet eller en usædvanlig Gang foranledige Moderen til at henvende sig til Lægen. Vi ville nu nærmere betragte disse almindelige Antydninger.

Naar et Barn faar Feber, det er: brændende Hede i Huden med eller uden Frysning indimellem, bliver Barnet snart blegt, snart rødt, forlanger det ofte at drikke, forøges Aandedrættets Hurtighed og bliver Hjertets og Pulsens Slag heftigere og jagende, forsmaar det sin almindeligelige Næring, bør enhver Moder strax søge Lægens Hjælp og, indtil han kommer, bringe Barnet tilsengs i en Stuetemperatur af 15° og til Drik kun give det kuldslaaet Vand og lunkent Sukkervand og til Spise kun tynd Suppe. Ledsages disse febrilske Tegn af røde Pletter paa Huden, eller klager det syge Barn over Smerter i Dinene eller Halsen, almindelig Lemsterhed, er i Almindelighed en eller anden Udsletsfeber, som for Ex. Mæslinger eller Skarlagensfeber i An=

marsch, og Lægens Hjælp kan ved en saadan Sygdom ikke undværes.

Den Maade, paa hvilken Barnet skriger, maa nøie iagttages, den øvede Moder forstaar snart, om det udtrykker Misfornøielse, Hunger, Uro eller Smerter. Smerteskriget kan kjendes ved sin Styrke, Hyppighed og Vedholdenhed og ved et eiendommeligt Udtryk i Barnets Ansigtstræk og Minespil. Det bør altid foranledige Moderen til at afklæde Barnet for at undersøge det; ofte vil hun da blive istand til at opdage Aarsagen og fjerne denne. Hvis dette ikke lykkes for hende, maa Lægen tilkaldes.

Et andet Tegn, som Moderen maa mærke sig, er en uafbrudt med Stakaandethed forbundet Stønnen, eller en galende, pibende, gjøende, hæs Hoste, især naar den begynder pludselig om Natten og ledsages af Feber. Dette er ofte Tegn paa Strubeforkjølelse eller paa Strubehoste, en Sygdom, som hvis den ikke hurtig bekjæmpes ved Lægens Hjælp, kan blive farlig for Livet. En Forsømmelse af et Par Timer gjør ofte al Hjælp umulig og kan foraarsage Barnets Død. Strube=

hosten viser sig hyppigst om Foraaret og Høsten, ved skarp Øst- og Nordostvind og gjerne efter forudgaaede Tegn paa almindelig Forkjølelse, i første Halvdel af Natten; Barnet vækkes op af Søvnen ved den omtalte hæse, galende, pibende eller gjøende Hoste. Derhos ytrer det en vis Angst, Huden er tør og hed, Aandedrættet er anstrængt og pibende, Stemmen er hæs, svag og tonløs. Her formaar alene Lægen at forordne de rette Midler; indtil hans Ankomst maa Moderen kun give Barnet noget varmt Sukkervand eller varm Melk, holde Værelset varmt og sætte kogende Vand paa Ovnen.

Hosten maa fremdeles vække Moderens Opmærksomhed, naar den er forbunden med hurtigt Aandedræt, naar Barnet under den begynder at græde og, naar Feber kommer til. Her er ofte en Betændelse af Lungerne tilstede. En Hoste, der vedvarer i længere Tid, maa ligeledes bevæge Moderen til at søge Lægen; thi det gjælder her om Organer (Luftrør og Lunger), der ere for vigtige for Livet til i længere Tid at kunne lide uden Skade for Sundheden.

Stærk Snue er ligeledes hos Smaabørn ingen ligegyldig Sag; endnu mindre hvis den er langvarig.

Mavesmerter kunne opstaa af mange Aarsager og ere meget hyppige hos Børn. Diætfeil bærer ofte Skylden, og hos meget unge Børn og Pattebørn foraarsages de meget ofte af Vinde, der hurtig opstaa og holdes tilbage i Tarmene. Dersom Ondet varer længere end et Par Timer, og dersom et simpelt Lavement af tynd Kamillethe og Olie eller Indgnidning af Maven med varm Olie og Tildækning med opvarmet Flanel intet hjælper, dersom tillige Forstoppelse er tilstede, Smerten er vedholdende, Underlivet hedt eller ømt at berøre — maa ikke Moderen tøve et Øieblik med at søge Lægens Hjælp. Der kan da være en Underlivsbetændelse paafærde.

Moderen maa fremdeles være omhyggelig, naar Barnet har Diarrhoe eller Forstoppelse. Aarsagen til disse Onder kan være forskjellig, begge ledsage andre Sygdomme. Dersom de ere af kort Varighed, have de intet at betyde; mod Forstoppelse kan bruges et Klyster af lunkent Vand

eller tynd Bygsuppe med Tilsætning af lidt Puddersukker; ved Diarrhoe gives Havresuppe eller Salep til Drikke. Disse Uordner i Fordøielsen faa derimod en størrre Betydning og udfordre Lægens Hjælp, naar de vedvare i flere Dage eller ere forbundne med Smerter eller med Feber eller endog med Afgang af Blod.

Iagttagelsen af Barnets Vandladning er fremdeles af stor Vigtighed. Der er før anført, at denne Affondring i det første Leveaar sker meget hyppigt, fra det 2det Aar er den sjeldnere, fordi ved Muskelsystemets Udvikling ogsaa Blærens Sluttemuskel bliver stærkere, saa at Urinen kan holdes i længere Tid. At væde Sengen om Natten er hos ældre Børn fra 3 til 6 Aar ikke sjeldent en Uvane, men det er ogsaa undertiden Følgen af et dybere liggende Onde, hvis Behandling er Lægens Sag.

Den saakalte Trøske, der bestaar af smaa hvide Pletter som Følge af en betændelsesagtig Irritation i Mundhulens Slimhinde, viser sig først paa Tungen, hvorfra den udbreder sig over den indre Side af Kinderne, til Ganen og Læ-

derne. De fremkomme især, naar man forsømmer at rense Barnets Mund, eller naar den Diegivendes Brystvorter ikke holdes rene, eller naar man lader Barnet bruge Taate eller giver dem for søde Drikke og Spiser. De foraarsage i Regelen Barnet Smerter i Munden, især ved Patningen, hvorfor ogsaa saadanne Børn skrige meget og patte mindre. Forøvrigt gaar gjerne denne Sygdom hos Pattebørn over uden videre Følger, dersom den ikke netop behandles paa en uforstandig Maade. Men den har en større Betydning, naar den angriber Børn, der ere mere end aarsgamle, og naar der tillige indtræder Diarrhoe, Afmagring, forøget Hunger eller Tørst, og Barnet viser sig uroligt. Da er Lægens Hjælp nødvendig.

Hudløshed i Endetarmsaabningen eller Kjønsdelene, der er hyppig hos Børn, især naar den tilbørlige Renlighed forsømmes, og man lader dem ligge længere Tid i det vaade Tøi, foraarsager saavel Smerte som Uro; Barnetøiet bør da flittig ombyttes og holdes varmt og blødt, Barnet oftere vaskes med en blød kun til dette Brug bestemt Svamp, samt de saare Steder bestrøes

(„dustes") med det saakaldte Hexemel (Lycopodium) eller med Potetesmel. Undertiden ere disse Saar Kjendetegn paa skjulte Sygdomme, der maa overlades til Lægens Behandling forat ikke langvarige Onder skal blive Følgen.

Udslæt paa Hovedet udkræver altid Lægens Behandling. Den barnlige Alder har en vis Tilbøielighed til saadanne Udslæt, som gjerne sætter sig paa Ansigtet, Hovedet og paa Bøiesiden af Ledene. Ligesaa har det barnlige Legeme især senere en vis Tiltrækningskraft for alskens Utøi. Dette opsøger især Hovedet og Huden til Opholdssted (Lusene). Desforuden viser sig mange Slags Udslæt, forbunden med Sopdannelse f. Ex. Skurv paa Hovedet.

Allerede hos smaa Børn forekommer i vore Dage oftere end før i Tiden den saakaldte Blodmangel (Blegsot). Da denne Lidelse hovedsagelig kan bekjæmpes ved Diæten, er det vigtigt itide at opdage dens Tilstedeværelse. Mødre gjøres i denne Henseende opmærksomme paa Blegheden i Ansigtet og den hele Hud samt i de med Huden sammenhængende Slimhinder, som Læberne og

Tandkjødet, Legemet magres af, Ansigtets Hud bliver slap og rynkes, dets Træk gammelagtige. Ofte ligger Aarsagen til denne Sygdom hos Forældrene, disse maa da lade sig behandle for at kunne avle sunde Børn.

Hvor der er vedholdende Opkastelse, maa man, hvis Barnet er tørst, indtil Lægens Ankomst kun give det lidet at drikke, hver Gang en Theske, da større Kvantiteter vilde forøge Opkastelsen.

Til de sygelige Tilstande, som kunne blive mere eller mindre farlige, henhøre Krampetilfælde, der optræde saa hyppigt hos Børn, paa Grund af Nervesystemets større Følsomhed. Disse ængstelige Tilfælde komme den første Gang som Tyven om Natten. Børnene ere kort forinden muntre og sunde, og pludselig overfaldes de af Krampe saavel i vaagen Tilstand som isøvne, hvilket sidste er det hyppigste. De begynde pludselig at fordreie Øinene, disse staa halvaabne, saa at kun det hvide i Øinene sees; der er Trækninger i Ansigtsmusklerne, snart stærkere, snart svagere, saa at Barnet ser ud, som om det smilte; snart farer det op, jamrer og stønner, trækker Benene op

under Underlivet, kaster Legemet især Hovedet bagover eller til Siden, skifter Farve, trækker sit Veir uregelmæssigt og afbrudt, Læberne og deres Omgivelser blive ofte blaa; — saa vaagner det pludselig ligesom op fra Søvnen; der paafølger gjerne Opkastelser eller en Afgang af Vinde eller af stinkende, grønne Afføringer, med hvilke Krampetilfældet gjerne ophører. Nu pleier Barnet at komme i stærk Sved, ser sig ligesom sørgmodig omkring og beholder en Tid et eiendommeligt trist Ansigtsudtryk.

Ofte komme Børnene sig meget hurtigt efter saadanne Krampetilfælde, og disse gjentage sig ikke; men ofte indfinde de sig gjentagne Gange. Naar dette er Tilfælde, blive Børnene ved Anfaldets Nærmelse urolige, kaste sig hid og did paa Leiet, synes ikke at kunne finde noget Hvilepunkt for Hovedet, begynde at gjæspe, blive blege i Ansigtet, ere grætne og ampre. Kramper i Børnealderen have sjelden sin Aarsag i Hjernen men i Sygdomme i andre Organer, hvilket kan tjene til Trøst for den ængstelige Moder, da de saa lettere helbredes, men desto nødvendigere er det,

at Barnet strax ved ovennævnte Symptomers Optræden sættes under Lægens Tilsyn. Børn, der paa Grund af en svag Constitution eller maaske nedarvet Anlæg, ere tilbøielige til Krampetilfælde, maa hovedsaglig bevares for alle Anledninger til Forkjølelse, til Uordener i Fordøielsen og for hurtigt afvexlende og heftige Sindsindtryk; men paa den anden Side maa saadanne Børn heller ikke forkjæles ved for ængstelig Forsigtighed.

Det er vel neppe nødvendigt at underrette dannede Mødre om, at Øiet er det fineste og ædleste af alle Sandseorganer, og at derfor Rødhed i Øiet selv eller i Øienlaagene paakræver hurtig Hjælp. Dersom denne Rødhed intræder i de første Dage efter Fødselen, gaar den meget let over i en Betændelsestilstand, som formedelst manglende Pleie har berøvet mange ulykkelige Børn Synet. Forfatteren har, medens han var Læge paa Blindeinstitutet i Dresden, gjort den Erfaring, at over to Trediedele af de derværende Blinde kunde tilskrive sin Tilstand en skjødesløs Behandling af den ovenomtalte Øienbetændelse i

de første Dage af deres Liv. Dersom man efterforsker Aarsagene til denne sørgelige Kjendsgjerning, erfarer man gjerne, at Jordemødrene i Begyndelsen havde betragtet dette Onde med Ligegyldighed og først ophørte at fremstille det for Mødrene som en Ubetydelighed, naar Dienlaagenes Hævelse aldeles ikke vilde aftage, og daglig mere og mere Materie randt ud mellem Dienlaagene. Desværre havde da Sygdommen, som i Begyndelsen kun angriber Dienlaagene, allerede forplantet sig til Dieæblet, og i saadanne Tilfælde endte den gjerne altid med fuldstændig eller halv Blindhed. Derfor er det ogsaa strengt paalagt Jordemødrene strax ved Begyndelsen af denne betænkelige Diensygdom at gjøre Forældrene opmærksomme paa dens store Farlighed, og idet de afholde sig fra ethvert Raad hurtig at forlange en Læges Tilkaldelse. Det er i dette Tilfælde nødvendigt at holde Diet rent for Materie. — Mærkes Tegn til Skeløiethed hos Barnet, maa man heller ikke undlade at raadspørge Lægen.

Dreflod er paa ingen Maade nogen Ubetydelighed men en Sygdom, hvis Aarsag kun Lægen

formaar at udforske. Ingen Moder maa overse denne Sygdom. Den læges næsten altid, naar den tages itide, men udsættes hermed, bliver det vanskeligere og ender ofte med Døvhed.

Fantaseren under Søvnen, forbunden med Feber er næsten altid et Tegn paa en sygelig Tilstand i Hjernen; Lægen maa derfor tilkaldes, især naar der tillige mærkes Forandring i Blikket og Øinenes Stilling.

Fremdeles giver Barnets øvrige Forhold under Søvnen undertiden Formodning om Sygdom. Børn, der sove uroligt, kaste sig paa Leiet, tale meget isøvne, skjære Tænder, ja endog skrige høit, der trække Benene op under Underlivet, pludselig vaagne af Søvnen og derpaa begynde at græde, lide som oftest af Orm eller af Fordøielsesbesværligheder; Børn som bore Baghovedet ned i Hovedpuden, sove meget tungt og kun med Vanskelighed lade sig vække og, hvis de ere vaagne, strax derpaa atter synke ned paa Leiet, og som desforuden have et stort Hoved og en slap Legemsbygning, der plages af haardt Liv, er stille og gammelkloge, staa i Fare for at faa

en Hjernesygdom og maa omhyggelig undersøges af Lægen; kommer endnu hertil en vaklende Gang eller oftere Snublen, eller en vis Ubehjælpelighed af Legemet, er Sagen desto mere alvorlig.

Afvigelser fra den almindelige Gang og Holdning hos Barnet, Slæben af den ene Fod eller Halten, ere ofte ubevidste Udtryk for begyndende Lidelser i Hoften eller Fodledene og ere som saadanne en høist vigtig Gjenstand for Moderens og Lægens Undersøgelser. Især kan Halten skyldes et slemt Onde, der ofte ikke betids bemærkes; i Begyndelsen føler Barnet kun ringe Smerter i Knæet, man bemærker neppe lidt Stivhed i Benet eller en ubetydelig Slæben med Foden. En berømt Børnelæge, Ch. West, har gjort den Bemærkning, at i Børnealderen kan næsten enhver heftig Smerte henføres til en bestemt lokal Aarsag, saaledes Smerter i Hovedet til Hjernelidelser og Smerter i Benene til Hoftesygdom. En Moder, der daglig selv bader sit Barn eller er tilstede ved Badningen, erhverver sig let et skarpt Blik for Barnets Former, og de ovenomtalte Onder ville da neppe undgaa hendes Opmærk-

somhed selv i deres Begyndelse. Lægens Undersøgelse er naturligvis tillige nødvendig.

Hidtil have vi omtalt de Sygdomstegn, der optræde hurtigt og ikke let kunne undgaa Moderens Opmærksomhed, men vanskeligere for hende er det at opdage Tegnene paa de Onder, der først udvikle sig langsomt og snigende og derpaa ofte med en Gang bryde tydelig frem som farlige Sygdomme. Til disse høre hovedsagelig Kjertelsyge og den engelske Syge.

Naar Faderen eller Moderen eller begge ere svagelige, blodfattige, usunde eller gamle Folk eller selv ere eller have været kjertelsyge, maa man være forberedt paa, at Barnet kan faa en daarlig Ernæring i Arv, og i betimelig Tid søge Lægens Raad, for at bekjæmpe Kjertelsygdommen i dens Rod ved god Ammemelk, en nøiagtig Diæt og Anvendelsen af passende Lægemidler. Her kommer det an paa kraftigt at modarbeide Barnets nedarvede Sygdomsanlæg i dets første Udvikling.

Kjertelsygdommen udvikler sig fordetmeste nogen Tid efter Afvænningen, altsaa naar Barnet be-

gynder at nyde anden Næring end Melk; den udvikler sig dog ogsaa ofte i de første Maaneder af Livet hos Børn, der opfødes kunstigt. En fornuftig Diæt, saaledes som vi have angivet den i denne Bog, er det bedste Middel til at bevare Børn mod Kjertler; Børn, der ere disponerede hertil, maa aldeles ikke nyde stivelseholdige Spiser men kun animalsk Føde, saasom Melk, Æg, Kjødspiser, maa om muligt leve paa Landet i sund Luft, og der maa sørges for deres Hudkultur ved hyppig Vaskning og Badning. Børn med en spæd, svagelig Legemsbygning, slappe Muskler, meget hvid Hud, blondt Haar og blaa Øine, med forholdsvis stort Hoved, rund Pande, bred og fremstaaende Underkjæve, tykke og fremstaaende Overlæber, og hvis Ansigtsfarve i det Hele taget er sygelig, ere eller blive meget let kjertelsyge eller engelskSyge, disse Børn have ofte et klogt, gammelagtigt Udseende, lære sent at gaa; deres Ben ere svage og blive let krumme, hvorfor saadanne Børn næsten altid sidde eller krybe.

Dersom Børn med dette Anlæg ikke stilles under Lægens Opsyn, gaar Sygdomsdispositionen

over til Sygdommen selv; Børnene faa hovne Kjertler paa Halsen, udmagres trods en ofte graadig Appetit, der hovedsagelig gaar ud paa svært fordøielige Spiser, saasom Potetes og grovt Brød, der netop er det skadeligste for dem; Arme og Ben blive tynde, medens Underlivet stadig voxer i Tykkelse, hertil kommer Uregelmæssigheder i Fordøielsen og Afføringen, Barnet plages af Vinde, Afføringen er snart haard, snart tynd og slimet. Legemets Udvikling er forstyrret, Børnene voxe ikke, ere grætne, sidde ofte den hele Dag paa et Sted, forlange stedse at spise for at faa noget at tygge paa, faa sine Tænder sent og med Vanskelighed, lære langsomt at tale og tale lidet men ofte meget forstandig. Er Sygdommen kommen saa vidt, er det høi Tid at redde Barnet ved Anvendelse af Lægens Hjælp. Hvis ikke dette sker, dør Barnet tilsidst af en tærende Feber, hvortil endnu kan komme Bensygdomme, Øienbetændelser, Kjertelbylder o. s. v.

Bemærker Mødre hos sine Børn en skjæv Holdning i Legemet eller en fremstaaende Skulder eller en skjæv Hals, maa hun aldrig for-

somme at underrette Lægen herom. Oftest ere disse Skjævheder Følger af Rygradskrumninger, som, dersom de ikke strax underkastes en sagkyndig Læges Behandling, hos Gutten kan bevirke Vanskabtheder, der gjøre ham uskikket til mange Stillinger i Livet og hos Pigebarnet ville kunne tilintetgjøre hele hendes Livslykke. Ved Barnets Undersøgelse i denne Hensigt gaar man frem paa følgende Maade:

Man lader Barnet staa ganske nøgent foran sig, saaledes at man kan overse hele Ryggen; Legemet maa staa opreist med Hovedet rettet ligefrem, Fødderne maa berøre hinanden ved Hælene, Armene maa hænge lige ned, og den hele Holdning maa være saa utvungen som muligt. Man undersøger nu, om Rygraden afviger til Siden fra den lige Retning, idet man med den høire Haands Fingre glider let over de let følelige Hvirvelspidser, hvorved man giver nøie Agt paa mulige smertelige Fornemmelser hos Barnet ved Berørelse af et eller andet Sted. Man gjentager dette, naar man har ladet Barnet bøie sig forover, hvorved Rygradens Form end mere

træder frem. Naar Legemet er bragt tilbage i den første Stilling, sammenligner man de to Halvdele af Ryggen, der ligge paa hver sin Side af Rygraden, og hvilke skulle være fuldkommen lige i Bredde og Høide samt betragter endvidere Halsens Form og Skuldrenes og Hofternes Høide. Derpaa betragter man Legemets Forside og undersøger, om Brystbenet netop ligger i Midten af Brystet, og om det danner en lige Linie, om Kravebenene ere ligedannede, og om noget Ribben fremtræder paa en uregelmæssig Maade. Dersom nu en eller flere af de nævnte Afvigelser opdages, er Lægens Hjælp nødvendig; man maa ikke indbilde sig, at Barnet vil voxe fra Ondet, eller at det kan fjernes ved Ophængning i Armene eller ved Plastere eller ved Dandsemesteres Hjælp. De ofte anbefalede Tvangssnørliv ere skadelige, og at skjule Ondet ved Klædernes Snit og Udstopning er en intetsigende Forholdsregel. En Helbredelse af Rygradsskjævheder kan kun ventes af en i længere Tid med Consequents fortsat Behandling, hvor man foruden at tage strenge diætetiske Hen-

syn, ogsaa maa have den største Opmærksomhed paa Barnets liggende Stilling, (det bør sove paa haarde Madratser) og paa dets Klædedragt og Bevægelse.

For at forebygge Rygradsskjævhed er det Moderens Sag af og til at undersøge Barnet paa den oven angivne Maade og helst om Morgenen; Lægen vil, naar han itide gjøres opmærksom, komme paa Spor efter Aarsagen til disse Uregelmæssigheder, der enten lade sig føre tilbage til Uvaner i Gangen, Sædet, Leiet (for blødt Leie) eller til sygelige Anlæg og fjerne dem ved en hensigtsmæssig Diæt og et strengt gjennemført Tilsyn. Skjævheder i Rygraden forebygges bedst ved at hindre Barnet i at indtage en skjæv Holdning i den siddende Stilling og ved Arbeider som Læsning, Skrivning o. s. v., ved en i længere Tid fortsat Sundhedsgymnastik og ved at sove paa haarde Madratser.

Naar et Barn er bleven sygt, og Moderen har tilkaldt Lægen og efter Evne hjulpet ham ved Sygdommens Undersøgelse, forestaar hende en ny Pligt, hendes syge Barns Pleie. „Det er

ikke nok, at Lægen gjør det Fornødne, men den Syge selv, hans Omgivelser og alle ydre Forhold maa bidrage sit," heder det som anført i et af de ældste lægevidenskabelige Skrifter. Moderen er her den, som skal yde Lægen denne Hjælp, Moderpligterne naa heri sit Høidepunkt. Kun efter en grundig Undersøgelse af det syge Barn og efter en bestemt Forklaring om Sygdommens Opkomst fra den samvittighedsfulde Moder, der intet fortier, selv ikke sin egen Forsømmelse, sættes Lægen istand til at faa Kjendskab til Sygdommens Natur og Sæde og til at bedømme, hvad der bør gjøres for at raade Bod paa den; han vil efter Omstændighederne foreskrive Lægemidler, en Forandring i Diæten og andre passende Forholdsregler. Disse Lægens Forskrifter maa efterkommes af Moderen paa det punktligste; kun derved vil hun kunne bidrage til at gjenoprette Barnets Sundhed, og dersom en høiere Magt skulde beslutte det Værste over hendes Kjæres Liv, vil hun være fri for de Selvbebreidelser, der altid blive en Følge af Forsømmelse. Moderen maa ikke bruge Husraad og ikke give efter

for uforstandige Raadgiverskers Paatrængenhed, nei, hun bør søge sin Ro og Tilfredshed i en samvittighedsfuld Fuldbyrdelse af Lægens Forskrifter. Men dertil vil enhver Moder komme, naar hun fatter Tillid til Lægens Kunst og ikke i sit Hjerte giver Rum for en falsk Medlidenhed med sit Barns Lidelser. Mødre maa aldrig tillade sig og strengt forbyde Barnepleiersken at fremstille Lægen for Barnet som en Plageaand, en Slags Bussemand, de maa aldrig bruge ubetænksomme Udtryk om den slemme Mand, der foreskriver saa ildesmagende Ting og foraarsager saa mange Smerter. Dr. Stibel siger: „Den, der vil glæde sig ved et heldigt Resultat af syge Børns Behandling, maa itide søge at vinde deres Venskab. Barnelægen maa ofte forlange at faa de Smaa at se, om de end ere friske, og des oftere, jo yngre de ere. I Nødens Time maa han ikke være nogen fremmed Skikkelse for dem, men en kjær Bekjendt; Barnet maa ligesaa tidlig raabe Dok som Pappa og Mama."

En øvet og med Videnskabens Fremskridt fortrolig Læge kan udrette meget i Behandlingen

af Børnesygdomme og et mindre godt Resultat skriver sig hyppig fra en uforsvarlig Forsømmelse af det rette Tidspunkt for dens Anvendelse, eller ogsaa fra den almindelige Vildfarelse hos Mødre at vente alt af Kunsten og derover forsømme sine egne Pligter. Naar Lægen derfor ikke kan gjøre det Umulige, som forlanges af ham, rammes han og hans Kunst ofte af en uretfærdig Dom. Men, naar det gaar saa vidt, og Mødre forglemme sig i den Grad, at de i Børnesygdommes Behandling vise større Tillid til Jordemødre og andre saakaldte kloge Koner end til Lægen! Saadanne Feilgreb hævne sig snart. Af denne Mistro til Lægens Kunst opstaar Letsindighed i Udførelsen af hans Anordninger og i Stedet for at vente Hjælp af disse, overvældes de ofte af en falsk Medlidenhed; de ængste sig for at indgive det modstræbende Barn de nødvendige Medikamenter, idet de tro derved at gjøre Barnet end mere Ondt; eller de nære Fordomme mod dette eller hint Middel og berede derved Lægen Vanskeligheder; de forsømme det rette Tidspunkt for Hjælpen, og falde da Lægens

Iver og Strenghed for Grusomhed, og naar da endelig istedetfor Helbredelse den ubønhørlige Død træder til, kanske som Følge af Moderens og hendes Omgivelsers ubestemte, letsindige og fordærvelige Handlemaade, vil Angeren forsilde forstyrre hendes Fremtids Lykke.

Unge Moder! Fornuft og Erfaring byde dig at stole paa den Læge, du har valgt og paa hans Kunst; underkast dig hans Anordninger paa det nøiagtigste, hold intet af hvad han siger dig for ubetydeligt; gjør intet efter eget Godtykke, vær samvittighedsfuld i alle Foranstaltninger, vær ham en tro Hjælper og sæt din Lid til Gud. Kun da vil du erholde Kraft til tro og samvittighedsfuldt at opfylde den besværligste af alle Moderens Pligter, dit syge Barns Pleie; da vil du intet forsømme, og du vil ikke tilbringe Tiden med forfængelige Klager og Talemaader men handle til dit eget og dit Barns Vel! Thi dersom Taalmodighed er Kvindens første Pligt, saa er Moderens første Pligt en kraftig og virksom Udholdenhed og Tillid til Gud i den ofte

lange Prøvelsens Tid, hvor Lægen hverken kan give hende eller ganske berøve hende Haab.

En Moder, der fæster sin Opmærksomhed paa disse Punkter, vil Haand i Haand med Lægen kunne udrette meget; hun vil give Barnet dets Medicin ikke ved Trudsler om Straffe, men ufor-mærket og under korte Forestillinger om deres Nødvendighed, hun vil udføre selv de pinligste Anordninger med Nøiagtighed, idet hun benytter sig af sin moderlige Myndighed. Held hende — hun vil ofte høste Fryd, hvor hun har saaet Taarer. Men spørger det moderlige Hjerte: der-som nu det unge Liv udslukkes? „Denne Prøvelse" besvare vi med Gutzkows skjønne Ord „har truffet Tusinder og for dem været et Vink fra Himlen om deres høie Kald." Værdighed, Kjærlighed, Selvfornægtelse, ufortrøden og tro Virksomhed, Glæde i at give og i at ofre, det er de skjønne Dyder, der have sin Skueplads i den lille Stue, hvor det rene og sande Kvindehjerte erhverver sig evige Krandse! Forfatteren har kjendt saadanne Mødre, der efter flere Maaneders Pleie og tunge Lidelser uden Knurren og i hellig Smerte have

gjengivet deres Barn til Himmelen, hvorfra det var kommet.

Den Indflydelse, som Sygdommen har paa Barnets Sjæl, er meget mærkelig; den udvikles ofte forunderligt i det 5te eller 6te Aar under Sygdommens Gang. Ligesom Børn næsten altid i Sygeleiet voxe i Længde, saaledes har ogsaa deres Gemyt i denne Tid ofte naaet en større Modenhed. Derfor bør Moderen efter Helbredelsen ikke strax anvende pedantisk Disciplin, men først forsøge at naa Maalet ved Taalmodighed og Mildhed.

Efter enhver længere Sygdom, især efter Nervefeber, Skarlagensfeber, Mæslinger, Kopper, efter Betændelsessygdomme, efter Kighoste bør man nøie undersøge Tændernes og Sandseorganernes Tilstand, samt iagttage Barnets Holdning og dets Arme og Ben, naar det staar, gaar og sidder, ligesaa ved Urinladningen og Stolgangen, for at enhver skjult Eftersygdom snarest muligt maa opdages i sin første Udvikling. Eftersygdommene ere enten Nervesygdomme eller Sygdomme i Musklerne, Senerne eller Ledforbin-

delserne. Flere af disse Sygdomme vise slemme Eftervirkninger paa Sandseorganerne. Efter Mæslingerne udvikle sig ofte Øiensygdomme, og Skarlagensfeberen er ofte farlig for Hørelsen. Fremdeles maa Tæerne, Neglerne og den mellemliggende Hud ofte undersøges, da disse Legemsdele let angribes af Sygdomme i de Aldersperioder, hvori disse Sygdomme indtræffe. Endelig ser man ofte, at Børn efter længere Sygdomme falde tilbage til gamle aflagte Uvaner saasom Blinken med Øinene, Skelen, Muskeltrækninger i Ansigtet og i Lemmerne, Uvaner, som ved strengt Tilsyn i Regelen hurtig lade sig fjerne.

Ved Behandlingen af Børnesygdomme er det i de fleste Tilfælde nødvendigt at benytte indre Midler. Her maa Moderen vise Karakterfasthed i Forening med en vis Behændighed. Dersom Barnet ikke frivillig vil tage Medicinen, maa det ske med Tvang. Medens Barnet hviler i Barnepigens Skjød, fatter denne om dets Næse med Tommel- og Pegefingeren; Barnet aabner da uvilkaarlig Munden, hvorpaa Moderen trykker Barnets Tunge ned og fører den med Medicinen

fyldte Ske ind i Munden. Barnet svælger da, hvorpaa det strax slippes løs. Denne Fremgangsmaade kan synes grusom, men er det ikke; den har kun den Følge, at det modstræbende Barn faar sin Medicin.

Klyster sættes sikrest paa følgende Maade. Det er i mange Tilfælde godt, at Mødre selv forstaa sig derpaa, thi i Barnepleien er det bedre at vide og kunne gjøre noget selv end blot at befale og tilse. Man trækker Stempelen ud af Sprøiten, fylder den efter Behovet halvt eller to Trediedele med Lavementet, idet man holder for Sprøitespidsen med den venstre Pegefinger; derpaa sættes Stempelen i Sprøiten og føres ned til Væsken, hvorpaa Sprøiten tilskrues. Sprøiten holdes nu med Spidsen opad, og Stempelen skydes frem, indtil en Straale kommer ud af Aabningen. Barnet lægges om paa Siden, Sprøitespidsen dyppes i Olie og føres forsigtigt ind gjennem Endetarmsaabningen, hvorpaa Stempelen skyves helt ind med et raskt Tryk. Indførelsen af Sprøitens Spids maa ske med en sikker og let Haand og

mere dreiende end stødende, for ikke at foraarsage Smerte.

Tolvte Kapitel.

Barnets første aandelige Udvikling under Moderens Ledning.

Ligesom Barnets legemlige Øie i Begyndelsen kun har et ubestemt Indtryk af Lyset og først efterhaanden udvikler sig til at kunne se og skjelne imellem de forskjellige Gjenstande, saaledes er det ogsaa med dets aandelige Øie, hvis dæmrende Lys kun ved den rette Øvelse kan erholde den fulde Klarhed.
Passavant.

Barnets aandelige Liv tager sin Begyndelse omtrent i Midten af den fleraarige Periode, igjennem hvilken vi hidtil have fulgt dets legemlige Udvikling. Legemet er Nervelivets Støtte, og Nervelivet er atter Bærer af det aandelige Liv. Hjernen er nærmest det Organ, i hvis Indre dette Nerveliv rører sig. Hjernen, i hvilken alle de Nervetraade samle sig, der ere Redskaber for

det høiere og lavere aandelige Liv, gjennemløber en betydningsfuld Udviklingsperiode i Barnets første to Levcaar, hvormed er forbunden en mærkelig Formforandring af Barnets Hoved. Barnets Liv er i de første 3 til 4 Maaneder en Tilværelse uden Selvbevidsthed og uden Villie. Rygmarven, der i de første Maaneder er mere udviklet end Hjernen, udøver paa en vis Maade Eneherredømmet over Organismen. Den store Udvikling og senere Overvægt af Hjernen over Rygmarven begynder først i Overgangsperioden fra Pattebarnsalderen til Barnealderen, skrider fra dette Tidspunkt af efterhaanden fremad, og støtter sig i sin videre Udvikling gjennem den hele Barnealder, indtil endelig sædvanlig i det 6te à 7de Levcaar Hjernens Herredømme over Rygmarven, er befæstet. Denne naturlige Udvikling af Rygmarven og Hjernen er af den største Indflydelse paa Barnets aandelige Liv, ved den gaar Barnet efter opnaaet Selvbevidsthed over til at ville og kunne, indtil Tænkningen udvikler sig ved Hjernens videre Vært, og Hjernen bliver Sjælen underdanig som dens jordiske Værktøi. Men

Sjælen opstaar ikke af det Legemlige; den har en aandelig Oprindelse, ligesom alle Tings Begyndelse er aandelig. Denne Forbindelse af Sjæl og Legeme er vel dunkel og ubegribelig og vil altid blive det. Til bedre Forstaaelse af vor Gjenstand er det nødvendigt at betragte noget nøiere Udviklingen af Barnets Hjerneliv, forsaavidt dette kan iagttages, dels paa dets Hoved og dels i dets aandelige Udviklings Omraade. I 3die og 4de Maaned opnaar Barnets Sandseorganer en større Udvikling. Sandseorganerne ere Sjælens første Veie udad; deres eiendommelige Følsomhed paavirkes af ydre Indtryk, og de modtagne Indtryk føres til Hjernen, der er Sædet for Iagttagelsen og Bevidstheden. Vel ere alle Barnets Sandseorganer i det væsentlige tilstede ved Barnets Fødsel, men de ere endnu uøvede til sine Forretninger; de slumre endnu og maa først ved ydre Indtryk som Lys og Lyd gjøres modtagelige for videre Uddannelse. Saaledes er f. Ex. det nyfødte Barn endnu ikke i Stand til samtidig at opfatte de enkelte Gjenstande med begge Øine, det har rigtignok Lys-

sandsen i Øiet og dermed Anlægget til efterhaanden at kunne lære at se, men det kan først ved Øvelse og Uddannelse opnaa en rigtig Forstaaelse af disse Lysindtryk. Barnets Øine bevæge sig rigtignok, men de bevæge sig endnu ikke i samtidig Overensstemmelse; Barnet maa lære at bringe begge Øinene paa engang i den for Synet nødvendige Stilling; Øinene mangle endnu hvad man kalder et Blik. Barnet har fremdeles ingen rigtig Forestilling om Gjenstandenes indbyrdes Afstand. Dette læres først ved Øvelse. Paa samme Maade forholder det sig med Smagen, Hørelsen og Lugten; først efterhaanden udvikles disses Evne til at modtage og forplante de ydre Indtryk til Hjernen, om det end ikke kan nægtes, at Smagsorganet allerede er virksomt hos nyfødte Børn.

I denne Periode af Hjernens Udvikling skrider Barnet fremad fra at føle til at iagttage og derpaa erkjende. Det faar derved Bevidsthed om, hvad det har iagttaget ved Sandserne og derved om sit eget Jeg. Denne Bevidsthed om Jeget gaar over til Selvbevidsthed; af denne udspringer

Villien, der efterhaanden gaar over i Evne og Handling. Denne ytrer sig paa de forskjelligste Maader; først ved Lemmernes Bevægelse i den liggende Stilling, ved at gribe, tygge og derpaa ved at staa og gaa og endelig ved at tale.

Imellem disse forskjellige Udviklingsstadier ligger endnu flere mærkelige Overgangstrin, der charakterisere Pattebarnsalderen og Barnealderen. Forinden Sproget f. Ex. efterhaanden uddannes, bemærke vi hos Børnene Dyrenes Sprog, det saakaldte Instinktsprog. Barnet, der efterhaanden træder ud af det mere bevidstløse Liv til et mere selvbevidst, forstaar allerede meget tidlig sin Moder og takker Moderen for sin første Glæde, hendes kjærlige Blik, med sit første Smil, der ikke er andet end en Bevægelse af enkelte af Ansigtets Muskler, ledsaget af enkelte bestemte Toner. Den lykkelige Moder forstaar bestandig at svare i samme Sprog, og Barnet lærer da at forstaa og udtyde de Lyd, under hvilke det faar Næring, Pleie og Renlighed. Dette Instinktsprog eller Følelsens umiddelbare dyriske Udtryk er for Barnet kun Begyndelsen til at gjøre sig forstaaelig

for Moderen, det vedvarer kun en Del af det første Leveaar og gaar derpaa over til Minesproget. Dette giver sig tilkjende ved at le, græde, Muskelspil i Ansigtet og Øinene, ved Bevægelser med Hænder og Fødder og er rigtignok ofte kun forstaaeligt for Moderens tro opmærksomme Øie. Ved Hjernens videre Udvikling gaar dette Minesprog over i et Lydsprog. Villien tiltager, Barnets Øre, der nu hører, træffes af en Lyd, som det instinktmæssig efterligner uden selv at vide det, idet det sætter de Organer i Virksomhed, der ere nødvendige til Lydens Frembringelse. Naar dette er skeet, finder Barnet sin Glæde i at gjentage den samme Lyd, der snart efterfølges af andre. Sproget er nu forberedt. Barnet forstaar de forskjellige Lyd i deres forskjellige Betydning og kan gjøre sig forstaaelig ved at efterligne dem.

Men Barnet kan endnu ikke tænke. Førend dette sker, plaprer det uden Eftertanke Løst og Fast. Efterhaanden lærer det, hvad og hvorledes det skal tale, samt opnaar tilsidst at kunne tænke og overlægge, før det taler. Driften efter Er-

kjendelse gjør sig nu gjældende ved gjentagne Spørgsmaal om Tingenes Aarsag og Hensigt, og nu ere Gemyttets første Ytringer ikke langt borte. Gemyttet bliver først senere Aandens høieste Kraft; det findes kun hos Mennesket og er Drivkraften til al dets Gjøren og Laden samt Grundvolden for dets Religion.

Under den her beskrevne aandelige Udviklingsperiode hos Barnet fremgaar for Moderen Nødvendigheden af uafladelig at iagttage sit Barn, hvilket omsider giver hende en naturlig Forstaaelse af Barnets aandelige Udvikling, ved hvilken hun uvilkaarlig henvises til en rigtig Ledelse af denne. Hertil er hun da ogsaa nærmest skikket.

Følelsen er hos Barnet Grundvolden for al aandelig Udvikling. Det kan let ved ydre Indflydelse glædes eller bedrøves, hvilke Følelser følge paa hinanden i hurtig Afvexling. Barnet har i Begyndelsen kun Følelse af sig selv og henfører Alt til sig selv, og det maa først ved Sammenligning have naaet en høiere Grad af Udvikling, førend det kan have Følelse for Andre,

altsaa være istand til Medfølelse. Disse Udviklingstrin af Følelsen maa forstaaes og ledes, ikke ved Ord og Lære, for hvilke Barnets svage Forstand endnu ikke er modtagelig, men ved Opmærksomhed og ved at Moderen stiger ned til Barnets Sphære, ved venlig Tiltale, ved munter Spøg, ved tilrettevisende Handling, som f. Ex. ved at borttage et for Barnet farligt Legetøi, ved et alvorligt Blik, men ikke ved sure Miner. Denne udelukkende Følelse af dets eget Jeg kan hos Barnet let udarte til Følesløshed for Andre, i barnlig Voldsomhed mod Moder, Fader, Barnepige eller Legekammerater. Barnet vil nemlig have Alt, tilegner sig Alt, gjør overalt sin Villie gjældende og er en født Egoist. Da maa en opdragende Omgang træde til med sin formildende Indflydelse. Moderens eller de nærmeste Omgivelsers Ømhed og Hjælpsomhed vækker Barnets Ømhed og Kjærlighed; Barnet efterligner disse, kjærtegner Moderen og takker hende derved instinktmæssig. Det haarde Jeg opløser sig, af Jeget bliver efterhaanden Vi og Du, af den indskrænkede udelukkende Selvfølelse udvikler sig

senere Følelsen for Andre, Medfølelsen. Naar Barnet har naaet dette Udviklingstrin, skrider det videre frem. Af Medfølelsen danner sig nu først Driften til Selskabelighed. Barnet forlanger Legekammerater, vil være sammen med dem, behage dem og tilsidst elskes af dem. Men ogsaa her maa Opdragelsen træde ledende ind, forat ikke den medfødte og uskyldige Drift til at behage skal gaa over i Behagesyge og Forfængelighed. Hvor mange Mødre forsynde sig ikke her ved ikke itide at undgaa denne Klippe, men føre sine Børn omkring til Stads i broget, glimrende Klædedragt. Unge Moder! Brænd ikke for tidligt dit Barns vakre Haar til kunstige Lokker! thi derved indbrændes let Forfængelighedens udslukkelige Mærker i dets Hjerte, binder dets fri, rene Gemyt og hilder det i Hovmodighedens Garn.

Den af Medfølelsen betingede Drift til Selskabelighed overvinder snart hos Barnet Undseligheden og fører til Leg og Omgang. Nu ytrer sig snart Udbrud af Egenvillien, som rigtignok i Begyndelsen virker fredsforstyrrende, men efterhanden

fører til, at Barnet anerkjender den Stærkeres Ret. Men Egenvillien gaar let over i Egensind og Trods, naar Barnet i Legen med sine Lige eller i Omgang med sin Moder og sin Pleierske ser sin Selvfølelse indskrænket. Man maa ikke misforstaa disse Villiens Udskeielser hos Barnet, og man bør ikke strax forsøge at kue en saadan Villie. Først maa Moderen enten alene eller i Forening med Lægen undersøge, om ikke deslige gjentagne Ytringer af Egenvillie og Trods kunne have sin Grund i et legemligt Ildebefindende, og dersom ikke dette er Tilfældet, maa hun ikke tro med et eneste Slag at kunne tilintetgjøre denne Udvæxt af en for hurtig opvoxende Selvfølelse. Hun bør kun skjænke sit Barn en forøget Opmærksomhed. Dersom ikke Egensindigheden udarter, men Barnet føier sig efter den Stærkere, er det paa Veien til at lære Lydighed at kjende, og har først Lydighed vundet Indgang i Sindet, vil Kjærligheden ikke være langt borte. Thi nu faar det en Anelse om noget Høiere udenfor sig selv og sine Legekammerater, det begynder at se op til sine Forældre som noget Overlegent, for hvilket

det maa bøie sig. Ofte dæmrer allerede i dets Sjæl en dunkel Anelse om det høieste Væsen ved Synet af Forældrene, som hos Barnet træder istedetfor Skaberen.

Efter denne tro Skildring af Barnets Udviklingshistorie er det visselig ikke saa vanskelig at lede dets aandelige Udvikling paa den rette Maade, først maa den iagttages med Opmærksomhed, derpaa samvittighedsfuld pleies og endelig ledes omhyggeligt. Den aandelige Udvikling gaar ligesom den legemlige fremad Skridt for Skridt og er beslægtet med denne. Barnets første aandelige Behandling beror paa en samvittighedsfuld physisk Pleie og gaar Haand i Haand med denne. Det maa derfor anbefales enhver Moder i denne Alder at skjænke sit Barns Hoved en udelt Opmærksomhed. Dets Form, som stadig voxer og forandrer sig, Haarvæxtens Beskaffenhed, Udviklingen af Hovedbenene, Forandringen af Fontanellerne (de naturlige Aabninger mellem de enkelte Hovedben, der efterhaanden lukke sig i Løbet af de første 2 Aar), Hovedets Varme og

Ansigtets Farve. Alt dette maa iagttages af Moderen.

Saasnart Barnets Udvikling har naaet saa langt frem, at det har begyndt at tale, fremtræder undertiden enkelte Ytringer af Forstand hos Barnet, der kan sammenlignes med Lynstraaler i den mørke Nat. Disse Aandslyn maa Moderen benytte for allerede tidligt hos Barnet at vække Tanken om et høiere Væsen. Barnet lærer det mindste ved planmæssig Undervisning; det lærer det første og derfor vigtigste af sin Moder. Udviklingen af den barnlige Sjæl aabner for Moderen en Skat, der er skjult for Andre, thi i Moderhjertet har Gud nedlagt en Rigdom af Kjærlighed og Visdom, som man ikke nokſom kan beundre og prise.

Barnet kan i de første fem til sex Leveaar ganske undvære den methodiske Undervisning; efter denne Tid er derimod en saadan nødvendig, for at det kan komme til en klar Bevidsthed om, hvad det hidtil har iagttaget.

Moderen bør ofte ledsage sit Barn ud i den frie Natur, hvor mange Gjenstande gjennem

Sandserne, især igjennem Øiet og Øret, give Næring for den aandelige Opfatning; her maa hun forsøge at besvare Barnets Spørgsmaal forstandigt og naturligt. Thi derved lærer man just den Indflydelse at kjende, som sandselige Jagttagelser udøve paa Aandens Udvikling og Vært. Saaledes er f. Ex. Synet den høieste og mægtigste Sands, Sandsen for Anskuelsen af den hele ydre Verden, af Universet og den høieste geometriske Sands, Rumsandsen. Men Begrebet om Rummet fører af sig selv til Begrebet om det Store, Fjerne, Høie og er Veien til Forestillingen om det Høieste, om Gud.

I dets Maade at tale paa maa Moderen i Begyndelsen overlade Barnet til sig selv og ikke for tidligt begynde med Belærelse. Sproget er en Nødvendighed for Barnets tiltagende Jagttagelses- og Ytringsevne. Barnet skaber sig først selv et Sprog og senere finder det ved Siden heraf i sine Omgivelsers Sprog et Udtryk for sin Ytringstrang, som det snart med Lethed tilegner sig.

Barnets egentlige Beskjæftigelse er dets Leg,

en tilsyneladende hensigtsløs Tidsfordriv, som dog paa en vidunderlig Maade udvikler dets aandelige Evner. Under Legen paavirkes Sindet livligt, og de aandelige Kræfter øves og komme til Bevidsthed. Ogsaa her se vi en gradvis Fremadskriden; Barnet leger først med Legetøi, senere med andre Børn; i Begyndelsen digter det Ting, derpaa Forhold, senere Begivenheder, og endelig gaar det over til at forme og bygge. Men Legen kan ogsaa føre paa Afveie, naar Fantasien faar for frit Spil. Thi dette fører til falske Forestillinger og uformærket til Usandhed, der let gaar over til Løgnagtighed. Moderen vil kunne beskytte sit Barn mod denne Afvei, naar hun altid selv giver Sandheden den høieste Ære, og dersom hun f. Ex. i Spøg engang afviger derfra, maa hun heri iagttage et passende Maadehold, forat ikke Barnet ved at høre en hyppig Gjentagelse af spøgende Usandhed skal tabe sin medfødte Tiltro. Middelveien er den rette, og hvad der blev fremført om Spøg, gjælder ogsaa om Fabler og Eventyr og disses Brug som Under-

visnings- og Dannelsesmiddel for det opvoxende Barn.

En stor Del af Barnets første aandelige Opdragelse bestaar i paa en naturlig Maade at lede dets Trang til Virksomhed. Den Afvei, det her kan komme ind paa, nemlig Lysten til at ødelægge er et Udtryk af dets utæmmede Kraft. Selv Legen tiltrænger derfor Opsyn og Regulering; ved saadanne Afvigelser fra den naturlige Udvikling lader Barnet sig ikke altid føre tilbage til den rette Vei ved Exemplet eller ved Tilrettevisning. Naar dette er Tilfældet, anvendes legemlig Straf, der imidlertid mere bør være en legemlig Paamindelse end et smerteligt Tugtemiddel og aldrig bør ramme Hovedet.

Vedholdende aandelig Beskjæftigelse eller Virksomhed bør ikke finde Sted i de første 5 à 6 Leveaar, den er skadelig for Hjernens Væxt og Udvikling. Om ogsaa en saadan tidlig Vækkelse af de aandelige Kræfter undertiden lykkes, lider dog næsten altid Barnet derfor ved et svageligt Legeme, og en tidlig Død kan let blive en Følge af Forældrenes Feilgreb. Ordsproget lyder:

Kloge Børn blive ikke gamle; dette medfører i Regelen Sandhed. Gid Mødrene maatte lægge sig dette paa Hjertet og ikke forstyrre den glade Barndom, denne Guds Gave! Moderen bør overlade sit Barn til dets glade uskyldige Leg, og hun bør undgaa at paavirke dets Hjerne ved et Overmaal af Indtryk, af Gjenstande eller Ord. For enhver Pris maa man vogte sig for methodisk at sønderlemme de ydre Foreteelser, thi naar Videbegjærligheden næres for tidligt, dræber den altfor ofte Følelsen. Den første Undervisning, der som sagt helst bør udgaa fra Moderen og være halvt legende, maa have de legemlige og aandelige Kræfters gjensidige Udvikling for Øie og sørge for deres jevne Vedligeholdelse. Først anskue, derpaa tænke, først mærke, saa bemærke, det er den Vei, paa hvilken man maa gaa frem. Intet er skadeligere ved Barnets første Undervisning end at fremstille det Betydningsfulde og det Meningsløse for det i broget Virvar.

Det lader sig ikke gjøre at fastsætte et almindeligt Tidspunkt for Barnets methodiske Undervis-

ning, da denne maa rette sig efter dets legemlige og aandelige Anlæg. Den rette Tid herfor vil nok vise sig, den trænger sig frem af sig selv, som Goethe saa træffende siger. Men før det 6te Aar er det aldrig raadeligt at paabegynde nogen Undervisning, og man burde oftere indhente Lægens Raad i dette vigtige Anliggende, end i vore Dage mange Forældre, Lærere og selve Styrelsen synes at anse for nødvendigt. Dersom dette skede, vilde mange Misgreb i denne Retning undgaaes. Fremfor alt bør denne fortidlige Modning af Ungdommen forebygges, der er en Følge af mange af vore Opdragelsesmethoders drivhusagtige Karakter. Man giver Børnene altfor ofte Læretimer og Bøger, forinden de have lært at læse og tale; de have sine Aftenselskaber og Baller, før de endnu kunne gaa og løbe. Børn maa tilsees og ledes, men ikke drives. En fri Udvikling af den legemlige Kraft er den første Betingelse for en sund aandelig Udvikling. Men Intet kan være mere hindrende for denne sande aandelige Udvikling end altfor tidligt i timevis at lade Børnene sidde paa Skolebænken. Man

lægger derved kun Dødens Orm ved den endnu uudviklede Frugts Kjerne. Lader os lægge os Helmers Formaninger om denne Sag paa Hjertet: „Forældre og Lærere, gjør dog mig og de Smaa den Tjeneste og lade dem være Børn! Berøv ikke den unge udspringende Knop dens Blomsterstøv for at bestrø den med Skolestøv og lad Blomsten beskinnes af Guds Sol i Stedet forat putte den bag Studerværelsets Drivhusvinduer."

„Fordriv ikke med Gloser det unge Blod fra Drengens røde Kinder og formørk ei det klare, glade Øie ved Kummeren over lærde Tvivl. Riv ikke de smaa Fingre fra hverandre for at lære dem Octaver paa Klaveret; udspil ikke hans smaa Vinger, forat han skal kunne flyve andre Børn forbi, og lær ham aldrig at gaa paa andre Stylter end virkelige. Ak, er det da ikke nok, at den modne Aand plages af Tvivl, hvorhen han vender sit forskende Øie? maa ogsaa den unge Sæd dræbes ved denne Kval, der voxer tusindfold i det ungdommelige Hoved? Maa da allerede Drengens lille Hjerte matres af Angst, naar han Søndagsaften gaar tilsengs uden at have

lært sin Mandagslektie? Ak, hvorfor maatte jeg i mit ottende Aar beregne den mathematiske Trekant istedetfor at løbe efter Militærmusikens klingende Triangel? Hvorfor maatte jeg slaaes med mathemathiske Formler istedetfor med andre Drenge?"

Den første aandelige Opdragelse er Moderens Pligt, hun har alene Ret til at opdrage det; Faderen kan senere undervise det. Allerede i Oldtiden befulgtes disse Grundsætninger. Tacitus udtrykker sin Smerte over Børnenes forkjerte Opdragelse i Rom paa hans Tid i Modsætning til Republikens første Dage paa følgende Maade:

„Man skjulte ikke i hine Dage de af en dydig Moder fødte Børn i en leiet Ammes afsidesliggende Bolig. De bleve opdragne i Moderens Arme og ved hendes Bryst, hun satte sin største Berømmelse i at forestaa sit Husvæsen og at hellige sig til sine Børn. Man udvalgte den Gang en ældre, ved sædelig Renhed udmærket Slægtning, hvem man betroede den unge Familie; for hende vovede man hverken at sige eller gjøre noget, der var stødende mod den gode

Tone. En saadan prøvet Opdragerske vaagede ikke alene over Barnets Beskjæftigelse men ogsaa over dets Lege, ved hvilke Beskedenhed og Anstand aldrig savnedes. Paa denne Maade ledede Cornelia, Grachernes Moder, Aurelia, Cæsars Moder, og Atia, Augustus's Moder, sine Børns Opdragelse og dannede af dem Aarhundredets største Mænd. Ved denne vise Opdragelsesmaade bevaredes Naturen i sin Renhed og Ufordærvethed, og Børnenes Aand næredes kun ved nyttige Opdragelsesmidler, hvad enten det gjaldt Krigskunsten, Lovkyndigheden eller Veltalenheden. Nu er det anderledes hermed. Saasnart Barnet er født, overlades det til Tjenerskabet eller en eller anden Grækerinde, som man giver et Par Slaver, ofte de slettеste i den hele Husholdning, og som ikke due til nogen alvorlig Forretning. Disse Galskaber ere nu de første Spirer, der plantes i de unge Hoveder, og intet Menneske i det hele Hus holder det for Møien værd at agte paa, hvad der sker og tales for det unge Barn. Ja endnu mere. Fædrene selv ere de første til at tillade Adspredelser og Friheder istedetfor at

vænne den Unge til gode Sæder og Beskedenhed, hvorved efterhaanden Skamfølelsen og Agtelsen for sig selv og andre forsvinder."

Alle Tiders Historie beretter om mange betydelige Mænd, at Vækkelsen af deres Geni for en stor Del skede ved den moderlige Indflydelse. Goethe arvede efter sin Fader en streng Ordenssands og Klarhed, men sin skabende Phantasi skyldte han Moderen, hvis henrivende Humor og naive Lune endnu afspeiler sig i hendes Breve. Schiller kunde aldrig glemme det Indtryk, som hans begavede Moders Fortællinger efterlode i hans Hjerte. Hegels Moder gjorde, uagtet kun en fattig Bondekone, Alt, for at skaffe sit kjære Barn, der allerede i den spæde Ungdom viste en stor Opvakthed, en bedre Opdragelse end den almindelige. Det forstaar sig af sig selv, at vi ikke ville have det saaledes forstaaet, at Faderen ikke skulde have nogen Del i sit Barns første aandelige Opdragelse, men vælte Alt over paa Moderen. Nei, Faderen maa have Tilsyn med og lede denne første Opdragelse, men Moderen maa overlades dens uforstyrrede Udførelse.

Den første aandelige Opdragelse bestaar altsaa i en opmærksom Jagttagelse af Barnet og i Ledning af dets Følelser og Tænkning ved Exempel og Ord. Den maa være naturlig, bestemt, streng men retfærdig, kjærlig men fast, frem for alt maa den være ren. Gutzkow siger om den første aandelige Opdragelse, at den ikke bør være nogen tung Sten, der lægges paa Barnet, der voxer som Planten og stræber op mod Lyset, selv om Stenen hviler paa det. Men den første aandelige Opdragelse bør dog være en Tøile, ved hvilken Moderen leder Barnet uden at tue og trykke det. Vi have allerede omtalt, hvor vigtig Udholdenhed er i den legemlige Opdragelse; ved den sjælelige maa man gaa frem paa den samme Maade. Moderen bør ved Ledelsen af sit Barns Udvikling ikke hengive sig til ængstlige og overanstrængende Bekymringer; hun bør med rolig Agtpaagivenhed iagttage og afværge men ikke væbne sig med overspændt Aandsanstrængelse, som om hun hvert Øieblik ventede en Dødsfiende. Hun bør vogte sig for den Vildfarelse, at der i Opdragelsen gives Univer-

salmidler, hvis Anvendelse ikke bør forsømmes. Fremdeles maa hun i sin Behandling vogte sig for Planløshed, Vilkaarlighed og Lune. Hun maa ikke det ene Øieblik med overstrømmende Følsomhed kaste sig om Barnets Hals og kysse det under tusinde Taarer, hvis Grund Barnet ikke forstaar, og det andet Øieblik behandle det med en Haardhed eller Kulde, der isner Barnets Hjerte. Nei, hendes Forhold maa helt igjennem være moderligt, roligt. Allerede de Gamle sagde, at man skyldte Barnet en hellig Ærefrygt, ikke alene en ydre men ogsaa en indre. Du maa ikke alene skaane dets Sædelighedsfølelse, men du maa ogsaa agte dets modtagelige Gemyt. En Krænkelse gaar det dybt til Hjertet, og det taaler ikke en ironisk, spottende Tiltale. Undgaa begge Dele og skaan Barnets Gemyt!

Til Slutning endnu nogle Ord af Küttner om Brugen af de saakaldte Børnehaver:

„Der kan visselig ikke ivres ofte og strengt nok imod den om sig gribende Uskik, at Mødre saa tidligt som muligt søge at blive af med sine Børn for at overlade Opdragelsens hellige Pligt

til de saakaldte Børnehaver og Legeskoler. Disse kunne aldrig fuldkommen erstatte den huslige Opdragelse eller Livet i Familien. Sunde og stærke Mødre, der leve i sunde Forhold, bør derfor aldrig af Magelighed unddrage sig for sine Børns Opdragelse hjemme i Huset; for disse bør de omtalte moderne Børneopdragelsesanstalter ansees som ikke eksisterende."

„Vel bestyrede og under et skarpt Tilsyn kunne deslige Børnehaver dog være en stor Velgjerning i visse Undtagelsestilfælde, der desværre ofte ere forhaanden i vore Byer og have foranlediget disse Anstalters Oprettelse. Børnehaver ere uundværlige, hvis Moderen ikke kan overtage Børnenes Opdragelse i Hjemmet, hvis Børnene i Forældrenes Hus ikke se eller høre noget godt; de ere en Velgjerning for Børn, der ere ensomme, slet opdragne eller forkjælede og derved opvoxede til hæslige Egoister; de ere endvidere nyttige for sygelige Børn, der i Forældrenes Hus lide under skadelige Sundhedsforhold."

Man har ofte opkastet det Spørgsmaal, om det er rigtigt at lade Barnet bede i den spæde

Alder. Det sker, ved at man lærer Barnet enkelte fromme Bibelsprog eller Bønner og lader dem Morgen og Aften lydelig fremsige disse med foldede Hænder. Man kan ikke benægte, at denne Maade at bede paa har noget ufuldkomment ved sig. Men hvem vil vel driste sig til at frakrive disse Andagtsøvelser deres sædelige høiere Værd? De ere Begyndelsen til en Bøn, der senere vil blive fuldkomnere; Grundvolden til en høiere Opbyggelse, der engang skal blive renere og mere levende; de ere i Særdeleshed for Barnet en vigtig Øvelse for at berige dets Hukommelse med hellige Vers og Kjernesprog, der under alle Livets Forhold kunne give dets Hjerte gode Lærdomme og Tanker. Bønnen begynder hos ethvert Menneske som en Ordbøn, gaar derfra over til en Forstandsbøn og ender med at blive en Hjertets Bøn, som under Livets Prøvelser bliver det bedste Udtryk for et stille fromt gudhengivent Gemyt. Unge Moder! Lær derfor dit Barn tidligt at bede, om ogsaa dets Bøn kun kan være en Ordlyd. Du har faaet det Kald at lægge Bønnens første Udtryk paa dets Læber og at pleie dets Andagts-

første Blomst, ligesom alene. Du tro Moderhjerte er istand til at ane Troens første Spirer i dets Sjæl. Det tro Moderhjerte er et Under, som Gud har skabt.

